BEST PRACTICE

KVAN

Het archief als nutsvoorziening

7 best practices van een sector in beweging

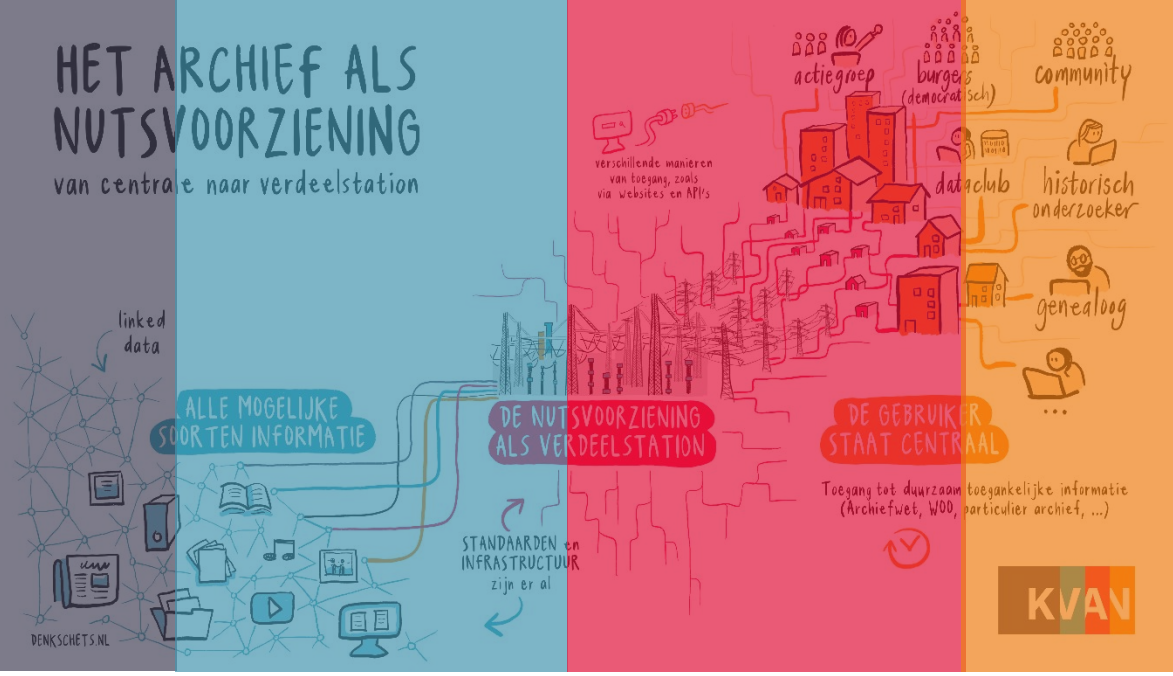

GRA GRONINGER ARCHIEVEN · Gemeente Amsterdam Stadsarchief · nha · westfries archief · wfa · CBG · CABR

Voorwoord

Voor u ligt een reeks best practices die de kracht en richting laten zien van een archiefsector in beweging. Een sector die, meer dan ooit, midden in de samenleving staat. Gedreven door de digitale transitie, voltrekt de komende jaren zich een fundamentele verandering: het archief ontwikkelt zich van centrale bewaarplaats naar een dynamisch verdeelstation van informatie. Een 'informatienutsvoorziening' als metafoor, die net als water of energie onmisbaar is voor een open, betrouwbare en presterende overheid.

De digitalisering van onze maatschappij stelt ons voor nieuwe vragen, nieuwe verantwoordelijkheden en nieuwe verwachtingen van gebruikers. In deze transitie staat niet het materiaal voorop, maar de behoeftes van de gebruiker die recht heeft op informatie. Zowel vanuit de Archiefwet als vanuit de Wet open overheid (Woo). Waar informatie vroeger vooral werd gearchiveerd om het verleden te reconstrueren, is betrouwbare en tijdige toegang vandaag de dag een wezenlijke voorwaarde voor democratische controle, maatschappelijke participatie en transparant bestuur.

Dat vraagt om andere vormen van werken, samenwerken en organiseren. Om durf, innovatie en het lef om tradities te herijken.

Met deze zeven best practices bieden wij een helder en inspirerend overzicht van hoe instellingen in Nederland al vormgeven aan deze transitie. Van audiovisuele toegankelijkheid in Groningen tot volledig digitale openbaarheidscentrum in Amsterdam. Van nieuwe datamodellen op basis van Linked Data tot het landelijke pionierswerk rond het CABR. En van regionale informatiedistributie tot vernieuwende Woo-dienstverlening. Iedere showcase illustreert een eigen aanpak, maar samen tonen ze hoe onze sector stap voor stap toewerkt naar een toekomstbestendige publieke informatievoorziening.

De drie leidende principes vormen daarbij onze gemeenschappelijke koers:

1. **De gebruiker staat centraal**
2. **Het gaat om historische én actuele informatie**
3. **Het archief fungeert als verdeelstation en legt verbindingen**

Als branchevereniging nemen wij graag het voortouw om deze beweging te ondersteunen. Door kennis te bundelen, voorbeelden zichtbaar te maken en samenwerking te stimuleren, bouwen we gezamenlijk aan een archiefsector die robuust, relevant en onmisbaar blijft voor onze democratische rechtsstaat.

Ik dank alle betrokken professionals en instellingen voor hun bijdrage en openheid. Ik nodig u van harte uit deze best practices te gebruiken als inspiratiebron, gesprekstool en concrete handreiking voor uw eigen organisatie.

Namens KVAN,

Willeke de Groot, voorzitter

Inhoudsopgave

Introductie best practices		3
Best practice 1) Het Geluid van Groningen		**4**
1.1	Projectbeschrijving	6
1.2	Behaalde resultaat	6
1.3	Organisatie & Strategie	7
2.	Projectplan	11
3.	Meting en Validatie	14
4.	Interview over Het Archief als Nutsvoorziening	15
Best practice 2) Stadsarchief Amsterdam - Openbaarheid en openbaarheidscentrum		**17**
5.1	Projectbeschrijving	19
5.2	Behaalde resultaat	19
5.3	Organisatie & Strategie	20
6.	Projectplan	24
7.	Meting en Validatie	27
8.	Interview over Het Archief als Nutsvoorziening	28
Best practice 3) 'Proof of Contexts'		**31**
9.1	Projectbeschrijving	33
9.2	Behaalde resultaat	33
9.3	Organisatie & Strategie	34
10.	Projectplan	40
11.	Meting en Validatie	42
12.	Interview over Het Archief als Nutsvoorziening	43
Best practice 4) Oorlog voor de Rechter – CABR		**46**
13.1	Projectbeschrijving	48
13.2	Behaalde resultaat	48
13.3	Organisatie & Strategie	49
14.	Projectplan	52
15.	Meting en Validatie	54
16.	Interview over Het Archief als Nutsvoorziening	55
Best practice 5) Het Westfries Archief als informatiedistributiecentrum		**58**
17.1	Projectbeschrijving	60
17.2	Behaalde resultaat	61
17.3	Organisatie & Strategie	63
18.	Projectplan	65
19.	Meting en Validatie	67
20.	Interview over Het Archief als Nutsvoorziening	69
Best practice 6) Populariteit van het Indisch Oud-Paspoortarchief		**72**
21.1	Projectbeschrijving	74
21.2	Behaalde resultaat	74
21.3	Organisatie & Strategie	75
22.	Interview over Het Archief als Nutsvoorziening	81
Best practice 7) Woo-dienstverlening door het Noord-Hollands Archief		**84**
23.1	Projectbeschrijving	86
23.2	Behaalde resultaat	86
23.3	Organisatie & Strategie	88
24.	Projectplan	92
25.	Meting en Validatie	96
26.	Interview over Het Archief als Nutsvoorziening	97

Introductie best practices

Best practice 1: Groninger Archieven
Hoe Groninger Archieven audiovisueel erfgoed toegankelijk maakt voor iedereen – óók voor mensen met een gehoorbeperking.

Best practice 2: Stadsarchief Amsterdam - Openbaarheid en openbaarheidscentrum
Hoe Stadsarchief overheidsinformatie ontsluit via het openbaarheidscentrum.
Een rijke aanvulling op de historische informatie.

Best practice 3: 'Proof of Contexts'
Een samenwerking tussen het Noord-Hollands Archief en het Stadsarchief Amsterdam.

Best practice 4: Oorlog voor de Rechter - CABR
Het CABR, het grootste archief over de Tweede Wereldoorlog van Nederland.

Best practice 5: Het Westfries Archief als informatiedistributiecentrum
Het Westfries Archief (WFA) heeft een regionaal informatieplatform ontwikkeld dat gemeenten en regelingen ondersteunt bij duurzaam digitaal informatiebeheer.

Best practice 6: Populariteit van het Indisch Oud-Paspoortarchief
Het CBG | Centrum voor familiegeschiedenis heeft met haar kennis en ervaring op het gebied van persoonsregistratie en genealogische ontsluiting een onmisbare rol gespeeld in de toegankelijkheid van het Indisch Oud-paspoortarchief.

Best practice 7: Woo-dienstverlening door het Noord-Hollands Archief
Hoe het Noord-Hollands Archief al vanaf de creatie van informatie een actieve rol wil spelen. Een belangrijk onderdeel hiervan is de ontwikkeling van een nieuwe dienstverlening rondom de Wet open overheid. Daarmee positioneert zij zich komende jaren verder als hét informatiecentrum voor de inwoners van Noord-Holland.

KVAN biedt met dit document een gestructureerd overzicht van een best practice, inclusief de aanpak, metingen en strategische inzichten.

Wij danken voor hun medewerking
René Duursma van Groninger Archieven
Sofie Bustraan en Marc Holtman van Gemeente Amsterdam en Stadsarchief Amsterdam
Merel Geerlings van Stadsarchief Amsterdam en Nico Vriend van Noord-Hollands Archief
Edwin Klijn (projectleider), Lizzy Jongma (technisch projectleider) van CABR
Anouk Schoemaker van Westfries Archief
Roosje Keijser van CBG | Centrum voor familiegeschiedenis
Lizanne Gille – van der Zweth van Noord-Hollands Archief

GRA GRONINGER ARCHIEVEN

Het archief als nutsvoorziening

Best practice 1: Het geluid van Groningen

Het geluid van Groningen: het project

René Duursma, initiatiefnemer van Het geluid van Groningen bij de Groninger Archieven, ontwikkelde een innovatieve manier om audiobank (én video met geluid) voor iedereen toegankelijk te maken. Voltekst doorzoekbaar en daarmee ook doorzoekbaar voor doven en slechthorenden.

Collectie

De Groninger Archieven bewaren duizenden films, video's en geluidsopnamen over de stad en de provincie Groningen. De collectie is heel divers en er komt ook nog continu nieuw materiaal bij. Door artificiële intelligentie toe te passen kan met hoge nauwkeurigheid het gesproken materiaal omgezet worden naar tekst. Hiermee kan niet enkel AV-materiaal toegankelijk gemaakt worden maar ook bronnen zoals Oral History. Historisch bronmateriaal waar veel archiefinstellingen mee worstelen om goed te ontsluiten. Deze werkwijze biedt een goed perspectief.

Audiovisueel erfgoed

Audiovisueel erfgoed is een belangrijke bron voor onderzoek. In 1992 werd het Gronings AudioVisueel Archief (GAVA) opgericht met als doel het verzamelen, beheren en ter beschikking stellen van film-, video- en audiomateriaal. Specifiek materiaal dat gaat over Groningen of is gemaakt door Groningers. In 2018 is het GAVA samengegaan in de Groninger Archieven en te vinden op filmbankgroningen.nl

Door inzet van AI wordt spraak omgezet naar tekst, zodat materiaal:

- **leesbaar is voor doven en slechthorenden**
- **automatisch ondertiteld kan worden**
- **doorzoekbaar is op trefwoorden**

Projecteigenaar, organisatie en materiaal

Naam:	**René Duursma**
Organisatie:	**RHC Groninger Archieven**
Projecttitel:	**Het geluid van Groningen**
Type materiaal:	**Audio, video met geluid**
Ondersteuning software/toeleveranciers:	**UGIAT (Spanje), infrastructuur in eigen beheer, custom-made onderdelen, onderliggende software via OpenAI**
Publicatie best practice:	**april 2025**

1. Projectbeschrijving

1.1. Beschrijving

Het project richt zich op het toegankelijk maken van audiovisuele archieven van regionale omroepen in Groningen:

- Het ontsluiten van een omvangrijk legacy-archief van RTV Noord, sinds 2006 gedigitaliseerd
- Het digitaliseren en beschikbaar stellen van het TV-archief van OOGTV, de lokale omroep van Groningen, waarvan de digitalisering nog steeds gaande is

Door deze archieven **systematisch** te ontsluiten en te verrijken met metadata en transcripties, wordt het materiaal niet alleen **beter doorzoekbaar**, maar ook bruikbaar voor uiteenlopende doelgroepen, waaronder onderzoekers, journalisten, documentairemakers en het brede publiek.

Bovendien wordt er ingezet op **toegankelijkheid**, het audiomateriaal wordt met behulp van AI in fragmenten opgedeeld en naar tekst omgezet. Deze **transcripties** zijn aanklikbaar en brengen je ook weer terug naar het juiste fragment in de video. Hierdoor kun je ook kiezen voor het tonen van ondertiteling in video's in diverse talen. Ook doven en slechthorenden kunnen zo optimaal gebruik maken van de collectie.

De **ontsluiting** gebeurt via onder andere archieven.nl en filmbankgroningen.nl, waar gebruikers eenvoudig kunnen zoeken, filteren en het materiaal raadplegen.

De **spraak-naar-tekst-technologie** (STT – Speach To Text) zorgt er voor dat grote hoeveelheden audiovisueel materiaal efficiënter te verwerken zijn. Dit draagt bij aan een duurzamer en toekomstbestendig beheer van deze historische bronnen.

1.2. Behaalde resultaat

Nieuwe toegang Collectie Beheer Systeem

Door dit project is een aanzienlijke hoeveelheid audiovisueel materiaal op een gestructureerde en toegankelijke manier in zijn totaliteit beschreven. Om dit te kunnen doen moest er een nieuwe toegang gerealiseerd worden binnen het Collectie Beheer Systeem (CBS), waarin de metadata en beschrijvingen van de gedigitaliseerde archieven konden worden vastgelegd. Hierdoor kunnen zowel interne medewerkers als externe onderzoekers, journalisten en geïnteresseerden eenvoudiger zoeken en navigeren binnen het beschikbare materiaal.

Implementatie STT

Een ander behaald resultaat is dat Groninger Archieven niet alleen hebben geëxperimenteerd met de STT-software (spraak-naar-tekst technologie) maar dat ze het ook hebben geïmplementeerd, zowel in de backoffice als frontoffice.

Doorzoekbaarheid verbeterd

Het archief als nutsvoorziening Bovendien is door de inzet van geavanceerde SST-technologie de doorzoekbaarheid van de content aanzienlijk verbeterd. Dit draagt bij aan de bredere toegankelijkheid van het materiaal en ondersteunt verdere ontwikkelingen op het gebied van digitale archiefvorming en hergebruik van historisch beeld- en geluidsmateriaal.

De transcripties kunnen verrijkt worden of omgezet worden naar LOD-compatible formaten als XML of JSON, ook PDF is een optie. De leverancier, DE REE archiefsystemen, werkt aan een LOD toegankelijke database.

1.3. Organisatie & Strategie

Visie en digitale strategie

Bij de Groninger Archieven staat de rol van het publiek voorop: wij zijn Van, Voor en Door het Publiek. Digitalisering speelt daarbij een belangrijke rol. Het project 'Het geluid van Groningen' past dan ook heel goed binnen de strategie van de Groninger Archieven.

Het verwerken van oudere achterstanden en het hebben van een (online) strategie waarbij zoveel mogelijk collectiemateriaal wordt aangeboden voor research en hergebruik, raakt de kern van dit project. De Groninger Archieven willen AV-media toegankelijk maken op de daarvoor meest geschikte publieke ruimte: de online omgeving.

Vooraf gesteld doel

Het primaire doel van 'Het geluid van Groningen' is het ontsluiten van een legaal audiovisueel archief en dit op een toegankelijke en duurzame manier te publiceren. Zodat het brede publiek, onderzoekers en mediaorganisaties er eenvoudig gebruik van kunnen maken. Van belang is dat rechten en licenties geregeld zijn en het materiaal gedeeld mag worden zonder inbreuk te maken op auteursrechten of andere eigendomsrechten.

Een belangrijk aandachtspunt is inclusiviteit van de ontsluiting, met in dit project specifieke aandacht voor mensen met een gehoorbeperking voor wie anders audiomateriaal onbereikbaar blijft.

Toegevoegde waarde voor eindgebruikers

Een aanzienlijk deel van het materiaal was eerder niet toegankelijk voor het publiek, onderzoekers of mediaprofessionals. De eerste toegevoegde waarde van dit project is dan ook de digitalisering en **ontsluiting van deze historische content**. Het materiaal was niet beschikbaar op studiezaal en alleen RTV Noord deed aanvragen op het materiaal. Inmiddels bezoeken 6000 mensen per maand de filmbank van Groninger Archieven.

De tweede belangrijke toegevoegde waarde ligt in de **innovatieve methode** die is toegepast. De inzet van spraak-naar-tekst (STT)-software met automatische transcriptietechnologie die maakt dat de audio machine leesbaar is voor zowel computers als eindgebruikers.

Deze technologie maakt ook **verdere toepassingen mogelijk voor in de toekomst**:

- zoals het herkennen van sprekers,
- het categoriseren van onderwerpen en
- het verrijken van de metadata met contextuele informatie.

Dit draagt bij aan een diepere en meer gestructureerde ontsluiting van het archief, waardoor de bruikbaarheid en de **maatschappelijke waarde** van het materiaal nóg verder vergroot kan worden. Uit ervaring constateert René Duursma dat de verhoging van de kwaliteit van toegankelijkheid het gebruik van het materiaal doet toenemen.

Toegevoegde waarde voor interne processen

Een belangrijke toegevoegde waarde voor de interne processen is dat **nieuwe video's en oral history projecten** voortaan direct op het platform kunnen worden verwerkt voor een eerste beschrijving.

Dit betekent dat er **minder handmatige tussenstappen** nodig zijn om het materiaal te registreren en te categoriseren, waardoor het proces efficiënter en minder tijdrovend wordt. Door de geautomatiseerde transcriptie kan het materiaal sneller worden doorzocht en teruggevonden.

Bovendien maakt deze aanpak het eenvoudiger om content in een vroeg stadium te analyseren en te verrijken met **aanvullende informatie**, wat bijdraagt aan een betere ontsluiting en toegankelijkheid van het audiovisuele archief.

Aanpak en Werkwijze

Een project zoals dit vereist een gestructureerde werkwijze. René Duursma vertelt ons dat hij is begonnen met goed en grondig online research. Daarbij hielp het lezen van verschillende whitepapers en het voeren van gesprekken met softwareleveranciers. Er zijn oriënterende gesprekken gevoerd met het Centrum voor Groninger Taal en Cultuur van de Rijksuniversiteit van Groningen.

De **precisie** van Nederlands gesproken teksten ligt al boven de 90%. De resultaten van het Gronings naar tekstuitwerking zijn ook al veelbelovend en scoort maar liefst een precisiekwaliteit van 70% of hoger. De toegankelijkheid neemt natuurlijk aanzienlijk toe, wanneer je met de transcripties het materiaal, voor onderzoekers die niet thuis zijn in de streektaal Gronings, kunt aanbieden.

De STT-software moet in de toekomst **getraind** worden op de streektaal en regio specifieke taalkenmerken. In dit traject werden ook diverse software-oplossingen getest. Al doende werden de mogelijkheden duidelijker.

René Duursma houdt van gecalculeerde risico's. Het nemen van risico's brengt vaak als voordeel met zich mee dat je sneller kunt schakelen, beter weet wat je wel en niet kunt doen. En het geeft een groter inzicht in waar je mee bezig bent. Je kunt hiermee eventuele onzekerheden terugbrengen.

Procesmodel

Doelen:

- **Oud AV-materiaal legaal en duurzaam ontsluiten**
- **Auteursrechten zorgvuldig geregeld**
- **Bijdragen aan digitale inclusie (met aandacht voor gehoorbeperkingen)**

Toegevoegde waarde voor eindgebruikers:

- **Historisch materiaal nu online beschikbaar**
- **Spraak-naar-tekst maakt archieven toegankelijk**
- **Potentie voor toepassingen als sprekersherkenning en onderwerp-categorisatie**

Toegevoegde waarde voor de organisatie:

- **Efficiënter werkproces door automatische transcripties**
- **Snellere ontsluiting en analyse van nieuwe content**
- **Betere metadata en zoekmogelijkheden**

Organisatie & Strategie:

- **Strategisch ingebed in digitale visie**
- **Toegankelijkheid als kernwaarde**
- **Meerwaarde voor gebruiker én organisatie**

2. Projectplan

René Duursma geeft aan dat na het onderzoek en de voorbereidende zaken een projectplan is opgesteld. Opvallend is dat er geen opleveringsmomenten in het plan waren opgenomen. Er werd afgestemd om stapsgewijs te implementeren en het tijdspad werd tijdens de uitvoering bepaald waarmee voldoende opleveringen werden gerealiseerd. Wat stond er wél in het projectplan?

- Beschrijving van de audio, visuele collectiewerkvoorraden
- Samenstelling team en stakeholders
- Beschrijving van de technische aanpak en keuze van leverancier
- Omschrijving werkwijze
- Impactanalyse voor de organisatie

Opstekers en vervolgstappen

De interne communicatie rondom het project verliep succesvol. Collega's en stakeholders werden tijdig en duidelijk geïnformeerd over de plannen en voortgang. Door regelmatige **updates** en transparante communicatie bleef iedereen betrokken en goed op de hoogte van de stappen die gezet werden en de behaalde resultaten.

Ook de samenwerking met de leverancier was erg positief. Hun **agile werkwijze** zorgde ervoor dat eventuele problemen snel werden opgelost en dat er actief werd meegedacht over verbeteringen. De input van Groninger Archieven werd erg gewaardeerd, waardoor het platform echt in samenspraak is ontwikkeld en goed aansloot bij de behoeften van interne en externe gebruikers.

Daarnaast bleek de gekozen leverancier zo **kostenefficiënt** te werken dat een subsidieaanvraag niet nodig bleek. De kosten konden worden opgevangen binnen de reguliere begroting, wat het project financieel haalbaarder en duurzamer maakte.

Tegenvallers en vervolgstappen

Er waren best wat problemen in de beginfase met de user interfase (UI) en de techniek. Die werden stapsgewijs opgelost met duidelijke uitleg voor gebruikers. Dat was onontbeerlijk, voor de gebruiker is het natuurlijk ook van groot belang te weten waarom er zich hick-ups op het platform voordoen. Er wordt een stappenplan en een foolproof gebruiksaanwijzing geschreven.

Verder bleek in de praktijk pas dat er beperkingen waren bij lange bestanden. Boven het uur (audio opname) produceerde AI foutieve beschrijvingen. Nadat deze constatering is gedaan was de beperking op het gebruik slechts minimaal. Door een aanpassing op de werkwijze bij lange bestandslengtes is het probleem opgelost.

Veranderingen tijdens het project

Tijdens het project bleek dat de kosten lager zouden uitvallen dan aanvankelijk gedacht. Een subsidie financiering was hierdoor niet meer noodzakelijk. Dit maakte dat René Duursma moest overschakelen **van een subsidieplan naar een regulier projectplan**. Ineens moest het team interne stakeholders overtuigen in plaats van externe stakeholders. Het project moest uit reguliere middelen gefinancierd worden en dat vroeg om extra interne overtuigingskracht en een andere belangenafweging.

Gaandeweg is ook gebleken dat er voor dit project niet meteen met heel veel vrijwilligers gewerkt gaat worden zoals eerst ingecalculeerd was, maar met een beperkte groep van 5 à 10 vrijwilligers. Om de juiste ondersteuning te kunnen bieden pakt de AV-afdeling, in overleg met Publieksafdeling, dit toch zelf op. Dit in tegenstelling tot de planmatige uitwerking.

Rolverdeling

De projectleider droeg de meeste verantwoordelijkheid en haalde expertise extern op via seminars en symposia. Intern werkten negen medewerkers aan de realisatie en het testen van het platform, met een belangrijke rol voor dataspecialisten en applicatiebeheerders.

Niet onderdeel van het team maar de mensen die mede een belangrijke rol hebben vervuld, zijn de vrijwilligerscoördinatoren. Dankzij hun input verliep de werving en begeleiding van vrijwilligers goed, evenals de terugkoppeling aan de vrijwilligers.

Workflowmodel

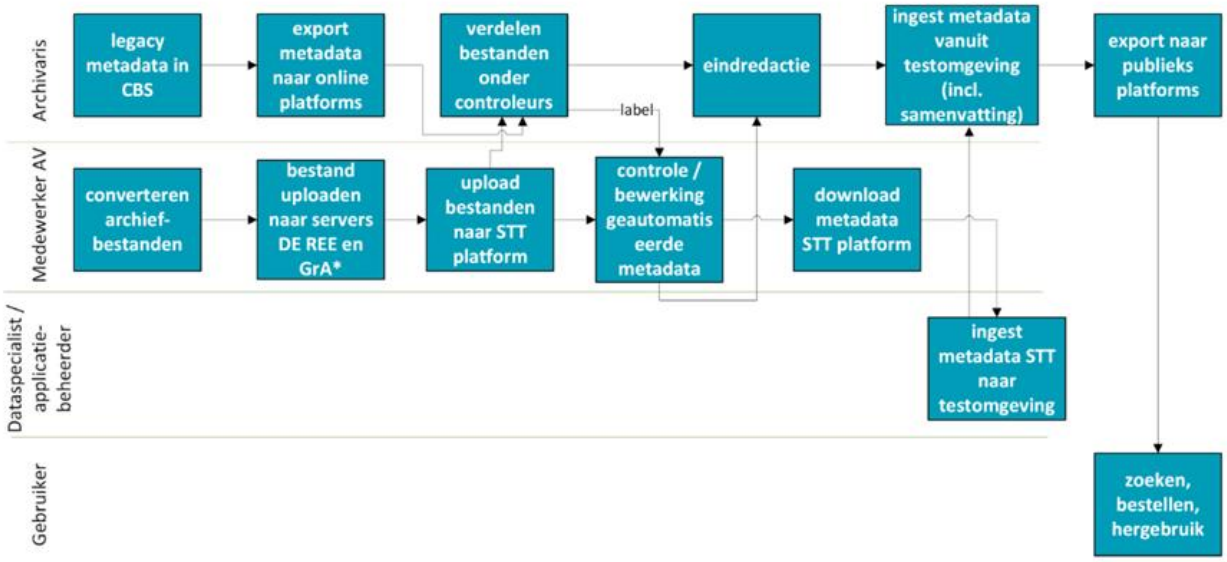

* GrA (Groninger Archieven)

Wat ging er goed?

- **Heldere communicatie met stakeholders**
- **Agile samenwerking met leveranciers**
- **Platformontwikkeling op maat**
- **Project bleef binnen regulier budget (geen subsidie nodig)**

Wat viel tegen?

- **UI-problemen bij start, opgelost met handleidingen**
- **Lange audiobestanden (>1u) veroorzaakten fouten opgelost door aangepaste werkwijze**

Veranderingen tijdens project

- **Van subsidie- naar regulier project**
- **Minder vrijwilligers dan gepland, meer inzet eigen team**

3. Meting en Validatie

De effectiviteit van het project is gemeten door de balans tussen tijdsinvestering en output te analyseren. Een van de belangrijkste doelstellingen was het realiseren van een **efficiënter werkproces**, waardoor medewerkers minder tijd kwijt zijn aan handmatige transcriptie en ontsluiting. Daarnaast lag de focus op het verbeteren van de kwaliteit en nauwkeurigheid van de metadata, zodat het **archiefmateriaal beter doorzoekbaar en bruikbaar** is.

Er is geen formele nulmeting uitgevoerd, maar er is wel een vergelijking gemaakt tussen de oude en de nieuwe metadata. Hierbij is gekeken naar aspecten zoals volledigheid, nauwkeurigheid en vindbaarheid van de informatie. Verder was er ook een kwantitatief doel gesteld, namelijk meer nieuw materiaal online.

Voor de Groninger Archieven is het ook belangrijk dat de **collectie meer bekendheid** krijgt, digitalisering helpt hierbij. Wanneer er meer online staat kan ook een **samenwerking** met de regionale omroep starten.

Door deze kwalitatieve en kwantitatieve analyses kan meer inzicht verkregen worden in de verbeteringen die door de nieuwe werkwijze zijn gerealiseerd.

Voortdurende verbetering

Het project is niet eenmalig, maar een continu proces van optimalisatie. De nieuwe workflow is geïntegreerd in de reguliere productielijn, waarbij ervaringen uit de praktijk voortdurend worden geëvalueerd en verbeterd. Dit betekent dat zowel technische als procesmatige aanpassingen worden doorgevoerd op basis van gebruikersfeedback en technologische ontwikkelingen.

Door deze **iteratieve aanpak** blijft de **kwaliteit van de metadata toenemen** en kunnen **toekomstige digitaliseringsprojecten profiteren** van de opgedane inzichten.

Deze methodische benadering draagt bij aan een duurzame en efficiënte ontsluiting van audiovisueel archiefmateriaal, met blijvende voordelen voor zowel interne gebruikers als het bredere publiek.

4. Interview over Het Archief als Nutsvoorziening

KVAN dankt René Duursma en Groninger Archieven voor het delen van hun ervaringen met het project 'Geluid van Groningen'. We sluiten de showcase af met enkele vragen over het archief als nutsvoorziening. René Duursma geeft antwoord:

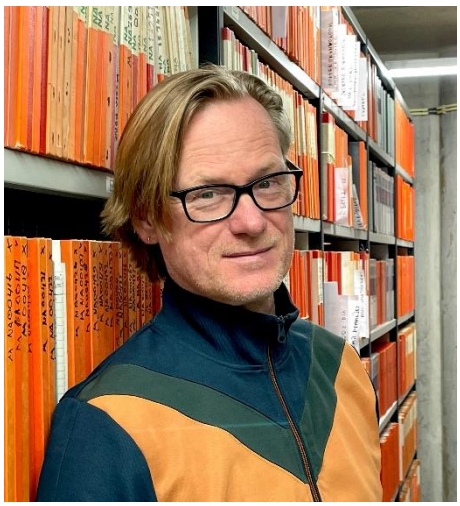

Moet een archief wendbaar zijn volgens jou?
"Een archief moet zich aanpassen aan de veranderende media- en digitale omgeving om relevant te blijven en toegang tot informatie te waarborgen. We, zeker als afdeling Beeld en Geluid bij Groninger Archieven, zijn onderdeel van een sterk gemedicaliseerde samenleving. Juist de veranderende media zorgen voor veel verloop in formaten. Om goed je werk te kunnen blijven doen, moet je snel kennis opdoen van de laatste formaten, zodat je weet wat er op je afkomt. De maatschappij is onderhevig aan een steeds meer versnellende digitale transitie, waarin we als archief mee moeten bewegen om relevant te blijven. Doen we dat niet, dan zijn we alleen nog maar bezig met papier bewaren en ontsluiten."

KVAN is het programma gestart 'Het archief als nutsvoorziening'. Waarom denk jij dat een archief als verdeelstation moet fungeren?
"Archiefmateriaal zie ik als bron en basis voor research en hergebruik in nieuwe producten. De taak van een archief is de gebruiker goed te kunnen laten zoeken en vinden. Daarin moet je snel kunnen leveren."

Waar ben jij het meest trots op bij de realisatie van 'Het geluid van Groningen'?
"Het eindresultaat: een goed doorzoekbaar archief, complementair aan de landelijke radiojournalistiek. Het kan nieuwe inzichten bieden in onze geschiedenis én is nu bruikbaar voor onder andere podcasts, radio-uitzendingen et cetera. En een belangrijke uitkomst van dit project is, dat onze audio, en beeld met geluid, nu een ondertitelings-optie hebben. Mensen met een gehoorbeperking kunnen nu zoeken en **radio lezen**."

Wat is jouw werk purpose?
"Het openbaar maken voor hergebruik van voorheen, om welke redenen dan ook, gesloten archieven. Een breed publiek inzicht geven in de schatten die onze archieven herbergen. Samenwerken met gelijkgestemden om het historisch bewustzijn te versterken."

CONTACT

> Groninger Archieven
> http://www.groningerarchieven.nl/

> René Duursma

Samenvatting – Het geluid van Groningen

Het project Het geluid van Groningen, opgezet door de Groninger Archieven, laat zien hoe archieven zich kunnen ontwikkelen tot moderne, digitale nutsvoorzieningen. Met behulp van spraak-naar-tekst-technologie wordt audiovisueel erfgoed toegankelijk gemaakt voor een breed publiek, inclusief mensen met een gehoorbeperking.

Kernpunten:

- **Doel:** Audiovisueel archiefmateriaal doorzoekbaar en toegankelijk maken met AI
- **Aanpak:** Transcriptiesoftware (STT) wordt getraind op zowel Nederlands als Gronings
- **Resultaat:** Meer dan 90% transcriptienauwkeurigheid voor Nederlands, >70% voor Gronings
- **Waarde:** Meer inclusie, efficiëntere workflows en bredere herbruikbaarheid van data
- **Team:** Klein maar deskundig team onder leiding van René Duursma, met intensieve samenwerking met interne specialisten en vrijwilligerscoördinatie
- **Strategie:** Inbedding in digitale visie 'Van, Voor en Door het Publiek'
- **Continuïteit:** Feedbackloops en integratie in reguliere processen waarborgen voortgang

Lessen & Succesfactoren:

- Heldere communicatie is cruciaal
- Wendbaarheid in aanpak en inzet van mensen maakt verschil
- Ook zonder subsidie is innovatie mogelijk, mits goed ingebed in de organisatie

Gemeente
Amsterdam
Stadsarchief

Het archief als nutsvoorziening

Best practice 2:
Openbaarheid en openbaarheidscentrum

Openbaarheid en openbaarheidscentrum: project

Het project draait om het principe dat informatie openbaar moet zijn voor iedereen, inclusief mensen die minder binding voelen met de overheid of een andere taal spreken. Daarom werkt Amsterdam aan een Openbaarheidscentrum: een centrale plek, zowel digitaal als fysiek, waar iedereen terecht kan met informatievragen en ondersteuning krijgt bij het zoeken, vinden en gebruiken van overheidsinformatie. Daarnaast is het een ruimte voor dialoog over een open overheid en transparantie.

Stadsarchief Amsterdam realiseert dat in samenwerking met de gemeente langs twee pijlers:

- **Digitaal**: via Open Amsterdam (Open.Amsterdam), een online toegang tot overheidsdocumentatie
- **Fysiek**: startend in De Bazel (Stadsarchief Amsterdam), met potentieel uitbreiding naar verschillende wijken in Amsterdam

Het project wordt ondersteund door drie werkvelden:

- **Marketing & Communicatie** (bewustwording en zichtbaarheid)
- **Cultuur & Gedrag** (stimuleren van openheid en vertrouwen)
- **Educatie** (kennisoverdracht en vaardigheidsontwikkeling).

Met deze aanpak bouwt Amsterdam stap voor stap aan een open en toegankelijke informatievoorziening voor iedereen.

Projecteigenaar, organisatie en materiaal

Naam:	**Sofie Bustraan, Marc Holtman ea**
Organisatie:	**Gemeente Amsterdam waaronder Stadsarchief Amsterdam**
Projecttitel:	**Openbaarheid en openbaarheidscentrum**
Type materiaal:	**Woo-verzoeken en Woo-categorieën**
Ondersteuning software/toeleveranciers:	**E-depot - Archivemetica,** **ontwerp - Fabrique,** **technische realisatie - Vitec Memorix,** **beheer - Stadsarchief Amsterdam** **onderliggende software - via OpenAI**
Publicatie best practice:	**april 2025**

5. Projectbeschrijving

5.1. Beschrijving

Open Amsterdam is een initiatief van de gemeente Amsterdam om transparantie te bevorderen en gemeentelijke informatie toegankelijk te maken.

Het platform biedt burgers en belanghebbenden eenvoudig toegang tot beleidsdocumenten, besluiten, regels en afspraken die onder de **Wet open overheid (Woo)** vallen.

De gemeente publiceert actief informatie binnen de **11 Woo-categorieën** en andere relevante onderwerpen, zodat inwoners beter inzicht krijgen in het gemeentebeleid en de besluitvormingsprocessen.

Dit doet de gemeente op Open.Amsterdam, een raadpleegomgeving in beheer van het Stadsarchief Amsterdam. De digitale omgeving wordt continu uitgebreid met nieuwe documenten en functionaliteiten. Via communicatie en educatie worden Amsterdammers en ambtenaren geïnformeerd en leren over open overheid en het omarmen van een transparante cultuur.

5.2. Behaalde resultaat

Continu proces

Open.Amsterdam zoals het nu online staat is een continu proces en niet een project met een kop en een staart. Op het moment van schrijven, april 2025, is er al veel resultaat geboekt. Het belangrijkste resultaat is dat de bewustwording rondom openbaarheid enorm gegroeid is. Zowel intern als extern is het gesprek over openbaarheid actief gevoerd.

Bewustwording gegroeid

Zes jaar geleden, toen Sofie Bustraan als informatiecommissaris begon, was er weinig interesse of betrokkenheid op dit onderwerp. Terwijl afgelopen 10 februari op het symposium *'Open Deuren!'* in het Stadsarchief was er bijzonder veel interesse. Het stadsarchief was vol met bezoekers! Het publiek was divers, zowel inwoners, ambtenaren en andere gemeenten waren gekomen. Bovendien is er ook een fijne samenwerking tot stand gekomen met de Open State Foundation.

Inspirerend voorbeeld in sector en bij gemeenten

Amsterdam wordt als voorbeeld genomen in de archiefsector en bij de gemeenten. Stadsarchief Amsterdam laat zien dat het kan en dat is belangrijk. De ingeslagen weg brengt meer openbaarheid, meer transparantie, meer bewustwording op de mogelijkheden en de noodzaak van deze verbreding van de archiefrol. Archieven zijn hoeder van de democratie en hoe eerder de overbrenging tussen gemeenten en archieven tot stand wordt gebracht, hoe beter.

Gemeente Amsterdam wil ook vooral de eindgebruiker er actief bij betrekken en daarom is er onlangs een forum gelanceerd waarin iedereen kan meedenken tijdens de ontwikkeling van het Openbaarheidscentrum. Meld je daarvoor aan via de community pagina op Open Amsterdam.

5.3. Organisatie & Strategie

Visie en digitale strategie

De ambitie van Gemeente Amsterdam is het 'menselijk metropool' zijn. Het Amsterdamse college van B&W kiest ervoor om in deze onzekere tijd **de blik stevig gericht te houden op de toekomst** met bijzondere aandacht voor de relatie met de inwoners. Gericht op vertrouwen en participatie en democratisering.

Maar ook tussen Gemeente Amsterdam en Stadsarchief Amsterdam is de wens en de visie dat er een keten moet zijn. Het Stadsarchief Amsterdam wil dat iedereen eenvoudig geïnformeerd wordt, ook over meer **actuele informatie**. Het Stadsarchief is dé plek waar burgers zowel digitaal als fysiek terecht kunnen om informatie in te zien. De koppeling en de realisatie van deze keten was en is heel logisch. Het feit dat de uitwerking van Woo en actieve openbaarheid en het openbaarheidscentrum naadloos aansluit bij de visie, helpt natuurlijk enorm wanneer er steun vanuit bestuur moet komen.

Vooraf gesteld doel

Het doel dat vooraf gesteld werd, was dat de afhandeling van Wob en later Woo vooral **vanuit het perspectief van de burger benaderd** moest worden. En die maakt het niet uit of het om historische of actuele informatie gaat. Het liefst ontvangt de burger, informatie zonder van loket A naar loket B te moeten. Dat is vanuit een gebruikersperspectief ook helemaal niet logisch!

Wanneer iemand (een burger, journalist, wetenschapper, actievoerder etc.) informatie wil hebben dan graag bij hetzelfde (digitale) loket. Dát was dus het hoofddoel. Eén plek.

Het archief voorziet al in die informatievoorziening, ongeacht waar de informatie bewaard ligt. De bewaartermijn gaat straks in de Archiefwet terug van 20 naar 10 jaar. De scheidslijn is maar heel dun en per definitie tijdelijk. Wanneer je naar de toekomst blikt, dan is het volstrekt logisch om gemeentelijke- en overheids documentatie meteen en het liefst fluïde bij het archief te plaatsen.

Het archief beschikt al over een rijke publiekdienst, een raadpleegomgeving en beschikt vaak ook al over een bredere digitale infrastructuur (e-depot, mailflows e.d.) gericht op de gebruiker. Bovendien kunnen archiefmedewerkers helpen om informatie te duiden en zo de gebruiker helpen.

Toegevoegde waarde voor eindgebruikers

Een van de grootste toegevoegde waarde is toch wel, zo geeft Sofie Bustraan aan, dat de burger straks naar **één plek** toe kan. Niet meer hoeft na te denken over de overbrengingstermijn, over het indienen van een verzoek of met wie moet ik nu in contact komen. Maar dat er een centrale plek is, waar je de informatie kunt vinden of waar je geholpen kunt worden.

Of er ook daadwerkelijk minder verzoeken ingediend worden naarmate er meer actief openbaar gemaakt wordt, dat is niet een zekerheid. Meer kennis, oftewel meer transparantie, kan mogelijk ook weer meer vragen met zich meebrengen.

Bijvoorbeeld, wanneer je een bestuursagenda openbaar maakt, maar niet de onderliggende stukken. Dan kun je verwachten dat er weer meer vragen binnenkomen.

Tegelijkertijd, door meer transparantie te geven zal naar verwachting het **vertrouwen toenemen**. Een Woo-verzoek is ook iets positiefs, dan is men betrokken.

Voor Sofie Bustraan is openbaarheid geen doel op zich, meer een **effectievere werkwijze** die meer transparantie en openheid tot gevolg heeft. Dat is een positieve bijkomstigheid.
Bovendien wordt onderzoek naar het verleden sneller en actiever aangevuld met actuele informatie. Dat brengt enorme potentie met zich mee. We kunnen sneller verbanden leggen.

Als we kijken naar de cijfers dan werd in maart 2024 al 80% van de Woo-verzoeken binnen de wettelijke termijn afgehandeld en nu gaat dat al over de 90% heen. Eind 2023 zijn de 11 wettelijk verplichte informatiecategorieën actief openbaar gemaakt. **Open.Amsterdam** is méér dan de uitvoering van de Woo. Het is namelijk voor iedereen toegankelijk, online en actueel. Bovendien kan de gebruiker intuïtief zoeken en wordt de informatie voorzien van context.

Toegevoegde waarde voor interne processen

Er is een **eenduidig proces** gerealiseerd waar het eerder niet echt overzichtelijk was. Rollen en verantwoordelijkheden zijn helder gemaakt. En bewustwording en kennis is opgetrokken, waar kennisniveau eerder onvoldoende was. Bovendien is er gebruik gemaakt van een bestaande infrastructuur, waarddoor de kosten beperkt bleven.

Door de aanpak en de **continue stappen vooruit in de samenwerking** gemeente en archief, is er ook waarde toegevoegd op het interne proces. Neem bijvoorbeeld de 11 categorieën waarvan het College van B&W heeft besloten ze actief openbaar te maken, vooruitlopend op de wet. Die worden nu ook openbaar gemaakt via Open.Amsterdam (Stadsarchief Amsterdam).

De bestuur stukken werden voorheen allemaal handmatig aangeleverd, daarop is nu een geheel **geautomatiseerd proces ingericht**. Wanneer de werkwijze wordt gehanteerd bij het bestuurlijk besluitvormingsproces, kan er geautomatiseerd gepubliceerd worden op Open.Amsterdam. Dat is een enorme verbetering op het interne proces.

Nog niet voor alle categorieën is dit te realiseren, maar ook dit brengt de bewustwording en samenwerking verder. De **bewustwording** dat **‘openbaarheid’** bij je vak hoort als ambtenaar neemt toe doordat je met elkaar in gesprek gaat over actieve openbaarheid. Dus ook al zijn het kleine stappen en kan het beter op bepaalde vlakken, er is sprake van continue vooruitgang.

De meeste Woo-verzoeken komen binnen op het besluitvormingsproces rondom vergunningen. Daarom is de bewuste keuze gemaakt om deze processen en besluiten actief openbaar te maken. Een direct resultaat hiervan is dat er minder Woo-verzoeken afgehandeld hoeven te worden. Dat scheelt iedereen werkt en de burger is veel sneller geholpen.

Aanpak en Werkwijze

De aanpak tussen Gemeente Amsterdam en Stadsarchief Amsterdam is heel **organisch** gegaan. Natuurlijk hielp het dat Sofie Bustraan bij het Stadsarchief gewerkt heeft als archivaris, maar uiteindelijk gaat het meer om het leggen van de juiste link. Oftewel de gesprekken aangaan tussen archief en gemeente.

Ook Sofie Bustraan begon in 2019 vooral met het voeren van veel gesprekken. Haar aanpak was door echt te focussen op **uitvoering van de wet** en dat beter te doen. Mensen om je heen verzamelen. Zo neem je steeds kleine acties en stappen voorwaarts.

In rapportages richting bestuur of in gesprekken of raadsbrieven, telkens aangeven dat er '**echt meer nodig is**'. Dan creëer je massa en draagvlak.

Iedere keer DOEN en daarvan leren. Dat maakt de complexiteit steeds inzichtelijker en daardoor blijven mensen gemotiveerd. **In kleine behapbare brokken werken aan het democratisch recht van de burger op toegang tot informatie**.

Een leuke anekdote die hierop aansluit is dat Sofie Bustraan in haar presentatie op 6 februari 'Nutsvoorziening on tour!' vertelde dat er teveel focus op het dashboard was. Het dashboard liet positieve cijfers zien, vooral op het afhandelingstermijn van de behandeling van Woo-verzoeken. Dat zou de indruk kunnen wekken dat de taak al volbracht was, maar naar de geest van de wet zijn we er in Nederland nog lang niet. Dus schreef Sofie Bustraan onderaan iedere brief, mail of rapportage "... maar er valt ook nog zoveel te verbeteren" of "... er is nog meer nodig".
Op deze wijze blijf je in gesprek en brengt het de visie van een archief als nutsvoorziening steeds weer een stapje verder in de ontwikkeling.

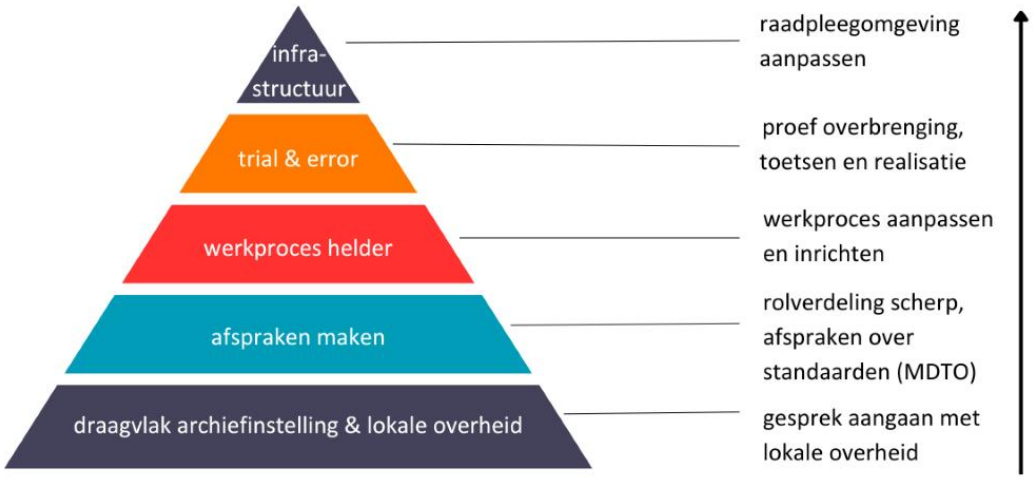

Procesmodel

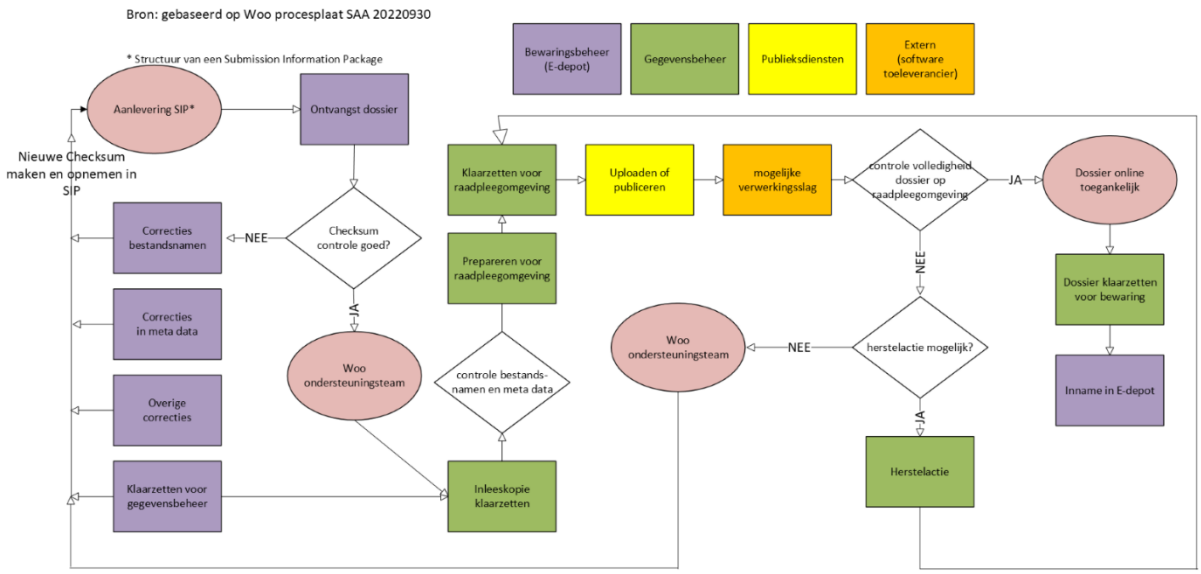

Doel:

- **Informatievoorziening vanuit perspectief van de burger; onafhankelijk van bewaartermijn of organisatorisch loket.**

Toegevoegde waarde voor eindgebruikers:

- **Eén centrale plek voor informatie**
- **Minder verwarring over procedures of contactpersonen**
- **Meer transparantie = mogelijk meer vragen, maar ook meer vertrouwen**
- **Actuele info verrijkt historisch onderzoek — sneller verbanden leggen**

Toegevoegde waarde voor de intern proces:

- **Eenduidig proces en duidelijke rolverdeling**
- **Bewustwording onder ambtenaren neemt toe: openbaarheid hoort bij het vak**
- **Automatisering van publicatieproces bestuursstukken via Open.Amsterdam**

Organisatie & Strategie:

- **Organische samenwerking gemeente & archief**
- **Klein beginnen, blijven doen, leren van elke stap**
- **Focus op uitvoering, gesprekken voeren en draagvlak creëren**
- **Kleine acties dragen bij aan het grotere doel: democratisch recht op informatie**

6. Projectplan

Omdat Gemeente Amsterdam opgavegericht werkt, veel meer agile, wordt er per kwartaal gekeken naar wat er moet worden bereikt. Welke acties zijn daarvoor nodig en hoe dat te monitoren. Bij de kwartaal bijeenkomsten wordt dan gepresenteerd welke stappen er zijn gezet en wat er is opgeleverd. Dat moet uiteraard wel in lijn lopen met de jaar-roadmap.

In de roadmap 2025 staan de doelen beschreven, en die doelen worden per kwartaal weer uitgewerkt naar acties en resultaten. Dat houdt de uitvoering en de organisatie wendbaar.

Opstekers en vervolgstappen

Het is van groot belang dat je bij uitwerking of draagvlak zoeken, **goed weet aan te sluiten** op de grote bewegingen. Bij de overheid liep het overheidsbrede programma ‘Werken aan een betrouwbare, dienstbare, rechtvaardige overheid'.

Het project met het Stadsarchief Amsterdam met Open.Amsterdam kon daarin heel goed **meeliften**. Zo kun je gebruik maken van elkaars kracht en de juiste relaties leggen.

Daarnaast geeft Sofie Bustraan aan dat het **gesprek met de inwoners** heel erg belangrijk is geweest. In gesprek met Woo-verzoekers kwam Sofie Bustraan er achter dat de behoefte soms heel anders was dan je zou interpreteren aan de hand van het ingediende Woo-verzoek. Ze voerde één-op-één gesprekken met de verzoekers. Dat kost initieel veel tijd, maar **levert zoveel meer kennis op** dan je vooraf zou verwachten. Daarmee kun je op het hele proces enorm veel tijd besparen.

Dat is dus ook iets wat wordt meegenomen als lesson learned. **Vanaf het begin je gebruiker betrekken**! In de tot stand brenging van het openbaarheidscentrum wordt dit nu ook het startpunt.

Tegenvallers en vervolgstappen

Grote blunders of misstappen zijn er niet geweest. Dat komt ook omdat het een **iteratief traject** is (geweest). Wat gedaan kon worden, is uitgevoerd en vervolgens goed geëvalueerd en verbeterd. Telkens stap voor stap. Dat is een heel stabiel, continu proces.

Veranderingen tijdens het project

De grootste verandering in dit project is in de **rolverdeling** geweest. Het begon namelijk heel klein met alleen Marc Holtman en Sofie Bustraan.

Sofie Bustraan in haar rol bij de Gemeente Amsterdam, zocht een plek om de (toen nog) Wob besluiten te publiceren. In contact met Marc Holtman (Stadsarchief Amsterdam) is heel pragmatisch besloten de Wob-verzoeken te publiceren op dezelfde wijze als een archief. Dus binnen de bestaande raadpleegomgeving van het Stadsarchief Amsterdam.

Dat werkte, maar was verre van optimaal. Daaraan is toen met elkaar gewerkt, om de toegankelijkheid te verbeteren en werd het team groter. Er kwam er een projectleider bij. En om te kunnen versnellen heb je meer massa nodig. **Meer mensen.** Inmiddels is er een klein kernteam en worden er telkens meer mensen bij betrokken, zowel op analoge als digitale expertise.

Rolverdeling

Het team dat werkt aan actieve openbaarheid en het Openbaarheidscentrum is sinds 2019 tot nu gegroeid van 2 personen naar ongeveer 9 personen. Er is vertegenwoordiging vanuit het stedelijk team en team openbaarheid.

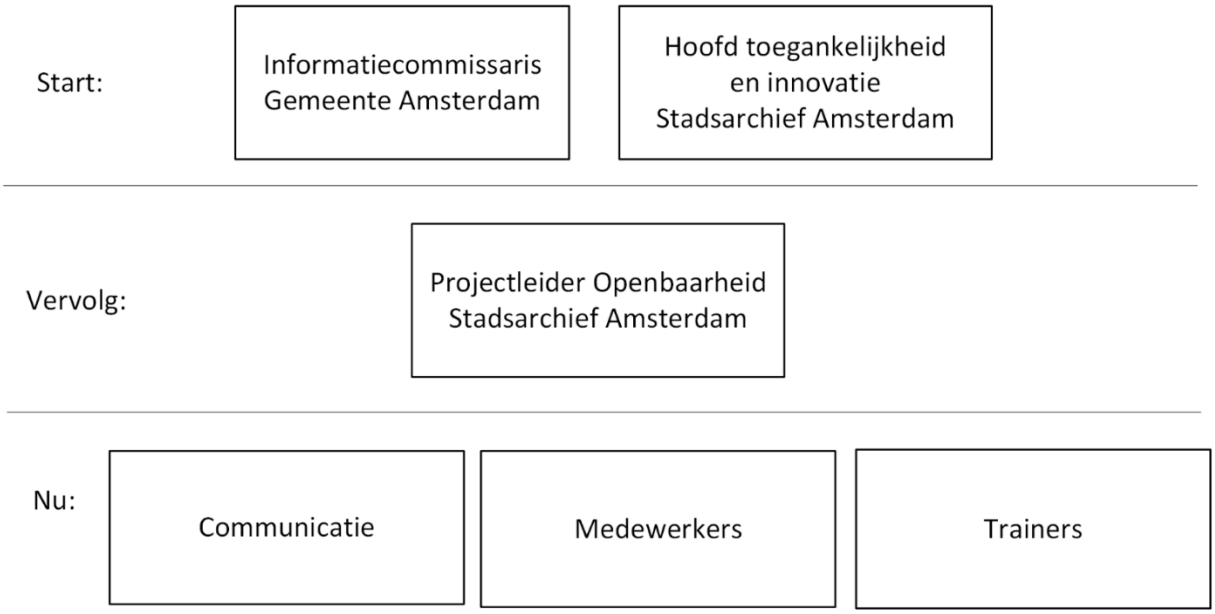

Lakken als informatie

Een veel gehoorde vraag is wat de verhouding is van dit gepubliceerde materiaal ten opzichte van het archief wettelijk overgedragen materiaal. De visie van Stadsarchief Amsterdam hierin is, dat de documenten naast elkaar kunnen bestaan. De publicatie van een gelakt woo-dossier is een unieke entiteit op zichzelf. Wanneer na verloop van tijd archiefwettelijk de documenten worden overgebracht, dan kan deze entiteit naast de gelakte woo-entiteit bestaan. De documenten kunnen met elkaar verbonden worden en wat er gelakt werd is belangrijke, historische informatie. Het geeft een inkijkje in de gehanteerde procedures en keuzes met betrekking tot openbaarheid.

Workflowmodel

Bron: SAA - duurzame toegankelijkheid (Woo) - uit document 'KVAN 17 april 2023'

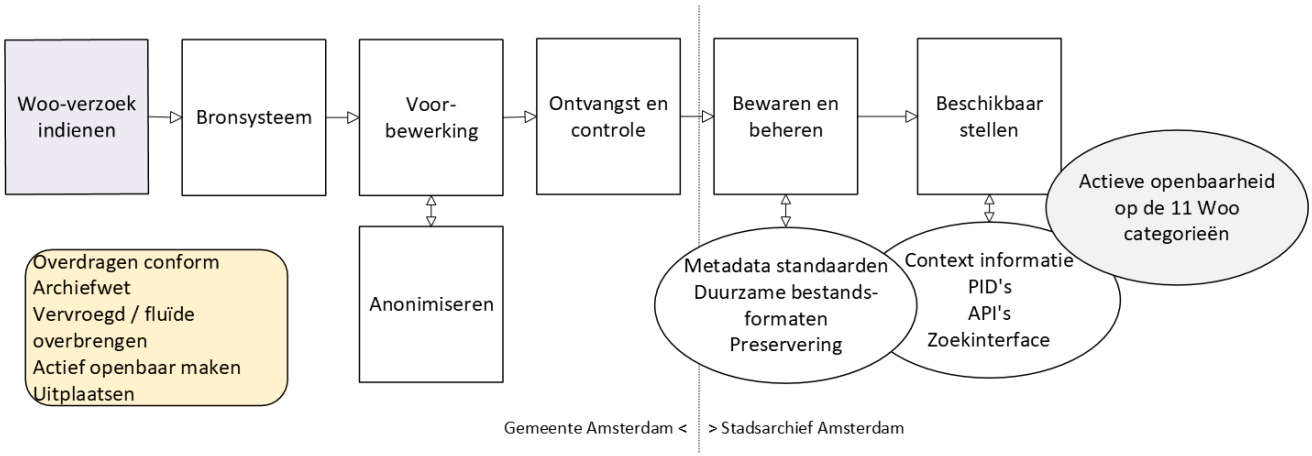

Wat ging er goed?

- **Aansluiten bij grote bewegingen: bundeling krachten**
- **Eén-op-één gesprekken met Woo-verzoekers leveren waardevolle inzichten op**
- **Kostbare gesprekken, maar leiden tot efficiëntie en betere dienstverlening**
- **Belangrijkste les: Betrek de gebruiker vanaf het begin**

Wat viel tegen?

- **Geen grote fouten, juist door de iteratieve werkwijze**
- **Elke stap werd geëvalueerd en bijgestuurd**
- **Proces was stabiel, beheerst en continu verbeterend**

Veranderingen tijdens project

- **Begonnen met twee personen: Sofie Bustraan (Gemeente) & Marc Holtman (Stadsarchief)**
- **Start was pragmatisch: Wob-verzoeken publiceren via bestaande archiefomgeving**
- **Gaandeweg groeide het team, processen werden verbeterd**

7. Meting en Validatie

De dashboards geven niet enkel een goed overzicht op het interne proces, maar laten ook zien dat een groot deel van de Woo-verzoeken wordt afgehandeld binnen het gestelde termijn.

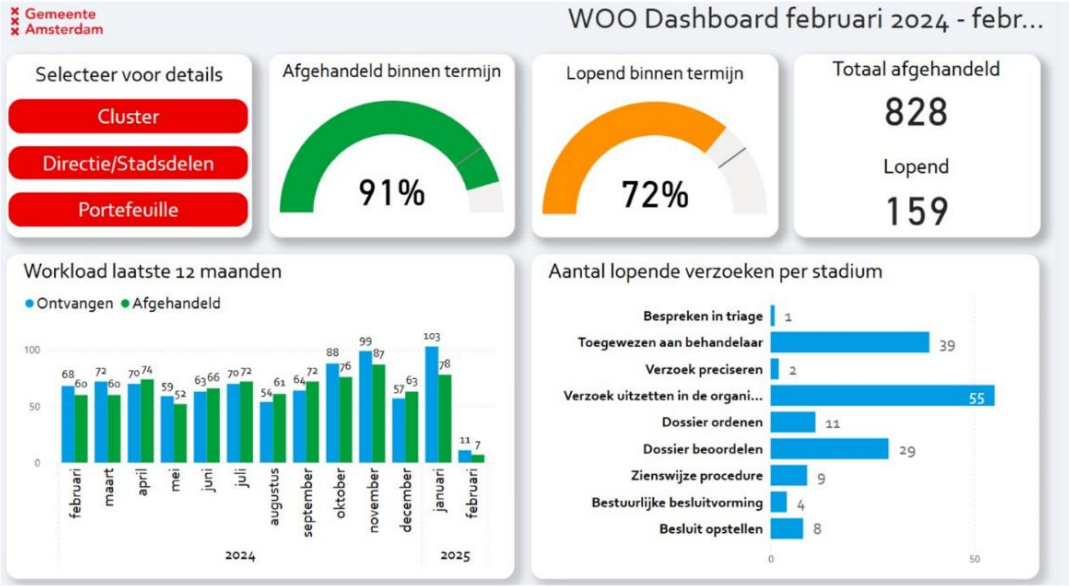

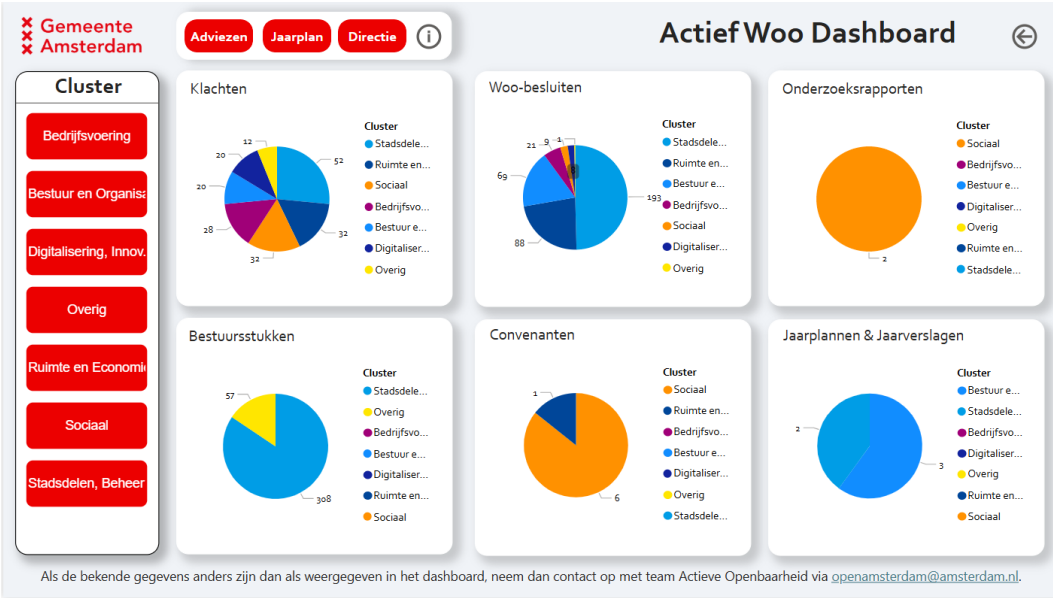

Voortdurende verbetering

Het traject van Gemeente Amsterdam in samenwerking met Stadsarchief Amsterdam is een continu proces van optimalisatie. Actieve openbaarheid en het Openbaarheidscentrum is een stip aan de horizon waar ieder kwartaal een stap aan toegevoegd wordt of aan verbeterd op basis van de nieuwe inzichten of beschikbare techniek. Dit betekent dat zowel technische als procesmatige aanpassingen worden doorgevoerd op basis van **gebruikersfeedback en technologische ontwikkelingen**.

8. Interview over Het Archief als Nutsvoorziening

KVAN dankt Sofie Bustraan, Gemeente Amsterdam en Marc Holtman, Stadsarchief Amsterdam voor het delen van hun ervaringen bij de realisatie van het archief als facilitator bij het publiceren van open overheidsdocumenten. We sluiten de showcase af met enkele vragen over het archief als nutsvoorziening. Sofie Bustraan geeft antwoord:

Moet een archief wendbaar zijn volgens jou?

"Nou, niks moet natuurlijk. Maar ik ben zelf opgeleid archivaris en van mening dat je als archiefinstelling een belangrijke rol vervult in de democratie. Archivarissen zijn opgeleid om de samenleving te voorzien van informatie. Dan kun je niet meer hetzelfde blijven doen. De samenleving verandert snel en democratie heeft op elk moment in tijd iets anders nodig. De archiefwet is een openbaarheidswet en de wet open overheid ook. Het enige verschil wat ik daarin zie is de overbrengingstermijn. Het zijn accentverschillen. De overbrengingstermijn wordt steeds vroeger, waarbij het archief nog niet verantwoordelijk is voor die openbaarheid, want de documenten liggen nog niet bij de archiefinstelling. En als het gaat om de historische collectie dan wel. Voor de buitenwereld is verwarrend en onlogisch. Kijkend naar de behoefte van de gebruiker is het logisch dat alle soorten duurzaam te bewaren informatie bij archiefinstellingen ontsloten wordt. Dus ook de toegang op openbare overheidsinformatie. Wie zou dat anders moeten doen? Dat is niet alleen een verantwoordelijkheid van archieven maar daar ligt ook een enorme kans."

KVAN is het programma gestart 'Het archief als nutsvoorziening'. Waarom denk jij dat een archief als verdeelstation moet fungeren?

"Archiefwet en Wet open overheid zijn allebei openbaarheidswetten. Met enkel een tijdelijke scheidslijn in verantwoordelijkheid. Vanuit de gebruiker bekeken, die het democratisch recht heeft op toegang tot informatie, is het volstrekt logisch als deze informatie samenkomt. Dus waarom dan niet meteen vanaf het begin van publiceren? Een archiefinstelling heeft al een raadpleegomgeving en dienstverlening, daarmee kunnen archieven hun rol verbreden en de gebruikers beter bedienen."

Waar ben jij het meest trots op bij de realisatie van openbaarheid en het Openbaarheidscentrum bij Amsterdam?

"Nou, dat we hét aan het doen zijn eigenlijk! Toen ik 6 jaar geleden begon, kreeg ik de opdracht vooral om het wob vraagstuk op orde te brengen. En nu, zoveel jaar verder behandelen we Woo-verzoeken als gemeente Amsterdam redelijk goed binnen de termijn af én we maken actief openbaar. We voldoen aan de wet, daar ben ik trots op. Maar vooral op het feit dat de gemeente en stadsarchief Amsterdam bereid zijn om die stap extra te zetten,... of tenminste dat er gezien wordt dat er zoveel meer mogelijk is met openbaarheid. Openbaarheid is het doel en daarmee realiseren we wat in de wetten staat. Daar ben ik eigenlijk het meest trots op. Het gesprek voeren daarover voelt minder kwetsbaar dan voorheen."

Wat is jouw werk purpose?

"Openbaarheid voor iedereen. Een machtsbron als de overheid heeft transparantie en openheid nodig om democratisch te blijven opereren. Om openbaarheid na te streven in de geest van de wet (niet enkel naar de letter van de wet), daar werk ik aan."

CONTACT

> open.amsterdam
> www.stadsarchiefamsterdam.nl

> Sofie Bustraan

Gemeente Amsterdam Stadsarchief

Samenvatting – Openbaarheidscentrum

Het project openbaarheid en het Openbaarheidscentrum, opgezet door de Gemeente Amsterdam en Stadsarchief Amsterdam.

Kernpunten:

- **Doel:** Overheidsinformatie toegankelijk maken voor iedereen – digitaal én fysiek.
- **Platform:** Open.Amsterdam biedt intuïtieve toegang tot Woo-documenten & gemeentebeleid
- **Aanpak:** Continu proces, iteratief, agile, per kwartaal bijgestuurd met roadmap
- Resultaat: Groei bewustwording, actieve participatie, 90% afhandeling Woo-verzoeken op tijd
- **Team:** Samenwerking Gemeente, Stadsarchief, Open State Foundation

Lessen & Succesfactoren:

- Betrek gebruikers vanaf het begin
- Blijf verbeteren
- Zie transparantie als proces, geen eindpunt

Gemeente Amsterdam Stadsarchief

Het archief als nutsvoorziening

Best practice 3: Proof of Contexts

Proof of Contexts: het project

Merel Geerlings van Stadsarchief Amsterdam en Nico Vriend van Noord-Hollands Archief zijn een samenwerking aangegaan voor 'Proof of Contexts'.

Om te onderzoeken óf en hoe een klassiek geordende archiefinventaris kan worden omgezet naar een netwerkstructuur. Daarbij zijn een flink aantal medewerkers van Noord-Hollandse archieven (Noord-Hollands Archief, Stadsarchief Amsterdam, Regionaal Archief Alkmaar, Archief Gooi en Vechtstreek, Westfries Archief en Gemeentearchief Zaanstad) betrokken geweest. Zo is er gekeken naar wat toegankelijkheid betekent voor archieven in de wereld van Linked Data.

Projecteigenaar, organisatie en materiaal

Naam:	**Merel Geerlings en Nico Vriend**
Organisatie:	**Stadsarchief Amsterdam** **Noord-Hollands Archief**
Projecttitel:	**Proof of Contexts**
Type materiaal:	**Archief van de Regenten van de Stichting Rooms-Katholiek Burger Oudemannenhuis (toegangsnummer: 439)**
Ondersteuning software/toeleveranciers:	**ontwerpbureau Norday en datapartner Spinque**
Publicatie best practice:	**mei 2025**

9. Projectbeschrijving

9.1. Beschrijving

‘Proof of Contexts’ is een gezamenlijk onderzoeksproject van het Stadsarchief Amsterdam en het Noord-Hollands Archief. Het doel is om de traditionele, sterk hiërarchische inventaris om te vormen tot een dynamisch, semantisch **verbonden netwerk van gegevens**. Oftewel, bestaande meta data uit de boomstructuur anders modelleren om een nieuwe manier van zoeken en presenteren te faciliteren.

Hierdoor kunnen gebruikers **efficiënter en intuïtiever toegang** krijgen op archiefmateriaal en sluit het beter aan bij de **behoeftes** van de nieuwe, hedendaagse of toekomstige gebruikers.

Door het archiefstuk centraal te zetten en de contextuele gegevens daar direct bij te presenteren, wordt het mogelijk om diepere inzichten te verkrijgen en verbanden te leggen die voorheen verborgen waren. Deze benadering sluit aan bij een nieuwe manier van werken en biedt kansen voor een rijkere archief- en erfgoedbeleving. Er is gebruik gemaakt van Records in Contexts, de nieuwe internationale op linked data gebaseerde beschrijvingsstandaard voor archieven.

Er is een ontwerp gemaakt waarin daadwerkelijk een casusarchief is omgevormd naar een netwerk van gegevens. Dit ontwerp is voorgelegd aan een gebruikersgroep.

Alle ins and outs kun je teruglezen in het eindrapport van ‘Proof of contexts’.

- Eindrapport (Nederlands)
- Eindrapport (Engels)

Dit document toont aan hoe een project als dit gerealiseerd is.

9.2. Behaalde resultaat

Netwerkstructuur als alternatief voor traditionele inventaris

Binnen het project ‘Proof of Contexts’ is met succes aangetoond dat het mogelijk is om traditionele boomstructuren van archiefinventarissen te transformeren naar een netwerkgebaseerde structuur. Door klassieke inventarissen om te zetten in een linked datanetwerk, wordt een alternatieve en **gebruiksvriendelijkere** manier van presenteren gerealiseerd. Deze aanpak sluit aan bij de principes van het semantisch web, waarbij **informatie wordt verrijkt** door het leggen van automatische verbindingen met andere data, wat de bruikbaarheid voor de gebruiker verhoogt.

De nieuwe netwerkstructuur is niet alleen theoretisch ontwikkeld en gevisualiseerd, maar ook praktisch uitgevoerd door een inventaris te bewerken, een ontwerp te maken voor een zoekomgeving en deze te testen met gebruikers. **Gebruikerservaringen** bevestigen dat het presenteren van archieven in een netwerkstructuur de toegankelijkheid en het begrip van de informatie aanzienlijk verbetert. Hoewel deze toepassing momenteel nog in een demofase verkeert, markeert dit een belangrijke stap richting een meer verbonden en contextuele benadering van archiefontsluiting. De demo toont een stip op de horizon, waarnaar gezamenlijk verder kan worden gewerkt. Het nodigt uit tot verdere ideevorming, onderzoek en concretisering.

Experimenteren met linked open data draagt bij aan de realisatie van het archief als nutsvoorzienig, door erfgoedinformatie rijker en nuttiger te maken voor gebruikers. Door het implementeren van linked data kunnen archieven en collecties **bredere verbanden** leggen, wat gebruikers meer context biedt. Bovendien worden er nieuwe ingangen voor het zoeken mogelijk gemaakt.

9.3. Organisatie & Strategie

Visie en digitale strategie

Zowel het Stadsarchief Amsterdam als het Noord-Hollands Archief erkennen de potentie en **kansen** die nieuwe technologische ontwikkelingen bieden voor de archiefsector. In lijn met hun strategische doelstellingen hebben beide instellingen het initiatief genomen om te experimenteren met innovatieve benaderingen, zoals het project 'Proof of Contexts'.

Het heroverwegen van de klassieke inventarisstructuur is een **ingrijpende stap** die zorgvuldig moet worden benaderd. In dit proces hebben Merel Geerlings en Nico Vriend een sleutelrol gespeeld door vanaf het begin de **Kring van archivarissen** in Noord-Holland te betrekken. Deze samenwerking heeft geleid tot een breed gedragen aanpak, waarbij de expertise en feedback van vakgenoten zijn geïntegreerd in de ontwikkeling van het nieuwe model.

Het Noord-Hollands Archief beschikt over een **datastrategie** die gericht is op het verbeteren van de doorzoekbaarheid en toegankelijkheid van archieven. Het project 'Proof of Contexts' sluit naadloos aan bij deze strategie, door te streven naar een meer gebruiksvriendelijke en contextuele presentatie van archiefmateriaal. Het betrekken van gebruikers, het uitvoeren van onderzoek en het experimenteren met nieuwe methoden zijn **essentiële onderdelen** van dit proces, aangezien de behoeften en verwachtingen van gebruikers voortdurend en steeds sneller veranderen.

Een **duidelijke missie en visie** vormen een belangrijk kader voor innovatieve projecten. Ze bieden richting en helpen bij het maken van strategische keuzes, vooral wanneer bestaande structuren worden heroverwogen. In het geval van het project 'Proof of Contexts' is de betrokkenheid van het managementteam essentieel geweest. Hun ondersteuning heeft ruimte gecreëerd voor experiment en creativiteit. Dat is noodzakelijk voor de ontwikkeling van het archief van de toekomst, waarin digitale toegankelijkheid en gebruikersgerichtheid centraal staan.

Vooraf gesteld doel

In het project ‘Proof of Contexts’ is vanaf het begin benadrukt dat de netwerkstructuur waarin informatie wordt gepresenteerd van cruciaal belang is voor de toegankelijkheid en bruikbaarheid ervan. Hoewel de traditionele boomstructuur van archiefinventarissen nog zichtbaar is in het huidige model, verwachten Merel Geerlings en Nico Vriend dat eindgebruikers in de toekomst steeds minder terug zullen vallen op deze hiërarchische indeling. De netwerkstructuur biedt een intuïtievere toegang tot informatie en maakt het mogelijk om gegevens te verrijken met aanvullende context, zoals relaties tussen personen en locaties.

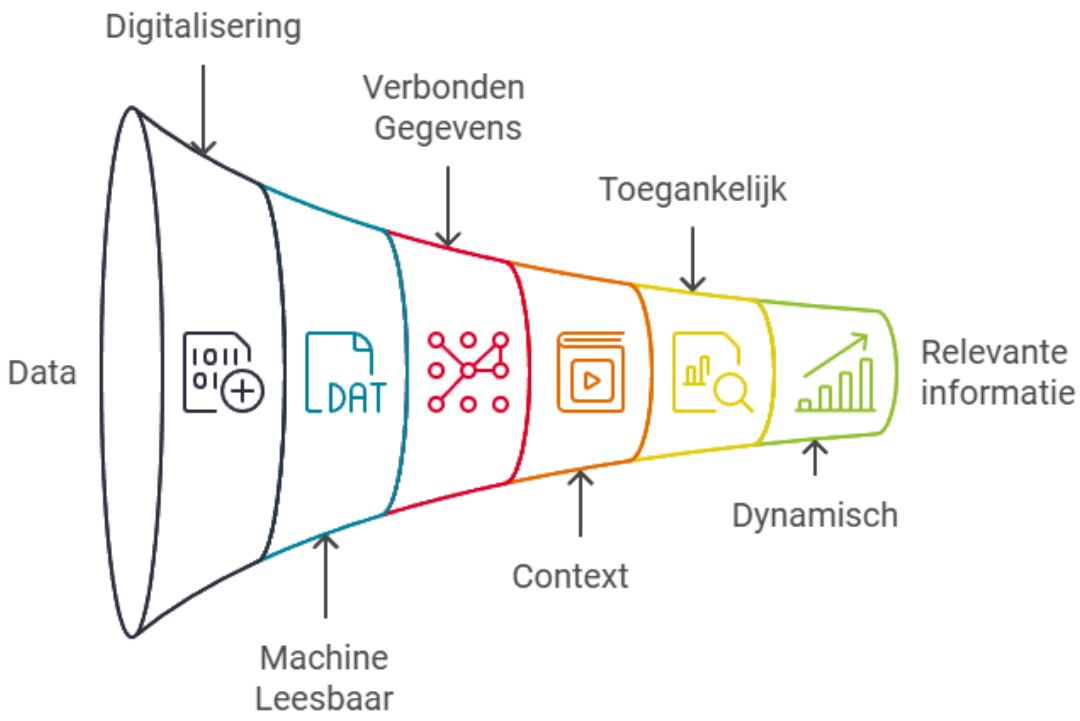

[model: van data naar relevante informatie (Het archief als nutsvoorziening, KVAN)]

Merel Geerlings benadrukt dat de **presentatievorm** van archiefmateriaal primair zou moeten uitgaan van de netwerkstructuur, met de traditionele boomstructuur eventueel als secundaire ondersteuning. Deze benadering sluit beter aan bij de behoeften van moderne gebruikers, die gewend zijn aan dynamische en contextuele informatie. Deze nieuwe presentatievorm biedt nieuwe mogelijkheden van relaties en verbanden leggen, waardoor archieven relevanter en **toegankelijker** worden voor **een breed publiek**.

Toegevoegde waarde voor eindgebruikers

De transformatie van traditionele archiefinventarissen naar een netwerkstructuur, zoals gerealiseerd in het project 'Proof of Contexts', biedt aanzienlijke voordelen voor eindgebruikers. Deze nieuwe benadering verbetert de toegankelijkheid en bruikbaarheid van archiefmateriaal op meerdere manieren:

- **Intuïtiever zoeken en navigeren**
  In plaats van te navigeren door een hiërarchische boomstructuur, komt de gebruiker direct bij een document uit. Buiten scope gelaten is de mogelijkheid om elk document fulltekst te doorzoeken, daarvan is al bekend dat het kan. Er is focus gelegd op een meer natuurlijke en flexibele manier van informatie vinden, vergelijkbaar met hoe gebruikers gewend zijn te zoeken in moderne digitale omgevingen. Gebruikers kunnen bijvoorbeeld starten bij een persoon, locatie of onderwerp en van daaruit relevante documenten ontdekken, wat de zoekervaring verrijkt en versnelt.

- **Meerdere toegangswegen tot informatie**
  Via deze nieuwe presentatie kunnen gebruikers via diverse ingangen toegang krijgen tot archiefmateriaal. Naast op tijdsperiode, locatie of personen zoeken kun je ook bijvoorbeeld op documenttype zoeken. Hierdoor sluit de informatie beter aan bij de diverse behoeften en zoekstrategieën van gebruikers.

- **Dynamische en actuele inhoud**
  Hoewel deze niet binnen dit project is meegenomen, is het duidelijk dat deze nieuwe structuur beter faciliteert bij de integratie van actuele en dynamische content, zoals recente onderzoeksresultaten of aanvullende digitale bronnen. De gekozen vorm geeft mogelijkheden voor verdere ontwikkelingen.

Samenvattend sluit deze presentatievorm van archieven beter aan op de moderne verwachtingen en behoeften van eindgebruikers. Het maakt archieven niet alleen toegankelijker, maar ook relevanter en rijker in context. Bovendien zijn verdere ontwikkelingen goed aan te sluiten op dit model. Het is dus vele malen toekomstbestendiger dan de klassieke presentatievorm.

Toegevoegde waarde voor interne processen

Tijdens het project 'Proof of Contexts' hebben Merel Geerlings en Nico Vriend gebruikgemaakt van onder andere **Design Sprints** om ontwerpideeën snel te valideren en te concretiseren. Deze methodiek, waarbij in een kort tijdsbestek intensief wordt samengewerkt aan het ontwikkelen en testen van concepten, bleek effectief voor zowel het Noord-Hollands Archief als het Stadsarchief Amsterdam.

Een **gezamenlijke ontwerpweek** met alle betrokkenen bevorderde niet alleen de betrokkenheid, maar versnelde ook het besluitvormingsproces. Het direct visualiseren van ideeën maakte abstracte concepten tastbaar en begrijpelijk voor alle teamleden, wat de communicatie en het draagvlak versterkte.

De ervaringen met Design Sprints in dit project zijn als zeer waardevol en nuttig ervaren en voor herhaling vatbaar. Het biedt een gestructureerde en efficiënte manier om ideeën te toetsen en problemen op te lossen, wat bijdraagt aan een innovatieve en flexibele werkomgeving.

Aanpak en Werkwijze

Het gebruik van Design Sprints binnen het project 'Proof of Contexts' heeft dus aanzienlijke voordelen opgeleverd. Deze methode is erop gericht om ideeën snel te ontwikkelen en te testen en dat heeft bijgedragen aan een efficiënter en effectiever proces.
In zo'n design week moet je dan ook heel erg helder hebben wat je vraag is, welk probleem wil je oplossen?

Conceptuele en technische sessies

Met de groep archivarissen is er eerst conceptueel gekeken naar het omvormen van de klassieke inventaris. Er zijn gezamenlijk denkstappen gezet en er is ook een technische sessie geweest om verder de wijze waarop uit te werken.

Versneld besluitvormingsproces

De intensieve samenwerking tijdens de Design Sprint met Norday en Spinque, waarbij alle betrokkenen gedurende een korte periode volledig gefocust waren op het project, leidde tot snellere en beter onderbouwde beslissingen. Het proces dwong het team om duidelijke keuzes te maken over de scope en prioriteiten, wat resulteerde in een meer gestroomlijnde en doelgerichte aanpak.

Verhoogde betrokkenheid en draagvlak

Omdat een Design Sprint met elkaar wordt uitgevoerd is er een sterker gevoel van eigenaarschap en betrokkenheid bij alle deelnemers. Doordat iedereen actief bijdraagt aan het ontwikkelingsproces, ontstaat er een gedeeld begrip van de doelstellingen en de te nemen stappen. Dit verhoogt het draagvlak voor de uiteindelijke oplossingen.

Effectieve risicobeheersing

Door heel sterk vast te houden aan de beoogde uitkomst en doelstelling, wisten Merel Geerlings en Nico Vriend de risico's te beheren. Het uitwaaieren en nemen van zijpaden ligt continu op de loer.

Mock-ups

Door vanaf het begin de stakeholders goed mee te nemen en mee te laten denken in de uitwerking konden abstracte concepten worden omgezet in tastbare prototypes. Omdat de stakeholders al overtuigd waren op het idee, waren de mock-ups in lijn met de overtuigingen en naar verwachting.

Essentie van commitment

Merel Geerlings benadrukt dat volledige toewijding van alle betrokkenen cruciaal is voor het slagen van een innovatief project. Het bewustzijn dat een project potentieel kan mislukken, zorgt voor een gedeeld verantwoordelijkheidsgevoel en stimuleert een proactieve houding binnen het team.

Belang van scope

Het zorgvuldig definiëren van de scope is essentieel gebleken voor een effectieve samenwerking. Door vooraf duidelijke grenzen en definities vast te stellen, kon men in de samenwerking gefocust blijven en werd voorkomen dat het project zou uitwaaieren naar niet-relevante gebieden.

Samenvattend zijn de belangrijkste lessen:

- **Conceptueel:** conceptuele en technische sessies voor afbakening, voorbereiding en visualisatie van het concept.
- **Commitment:** Volledige betrokkenheid van alle deelnemers en het gezamenlijke besef van de mogelijkheid van falen.
- **Scope:** Duidelijke afbakening van het einddoel en het voorkomen van scope creep* door focus te behouden.

Deze aanpak heeft niet alleen geleid tot een succesvol projectresultaat, maar heeft ook waardevolle inzichten opgeleverd voor toekomstige projecten binnen de organisatie.

** scope creep: ongewenste, ongecontroleerde uitbreiding scope waardoor omvang project toeneemt*

Records in Contexts model

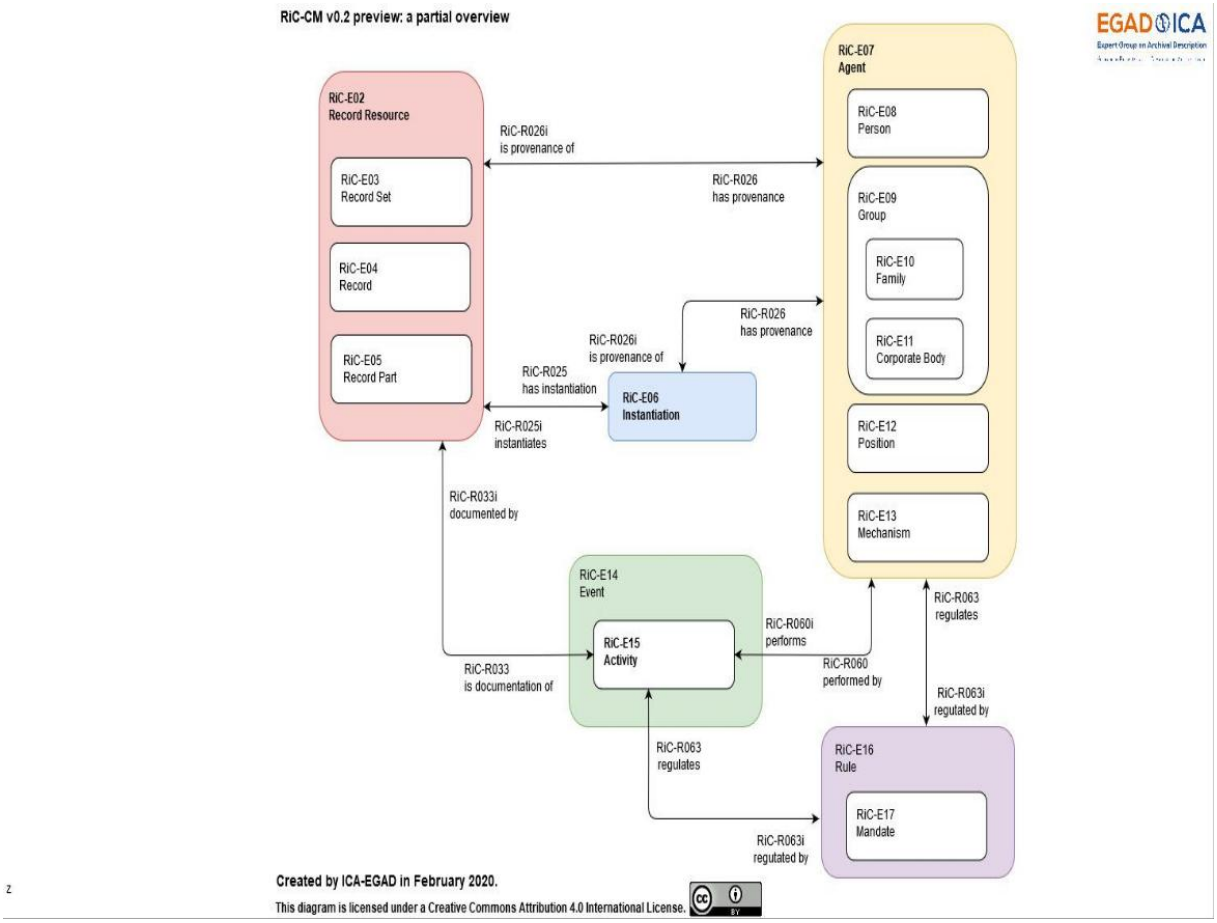

[Diagram op hoog niveau van Records in Contexts. Conceptueel model 0.2]

De beschrijvingsstandaard *Records in Contexts* (RiC) speelt een centrale rol in het project 'Proof of Contexts' vanwege de transformatie van traditionele archiefinventarissen naar een netwerkgebaseerde structuur. RiC biedt een model dat de hiërarchische ordening van archieven vervangt door een netwerk van entiteiten en relaties, waardoor de context en samenhang tussen archiefstukken beter zichtbaar worden. Deze nieuwe omschrijvingsstandaard staat toe dat archieven metadata kunnen modelleren als linked data.

Kortom, *Records in Contexts* biedt een basis voor moderne, flexibele en contextuele benadering van archiefbeschrijving, die beter aansluit bij de behoeften van hedendaagse gebruikers en de mogelijkheden van digitale technologieën.

Doel en strategie

- Noord-Hollands Archief en Stadsarchief Amsterdam zetten in op datastrategie en gebruikersgerichtheid.
- Project sluit aan bij streven naar contextuele en toegankelijke presentatie

Nieuwe presentatievorm: netwerkstructuur

- Intuïtieve toegang tot informatie via personen, plaatsen of documenttype
- Linked data structuur
- Toegankelijkere ingang op archiefinformatie die beter aansluit op het toekomstige ontwikkelingen

Voordelen voor eindgebruikers

- Intuïtiever en flexibeler zoeken
- Dieper inzicht door contextuele koppelingen
- Relevantere en toekomstbestendige presentatie van archieven

Belangrijke werkprincipes binnen het project

- Samenwerking
- Heldere scope voorkomt afdwalen
- Visualisatie bevordert begrip en samenwerking
- Vroege feedback verkleint risico op fouten

Records in Contexts (RiC) model

- Nieuwe standaard vervangt hiërarchische ordening door netwerk
- RiC faciliteert linked data-modellering en sluit aan bij digitale archiefbehoeften

10. Projectplan

Het projectplan voor 'Proof of Contexts' richtte zich op het transformeren van traditionele archiefinventarissen naar een netwerkgebaseerde structuur, gebruikmakend van de beschrijvingsstandaard Records in Contexts (RiC). Een belangrijke uitdaging binnen het project was het behouden van een duidelijke scope, gezien de innovatieve aard van het werk en de betrokkenheid van meerdere stakeholders en de bredere samenwerking.

Aan het begin van het project ondervonden Nico Vriend en Merel Geerlings een **onverwachte tegenslag**. De start van de samenwerking stond gepland met een grote groep archiefprofessionals en de Kring archivarissen van Noord-Holland. Echter, zowel Nico Vriend als Merel Geerlings werden getroffen door de griep, waardoor de geplande afspraken moesten worden uitgesteld. Het opnieuw inplannen van bijeenkomsten met zo'n grote groep bleek complex, wat resulteerde in een vertraging van ongeveer drie maanden.

Achteraf gezien bood deze vertraging **onverwachte voordelen**. De extra tijd kon worden benut voor een grondigere voorbereiding, wat resulteerde in een beter uitgewerkte scope en een nóg zorgvuldigere onderlinge afstemming. Deze voorbereiding droeg bij aan een effectievere samenwerking en een soepelere uitvoering van het project.

Een **belangrijke les** uit deze ervaring is het belang van flexibiliteit en het vermogen om onverwachte obstakels om te zetten in kansen voor verbetering. Daarnaast benadrukte het de noodzaak van duidelijke communicatie en het stellen van realistische verwachtingen bij alle betrokkenen.

Hoewel het project een duidelijke koers had, was er ruimte voor nieuwe ideeën en inzichten. Het gezamenlijk werken naar een afgebakend einddoel betekende dat de weg ernaartoe soms moest worden aangepast. Deze flexibiliteit verrijkte het project en leidde tot een meer doordachte en gedragen uitkomst.

Belangrijke inzichten:

- **Voorbereidingstijd:** Onverwachte vertragingen kunnen worden benut voor diepgaandere voorbereiding, wat de kwaliteit van het project ten goede komt.
- **Flexibiliteit:** Het vermogen om plannen aan te passen en open te staan voor nieuwe ideeën versterkt de samenwerking en het eindresultaat.
- **Communicatie:** Duidelijke afstemming van verwachtingen voorkomt misverstanden en bevordert een effectieve samenwerking.
- **Scopebewaking:** Het is essentieel om de projectscope helder te definiëren en gedurende het project te bewaken om focus en richting te behouden.

Hoeveel werk en tijd er in die voorbereiding gaat zitten hadden Merel Geerlings en Nico Vriend in eerste instantie wel een beetje onderschat.

En het klinkt misschien paradoxaal: een duidelijke koers bepalen vooraf en open staan voor nieuwe inzichten en ideeën vanuit de samenwerking. Maar dat is het niet, door die ruimte te blijven bieden aan nieuwe inzichten of andere opvattingen ontstaat een nóg beter eindresultaat. Zolang je naar het einddoel toe beweegt, kun je gedurende de reis ernaartoe een beetje meer naar rechts of naar links bewegen, zo zegt Nico Vriend.

11. Meting en Validatie

Het project ‘Proof of Contexts’ heeft aangetoond dat het transformeren van traditionele archiefinventarissen naar een netwerkgebaseerde structuur niet alleen technisch haalbaar is, maar ook daadwerkelijk bijdraagt aan een verbeterde gebruikerservaring. Door het uitvoeren van gebruikersonderzoek, waarbij zowel de klassieke als de nieuwe presentatievormen zijn beoordeeld, is vastgesteld dat gebruikers de netwerkstructuur als intuïtiever en effectiever ervaren. Deze inzichten onderstrepen het belang van gebruikersgerichte innovatie in het archiefwezen. Hoewel het project met een specifieke casus is gestart, biedt het een veelbelovend perspectief voor de bredere toepassing van netwerkgebaseerde archiefpresentaties, met als doel de toegankelijkheid en relevantie van archieven voor diverse gebruikersgroepen te vergroten.

12. Interview over Het Archief als Nutsvoorziening

KVAN dankt Merel Geerlings, Nico Vriend en Stadsarchief Amsterdam en Noord-Hollands Archief voor het delen van hun ervaringen met het project 'Proof of Contexts'. We sluiten de showcase af met enkele vragen over het archief als nutsvoorziening. Merel en Nico geven antwoord:

Waarom moet een archief wendbaar zijn?

Merel Geerlings: "Wanneer je niet meebeweegt, dan loop je vast en verlies je aan relevantie. Kijk, het archief is een weerspiegeling van de tijd en van de maatschappij. Die beweegt continu en als archief moet je daarin even goed meebewegen."

Nico Vriend: "Ja mee eens, maar ik wil er nog aan toevoegen dat er ook enorme kansen liggen voor archieven. De ontwikkelingen gaan hard, zowel bij linked data als in AI. Wanneer je niet wendbaar zou zijn, kun je ook die kansen niet pakken. Je kunt een passieve houding aannemen en je realiseren dat je wendbaar moet zijn, maar je kan het ook actief bekijken. Er liggen enorme kansen voor archieven om onze relevantie te vergroten. Maar dan moet je wel een stap vooruit doen in plaats van afwachten. Ook daarvoor moet je wendbaar zijn."

Merel Geerlings: "Ja, dus niet alleen meegaan in ontwikkelingen, je moet ontwikkelingen ook forceren. Ook initiatief nemen."

Waarom zet jij je in voor de realisatie van het archief als een verdeelstation?

Merel Geerlings: "Informatie ligt verspreid over heel veel instellingen heen. We moeten er samen voor zorgen dat die informatie vindbaar is voor gebruikers. Het is dus ook heel belangrijk dat we samen optrekken, als archieven en erfgoed instanties. Samen optrekken om die toegankelijkheid te vergroten. En ik denk dat we in 'Proof of Contexts' ook heel goed hebben laten zien wat de meerwaarde is van die samenwerking."

Nico Vriend: "Samen optrekken qua organisaties maar ook qua inhoud. Dus het openzetten van je data. Linked data en open data gaat informatie samenbrengen."

Waar ben je het meest trots op bij de realisatie van deze 'best practice'?

Merel Geerlings: "We hebben met veel archivarissen en archieven samengewerkt in de realisatie van 'Proof of Contexts'. Daarmee hebben we kunnen aantonen dat het product relevantie en meerwaarde brengt voor de gebruiker, maar ook dat archivarissen en archieven er ook in geloven."

Wat is jouw werk purpose?

Nico Vriend: "Nou, in het eerste nummer van het Archievenblad van 2025 schreef jij [Ingrid Oostendorp, programmamanager Nutsvoorziening] dat de nutsvoorziening twee takken heeft. Eén daarvan is de geschiedenis doorzoekbaar maken. Dat is mijn persoonlijke drijfveer en geschiedenis begint natuurlijk vandaag. Die hele lange geschiedenis naar de actualiteit, dat is uiteindelijk wat mij enthousiast maakt."

Merel Geerlings: "Zo'n zeven jaar geleden, toen ik mij ging aanmelden voor een archiefopleiding, was er nog zoveel onduidelijk voor mij kijkende naar archief websites. Bovendien kan lang niet iedereen een archief opleiding doen. Maar archiefinformatie moet wél voor iedereen te begrijpen zijn. Dat werd mijn drijfveer: ik wil écht dat iedereen informatie kan vinden waarnaar ze op zoek zijn! Dat je geïnspireerd kunt raken en emoties kunt voelen bij die informatie en dat is nu nog voor heel veel mensen niet mogelijk omdat de toegankelijkheid niet op orde is."

Nico Vriend: "Daar wil ik nog iets aan toevoegen, want het gaat niet alleen informatie vinden waarnaar je op zoek bent, maar ook juist informatie waarnaar je niet op zoek bent. Dat kunnen we namelijk heel goed bereiken door onze data op een andere manier aan te bieden. Wanneer ik bijvoorbeeld zeg op een verjaardag dat ik bij een archief werk, vinden ze dat niet altijd interessant. Totdat ik het persoonlijk maak en iets laat zien uit het archief wat hen persoonlijk raakt, een oude foto van hun straat bijvoorbeeld. Die mensen waren (nog) niet op zoek omdat ze het niet wisten. Als de informatie toegankelijker is, is de doelgroep vanzelf veel breder."

CONTACT

> Stadsarchief Amsterdam
> Noord-Hollands Archief

> Merel Geerlings
> Nico Vriend

Lees ook:

Blog1:
Proof of Contexts (1): We zijn van start! - Stadsarchief Amsterdam

Blog 2:
https://noord-hollandsarchief.nl/ontdekken/nhalab/1432-proof-of-contexts-2

Blog 3:
Proof of Contexts (3): over de finishlijn!

Eindrapport:

> Nederlands

> Engels

Samenvatting – Proof of Contexts

Doel en Opzet

- Doel: traditionele boomstructuur van archieven omzetten in een dynamisch netwerkmodel
- Gebaseerd op **Records in Contexts (RiC)**: linked data-standaard voor archieven
- Meer context en onderlinge verbanden zichtbaar tussen archiefstukken

Leerpunten & Aanpak

- Commitment van het team is essentieel
- Duidelijke scope voorkomt uitwaaiering
- Flexibiliteit in planning en aanpak (vertraging werd kans op verdieping)
- Vroegtijdige feedback hielp fouten voorkomen en verhoogde succes

Resultaten & Validatie

- Praktische test met gebruikers toont hogere toegankelijkheid en gebruiksgemak
- Positieve feedback bevestigt waarde van netwerkpresentatie
- Project biedt brede toepasbaarheid voor andere archieven en erfgoedinstellingen

Het archief als nutsvoorziening

Best practice 4:
Oorlog voor de Rechter | CABR

Oorlog voor de Rechter: project

Over het CABR is al veel geschreven en gesproken, ook over de site die op 2 januari 2025 live zou gaan: Oorlog voor de rechter. Zelf noemen Edwin Klijn en Lizzy Jongma dit “De mooiste website die u nog nooit hebt gezien".

Het CABR is het grootste archief over de Tweede Wereldoorlog van Nederland. Het bevat 3,8 kilometer aan dossiers met ongeveer 30 miljoen aan gescande pagina's (en foto's).

Oorlog voor de rechter is het project dat loopt van begin 2022 tot eind 2027 met als doel al het materiaal uit het archief CABR en gerelateerde DOC-dossiers (NIOD) **digitaal te ontsluiten en doorzoekbaar te maken.**

Een vooruitstrevend en uniek pioniersproject, uniek ter wereld.

Projecteigenaar, organisatie en materiaal

Naam:	**Edwin Klijn (projectleider), Lizzy Jongma (technisch projectleider)**
Organisatie:	**Nationaal Archief, WO2Net, Huygens instituut, NIOD**
Projecttitel:	**Oorlog voor de rechter**
Type materiaal:	**Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging, bestaande uit voornamelijk papieren documenten en foto's**
Ondersteuning software/toeleveranciers:	**Diverse partijen, we benoemen alleen Norday voor de website ontwikkeling en Spinque voor de zoekfunctionaliteit en datanormalisatie**
Publicatie best practice:	**mei 2025**

13. Projectbeschrijving

13.1. Beschrijving

In 2022 is er gestart met het digitaliseren van het CABR om op januari 2025 live te gaan met een website waarop circa 1/3 van het materiaal digitaal doorzoekbaar zou zijn. De digitalisering van het archief is naar verwachting begin 2027 afgerond zodat vanaf dat moment, na verwerking, het hele archief via de website te raadplegen zou zijn.

Op het moment van schrijven (mei 2025) is de website Oorlog voor de rechter live met enkel een namenlijst. De beperkte openbaarheid van het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging (CABR) is verlengd tot 1 januari 2026, en de geplande online publicatie van de dossiers is uitgesteld. Dit besluit volgde op een waarschuwing van de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) aan het ministerie Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in december 2024.

Als gevolg hiervan besloot minister Eppo Bruins van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap de online publicatie van het archiefmateriaal voorlopig uit te stellen. Momenteel wordt er gewerkt aan een wetswijziging om wettelijke kaders te bieden voor beschikbaarstelling van dit soort maatschappelijk beladen archieven. Tot die tijd is het CABR toegankelijk is in de studiezaal van het Nationaal Archief in Den Haag en mogen bezoekers geen foto's of scans maken van de documenten.

Echter doet het besluit geen afbreuk aan het gigantische werk dat er al is verzet en nog steeds verzet wordt tot eind 2027.

De **online doorzoekbaarheid van het materiaal is revolutionair** te noemen. Edwin Klijn en Lizzy Jongma nemen ons mee met een kijkje achter de schermen en laten ons zien hoe de site functioneert had het live gestaan.

13.2. Behaalde resultaat

Halverwege het project (mei 2025) is één derde van al het archiefmateriaal gedigitaliseerd en verwerkt. Een eerste versie van de website is gereed voor gebruik. Techniek is facilitator geweest maar ondergeschikt gesteld aan gebruikersnut. Beoogde doel was mensen wegwijs maken in het archief en handvatten te bieden om beter te begrijpen waar ze naar kijken.

Er zijn ruwweg vier stappen in het project:

1. Digitalisering
2. Autotranscriptie
3. Verrijking
4. Website (ontsluiten)

Het auto transcriberen gebeurt op basis van ATR (Automatic Text Recognition). Ook separatie en classificatie van de documenten wordt toegepast waardoor soorten documenten kunnen worden herkend door de computer. En daarna NER (Named Entity Recognition). Als laatste stap worden de

entiteiten die door NER herkend zijn, gekoppeld aan uitleggende beschrijvingen uit de WO2 Thesaurus om zo begrippen en vakjargon uit te leggen aan een algemeen publiek.
Met die verrijkingen kan een zichtexemplaar van de scan klaargezet worden, de tekst en de context en verrijkingen.

Voor éénderde val alle documenten in het CABR-archief is dit dus gedaan en geplaatst op een vooralsnog niet bereikbare online omgeving.

De basis principes van de website Oorlog voor de rechter zijn:

- **We helpen de gebruiker te vinden én begrijpen wat die zoekt**
- **We leggen uit en geven context, maar vermijden interpretatie**
- **Het archief is een weerslag van een juridisch proces (dus niet dé waarheid)**
- **De website is voor een algemeen publiek, techniek en ontwerp zijn dienend**

13.3. Organisatie & Strategie

Visie en digitale strategie

Het CABR is een belangrijk archief. Je hebt expertises nodig vanuit verschillende hoeken. Het gaat over collaboratie en de betekenis daarvan.

Er is consortium opgericht met verschillende partijen:

- Uiteraard het Nationaal Archief met kennis over de collectie zelf,
- het Huygens instituut is aangesloten vanuit perspectief op Digital Humanities en de nieuwe technologieën om de collectie beschikbaar te stellen,
- het NIOD is aangesloten als inhoudelijke autoriteit en
- Stichting WO2Net heeft zich gericht op nieuwe manieren om op de herinneringen uit de Tweede Wereldoorlog te kunnen doorzoeken.

Het consortium vult elkaar mooi aan en deelt uiteraard de visie dat het CABR een heel belangrijke collectie is.

Vooraf gesteld doel

Het project ‘Oorlog voor de rechter’ is niet alleen een digitaliseringsproject. Het archief moet ook doorzoekbaar zijn. En voor een breed publiek toegankelijk. Dan moet je dus de data verrijken en context bieden aan de gebruikers. De vooraf gestelde doelstelling was dat het CABR-materiaal voor een algemeen publiek interessant moest zijn.

Nu, mei 2025, is de doorzoekbaarheid én de verrijkingen op het archiefmateriaal van het CABR veel verder dan bij de start van het project haalbaar werd geacht.

Toegevoegde waarde voor eindgebruikers

Vanaf het allereerste begin van het project zijn gebruikers betrokken. Tussentijds ook.
Er is heel veel getest met gebruikers.

Maar er is ook een veel **breder gebruikersonderzoek** gedaan.

* waar liggen de interesses van de nabestaanden?

* welke vragen hebben de nabestaanden?

* hoe kan de informatie helpen in hun zoektocht?

Al deze aspecten zijn vooraf onderzocht en de ervaringen van de gebruikers zijn altijd doorslaggevend geweest bij de keuzes in ontwikkelingen. Alle **tussentijdse opleveringen** zijn ook weer getest. Dit is gedaan om zo de informatie-ontsluiting goed te laten aansluiten op de belevingswereld van de gebruikers.

Door de **gebruikers doorslaggevend** te maken in de te maken keuzes zijn er dingen afgekeurd die het team zelf veelbelovend vond, maar die bij het gebruikersonderzoek niet goed werden beoordeeld. Dat hoort bij het proces van de gebruiker centraal zetten.

De gebruikersgroep bestond primair uit mensen met een connectie aan het CABR, zoals nabestaanden van zowel mensen die onderzocht zijn of slachtoffers waren.

Daarnaast zaten er ook mensen in de groep met een meer algemene interesse voor de Tweede Wereldoorlog, dus niet directe nabestaanden. Met een hele basale kennis over de Tweede Wereldoorlog, om te zien aan welke kennis er behoefte is.

Tevens is er in de groep met **gebruikers variëteit aangebracht**. Door naast de doelgroep van mensen van 60, 70 of 80 jaar ook jongere mensen te interviewen met meer afstand tot de oorlog.

Toegevoegde waarde voor interne processen

Wat tijdens het verloop van het project ‘Oorlog voor de rechter’ is geconstateerd, is het **succes van interdisciplinair** werken. Daarbij heeft Edwin Klijn ook kunnen ervaren dat het soms veel effectiever werkt om een interdisciplinair team een **korte periode intensief** samen te laten werken dan het uit te smeren over tijd.

De gebruikte vakterm uit de IT voor deze wijze van samenwerking is: **Rapid Prototyping**.

Deze term wordt gebruikt wanneer verschillende technieken en disciplines bij elkaar worden gebracht voor het vervaardigen van een prototype. Oftewel een technische oplossing of idee in een kort tijdsbestek ontwikkelen tot een fysiek product. Rapid prototyping geeft sneller en een beter inzicht op wat met de oplossing in de werkelijkheid gedaan kan worden.

Deze vorm van samenwerken is enorm succesvol gebleken: mensen bij elkaar zetten, meteen uitproberen, meteen bouwen, meteen programmeren. Bovendien stimuleert de aanpak ook het **creatieve proces**.

Edwin Klijn geeft aan dat deze manier niet alleen heel zinvol is gebleken, hij zegt ook dat het verreweg **de leukste manier van werken** is. Met elkaar worden mensen in positieve zin gedwongen om over hun eigen muurtjes heen te kijken. Dat maakt mensen ontzettend enthousiast.

En omdat het interdisciplinair is, ziet men van elkaar welke routes er genomen worden. Mensen **begrijpen elkaar beter** en brengen elkaar in het proces hierdoor ook vaak verder dan verwacht.

Aanpak en Werkwijze

Het project is opgestart met een bidbook met daarin heel concrete doelstellingen. Het is een langlopend project. Een projectplan is dan niet afdoende.

Er is **opgestart met een Samenwerkingsweek**. Een hele week bij elkaar met mensen uit de stuurgroep, de stakeholders, beleidsmensen, programmeurs. De organisatie daarvan kost wat inspanning maar werpt zijn vruchten af. Iedereen heeft elkaar dan al een keer gezien en dat geeft cohesie.

Daarnaast in de uitvoering is er een **projectorganisatie** en wordt er een jaarplan gemaakt. Het algemene projectplan gaat over de generieke doelstellingen, de digitalisering die ongeveer 30 miljoen scans moet opleveren. En de jaarplannen bepalen de onderdelen die in kleiner tijdsbestek worden uitgevoerd.

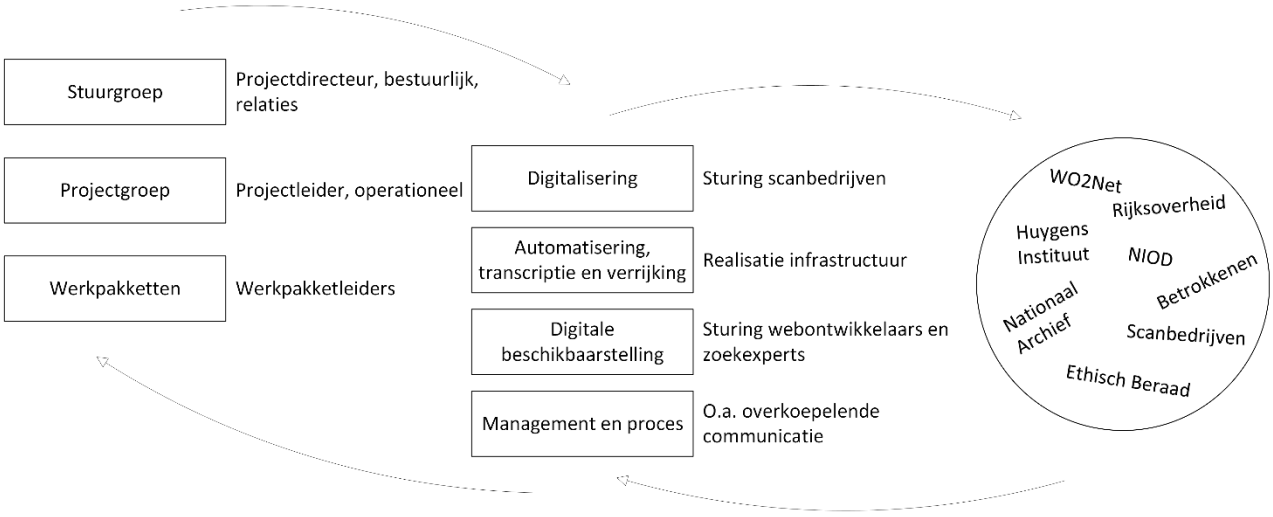

Schematische weergave projectorganisatie

Doel: Oorlog voor de rechter is meer dan digitaliseren:

- **Doorzoekbaar, verrijkt en toegankelijk voor iedereen**
- **In 2025 is de doorzoekbaarheid veel verder dan verwacht**

Voor gebruikers

- **Gebruikers vanaf de start betrokken, inclusief nabestaanden en jongeren**
- **Behoeftes en ervaringen bepaalden de keuzes**

Voor interne processen

- **Interdisciplinair werken en rapid prototyping zeer effectief**
- **Creativiteit en samenwerking sterk gestimuleerd**

Aanpak

- **Start met bidbook en samenwerkingsweek**
- **Jaarplannen vertalen hoofddoelen naar concrete stappen**

14. Projectplan

Opstekers en vervolgstappen

Tijdens het verloop van het project is één punt van ontwikkeling harder gegaan dan vooraf verwacht. De inzet van **machine learning**. Niet alleen de hoge kwaliteit van de leesbare tekst, maar ook de ontzettende snelle ontwikkeling van documentclassificatie en separatie heeft de teamleden positief verrast. De kwaliteit van de machineleesbaarheid ging omhoog.

Toen Edwin Klijn hier 4 of 5 jaar geleden met het Huygens Instituut een pilot mee deed, had de machineleesbaarheid van teksten nog een 20% foutmarge. Nu is die marge teruggebracht naar circa 2%. Dat is een enorm positieve ontwikkeling en werkt in alles door. De **hoge kwaliteit en snelheid van deze ontwikkeling** was niet ingecalculeerd bij de start van het project. Dat heeft iedereen enorm verrast.

Gedurende het project heeft ook het classificeren en separeren van documenten een enorme vlucht genomen. Via computertechnologie konden sleuteldocumenten herkend worden uit bijvoorbeeld de rechtsgang.

Tegenvallers en vervolgstappen

Wanneer we naar het projectmatig verloop van Oorlog voor de rechter kijken, is de ervaring tot dusver dat het heel complex is om in een staande organisatie innovaties door te voeren. Dit is een tegenvaller gebleken. En dan is daar ook die enorme olifant in de kamer. Op 2 januari jongstleden is het gedigitaliseerde materiaal **niet online openbaar** gesteld en biedt de geavanceerde website ‘Oorlog voor de rechter’ nu alleen de zoekfunctie die het mogelijk maakt door de namenlijst van onderzochte personen te zoeken.

Daaruit is ook al heel snel gebleken dat er **nóg meer geïnteresseerden** zijn die het CABR archiefmateriaal willen raadplegen, dan vooraf gedacht. Mede daardoor is het **klantcontactcentrum** opgericht. Organisaties, nabestaanden, geïnteresseerden die willen ergens terecht kunnen met hun vragen, en vaak ook met hun emotie.

Bij ieder project, maar zeker bij zo'n grootschalig project als ‘Oorlog voor de rechter’ moet er ruimte en tijd zijn voor **improviseren**. Het is verstandig om hiermee rekening te houden in begrotingen en planningen. Het is altijd lastig om binnen budget te blijven en tegelijk moet **ademruimte in de begroting** zitten. Een moeilijk spanningsveld!

Veranderingen tijdens het project

In ieder project komen grote of kleinere veranderingen voor. Bij een langlopend project als Oorlog voor de rechter ook. Wanneer je meewerkt aan zo'n project moet je **zelf ook openstaan voor verandering**. Het einddoel blijft hetzelfde, maar de marsroute ernaartoe kan veranderen.

Dan moet je ook bereid zijn om van de marsroute af te wijken. Niet alleen reactief, maar je moet ook goed je oren openhouden. Signalen opvangen. **Goed luisteren** naar de (veranderende) behoeften van je gebruikers of de technische ontwikkelingen.

Bij complexe projecten: **niet té strak plannen of begroten**. Dat is het devies van Edwin Klijn.

Workflowmodel

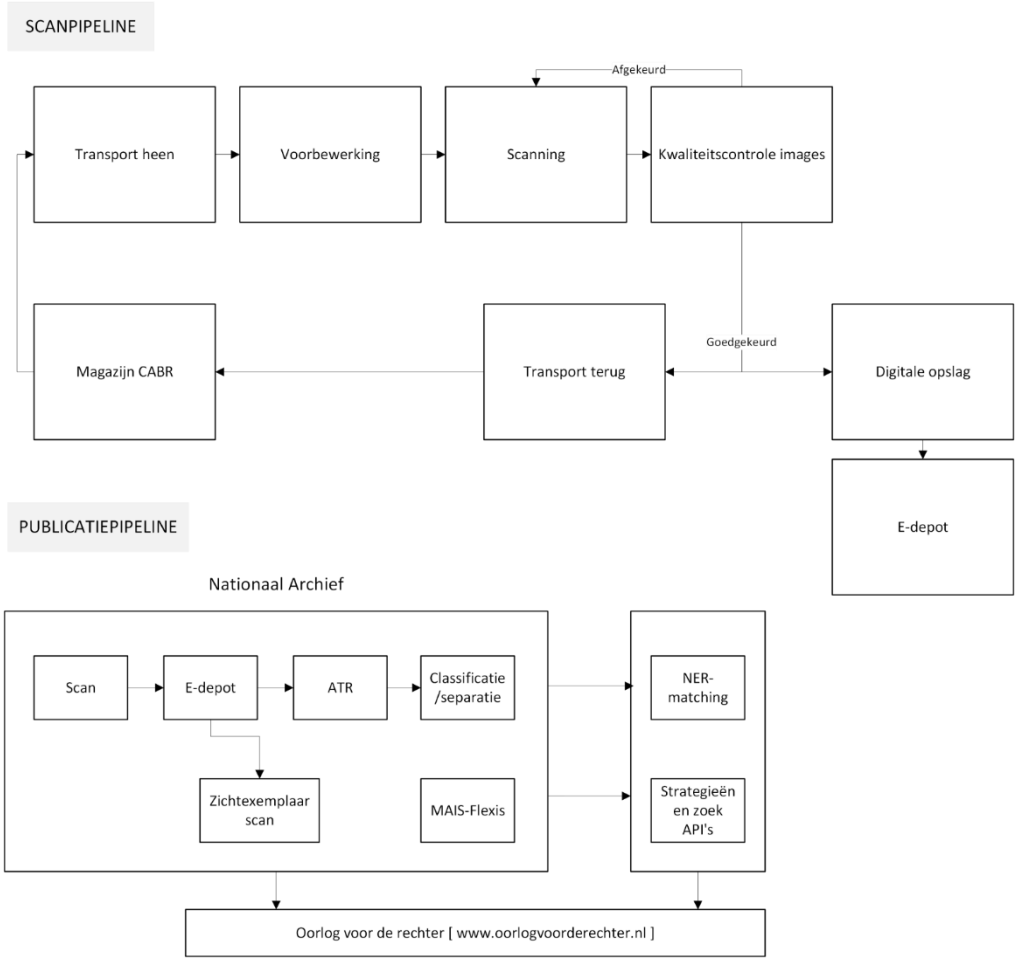

Wat ging er goed?

- **Machine learning ontwikkelde zich veel sneller dan verwacht**
- **Autotranscriptie leverde veel hogere kwaliteit op dan was voorzien**
- **Positieve impact op kwaliteit en snelheid van het project**

Tegenvallers & vervolgstappen

- **Website toont nu alleen namenlijst; archiefmateriaal nog niet openbaar**
- **Complex om innovatie te realiseren in staande organisatie**
- **Veel meer interesse dan verwacht → oprichting klantcontactcentrum**
- **Ruimte voor improvisatie bleek cruciaal; flexibiliteit is een must.**

Veranderingen & lessen

- **Marsroute kan veranderen, einddoel blijft**
- **Luisteren naar gebruikers & techniek essentieel**
- **Niet te strak plannen of begroten bij complexe projecten**

15. Meting en Validatie

Vooraf is er een schatting gemaakt van de hoeveelheid scans die gemaakt zouden moeten worden. Het afgesproken resultaat is dat alles gedigitaliseerd zal zijn begin 2027.

Uiteindelijk moeten die ook allemaal op de website worden gepubliceerd.

Bij het machine leesbaar maken van het materiaal is een foutmarge van ongeveer 7-8% genoemd als ‘gewenste’ kwaliteit. Dat is voor archiefmateriaal acceptabel om het goed te kunnen doorzoeken en te verrijken. Echter kan halverwege het project al gezegd worden dat daar flink onder gebleven kan worden. Momenteel ligt dat zelfs al rond de 2%. Een mooie winst die te danken is aan de technologische vooruitgang.

Over de toegestane foutmarge rondom classificatie en separatie zijn vooraf geen afspraken gemaakt. Er was bij de start van het project überhaupt niet duidelijk dat het ging werken. Nu halverwege het project is de toepassing al behoorlijk goed.

Wat betreft het bezoekersaantal heeft ‘Oorlog voor de rechter’ in het eerste kwartaal al moeten opschalen. Niet op servercapaciteit, dat ging allemaal probleemloos. Maar op de tooling die is ingericht om de bezoekers te meten.

Aan het begin van het project is er schatting gemaakt op jaarbasis van het te verwachten aantal unieke bezoekers. Dat lag toen zo rond de 2 miljoen, nu Q1 2025 is dat aantal al bijna gehaald.

16. Interview over Het Archief als Nutsvoorziening

KVAN dankt Edwin Klijn en Lizzy Jongma voor het delen van hun ervaringen bij de realisatie van dit unieke project. We sluiten de showcase af met enkele vragen over het archief als nutsvoorziening. Edwin Klijn geeft antwoord.

Moet een archief wendbaar zijn volgens jou?

"Een archief moet wendbaar zijn omdat de manier waarop we informatie gebruiken en uitwisselen voortdurend verandert. Denk aan nieuwe standaarden voor data-uitwisseling of technologische ontwikkelingen waarmee gebruikers informatie willen benaderen. Als archiefinstelling moet je daarop kunnen inspelen, zodat je informatie beschikbaar blijft in een vorm die bruikbaar is. Tegelijkertijd mag wendbaarheid niet ten koste gaan van betrouwbaarheid: vaste elementen zoals persistent identifiers moeten uiteraard niet veranderen.

Als ik het betrek op 'Oorlog voor de rechter' dan is het heel mooi als de archiefinstellingen zelf al de scans hebben én bij voorkeur het materiaal machine leesbaar beschikbaar. Vanaf dat moment kan het namelijk voor de computer beschikbaar gesteld worden. Let op archiefinstellingen, dit wordt jullie belangrijkste gebruiker! De computer haalt de data op. Belangrijk is dat er een gestandaardiseerde uitgang is met het liefst wat documentatie.

Dus laat ik het zo zeggen, een archief als nutsvoorziening die voorziet in informatie. Net als water, wanneer ik water wil gebruiken dan is het voor mij als gebruiker prettig als die kraan niet steeds verandert zodat ik de tuinslang erop kan aansluiten en het water verder kan verspreiden."

Waarom zet jij je in voor de realisatie van het archief als een verdeelstation?

"Het mooie van een informatieverdeelstation zijn, is dat je niet alle context en verrijkingen er per se zelf aan moet toevoegen. Sterker nog, wanneer je als archiefinstelling je data op de juiste manier aan de computer als gebruiker geeft, dan kun je ook veel context en verrijkingen van andere partijen ophalen. Dat geeft je de gelegenheid om op je eigen website de data ook met context en verrijkingen aan te bieden. En dat gebeurt eigenlijk nog heel weinig. Bij 'Oorlog voor de rechter' werkt het Nationaal Archief en WO2Net hierin samen, waardoor de informatie rijker is. Dat zou ook kunnen met bijvoorbeeld een organisatie die zich volledig richt op de VOC-geschiedenis, dan kunnen archieven over en weer met kennisinstellingen informatie delen en ophalen. Collecties worden dan toegankelijker. Dat zou echt heel mooi zijn, dat kennispartijen verrijkte data kunnen terug leveren aan archieven. Dan heb je een werkend archief als nutsvoorziening"

Waar ben je het meest trots op bij de realisatie van deze 'best practice'?

"*Dan noem ik toch de classificatie van documenttypen. Ik vind dat een heel mooi voorbeeld van de samenwerking van technologie en inhoud. We hebben deskundigen laten kijken naar wat de sleutel documenten zijn in een rechtsgang en we hebben techneuten ernaast gezet om de computer te leren deze documenten te herkennen. Daarnaast hebben we ook gebruikers laten testen en bleek dat voor een*

argeloze gebruiker deze informatie van document classificatie een ontzettend waardevolle kapstok is om grip te krijgen op de informatie. Dat is een enorme verrijking geweest op het nóg toegankelijker maken van de informatie, zeker wanneer het gaat om ingewikkelde dossiers."

Wat is jouw werk purpose?
"*Nou, ik ben een enorme archiefrat. Ik zit heel vaak in archieven. Dat is als historicus de basis van mijn vak. En met internet en het beschikbaar stellen van archieven en collecties, zie ik dat je opeens een hele grote groep mensen kan bereiken. Mensen die geïnteresseerd raken. Dat zien we nu ook bij het CABR gebeuren. En dan niet alleen wanneer het familiegeschiedenis raakt, het kan om allerlei redenen. Wanneer de informatie digitaal beschikbaar is, dan kun je het opeens terugvinden. Daar word ik enorm enthousiast van! Dat haalt mijn vak een beetje uit die niche van academici. Het is natuurlijk veel mooier als je mensen uitnodigt zelf hun onderzoek te doen, op een manier die hen interesseert. Dat ze enthousiast en gepassioneerd raken doordat er een betere en directere toegang is gemaakt tot die informatie.*"

CONTACT

> **www.oorlogvoorderechter.nl**

> Edwin Klijn
> Lizzy Jongma

WO2Net

Samenvatting – Oorlog voor de Rechter

Het project Oorlog voor de Rechter, opgezet door het consortium van Nationaal Archief, WO2Net, Huygens Instituut en NIOD.

Kernpunten

Doel:	**Meer dan digitaliseren: doorzoekbaar, verrijkt, toegankelijk voor iedereen**
Gebruikers:	**Centraal, vanaf begin betrokken, hun ervaringen bepaalden de keuzes**
Aanpak:	**Start met bidbook en samenwerkingsweek**
Resultaat:	**In Q1 2025 verder dan gedacht, alleen is de website niet online openbaar**

Lessen & Succesfactoren

- **Interdisciplinair werken en rapid prototyping zeer effectief**
- **Machine learning ontwikkelde zich veel sneller dan verwacht**
- **Autostranscriptie leverde betere resultaten op dan verwacht**
- **Veel meer interesse dan verwacht → oprichting klantcontactcentrum**
- **Ruimte voor improvisatie bleek cruciaal; flexibiliteit is een must**
- **Marsroute kan veranderen, einddoel blijft: luisteren naar gebruikers & techniek essentieel**
- **Niet te strak plannen of begroten bij complexe projecten**

Het archief als nutsvoorziening

Best practice 5:
Westfries Archief als informatiedistributiecentrum

1. Het Westfries Archief: het project

Het Westfries Archief (WFA) heeft een regionaal informatieplatform ontwikkeld dat gemeenten en regelingen ondersteunt bij duurzaam digitaal informatiebeheer.

Projecteigenaar, organisatie en materiaal

Naam:	**Anouk Schoemaker**
Organisatie:	**Westfries Archief**
Projecttitel:	**Het Westfries Archief als informatiedistributiecentrum**
Type materiaal:	**Digitale informatiebronnen van gemeenten en lokale overheden**
Infrastructuur:	**Robuust, schaalbaar en juridisch geborgd**
Publicatie best practice:	**september 2025**

17. Projectbeschrijving

17.1. Beschrijving

Het Westfries Archief (WFA) heeft een regionaal informatieplatform ontwikkeld dat gemeenten en regelingen ondersteunt bij duurzaam digitaal informatiebeheer. Vanuit één centrale infrastructuur krijgen partners toegang tot veilige opslag, efficiënte ontsluiting, publicatie en – waar nodig – gecontroleerde vernietiging van digitale informatie. Daarbij blijft de regie altijd bij de bronorganisatie.

Zo neemt het Westfries Archief een voortrekkersrol in de archiefsector en laat zien hoe toekomstbestendig informatiebeheer in de praktijk vorm kan krijgen.

Toen Anouk Schoemaker in 2018 werd aangesteld bij het Westfries Archief om de implementatie van het eDepot te realiseren, zag ze al snel dat er meer kansen lagen.

In een maatschappij waarin veel digitale informatie op ons afkomt, heb je digitale denkers nodig.

Anouk Schoemaker kreeg de mogelijkheid om het WFA beter te laten reageren naar wat er op je afkomt binnen het archief en daar ook een team op te vormen. Mensen van buiten de archiefsector naar binnen halen is een belangrijke stap geweest in het realiseren van een toekomstbestendig archief. Datadenkers, puur gericht op de verwerking van data en informatie.

Hét centrum voor informatie beheer in Westfriesland. Ondersteunen, Informeren, Beheren én Samen sterker in digitaal informatiebeheer

17.2. Behaalde resultaat | Grootschalige transitie

Het voorbeeld van het Westfries Archief gaat verder dan een project: het is een grootschalige transformatie.

Het Westfries Archief positioneert zich als betrouwbare regionale partner **voor duurzaam digitaal informatiebeheer**. Dit sluit aan bij de digitale strategie van het archief als nutsvoorziening: een uniforme en schaalbare infrastructuur waar in dit geval archivering, publicatie en beheer integraal zijn geregeld.

Om deze verbreding van de archieffunctie te realiseren heeft Anouk Schoemaker ingezet op mensen om deze verandering tot stand te brengen. De transformatie kreeg vaart door de instroom van nieuwe medewerkers met **nieuwe kennis en inzichten**. De kracht van de transformatie zit in de combinatie van expertises. Door archiefexperts en historici te laten samenwerken met collega's die datagedreven werken, ontstaan nieuwe Inzichten. Dit versnelt niet alleen de innovatie, maar verrijkt ook de manier waarop het verleden toegankelijk wordt gemaakt. Zo is het Westfries Archief uitgegroeid tot een betrouwbaar kenniscentrum voor overheidspartners.

Het diagram hieronder toont de samenstelling van het personeelsbestand van het Westfries Archief gericht op een toekomstbestendige organisatie. Waar eerder het gewicht bijna volledig op archivistiek dan wel geschiedenis lag, is dat nu bij het Westfries Archief 50/50:

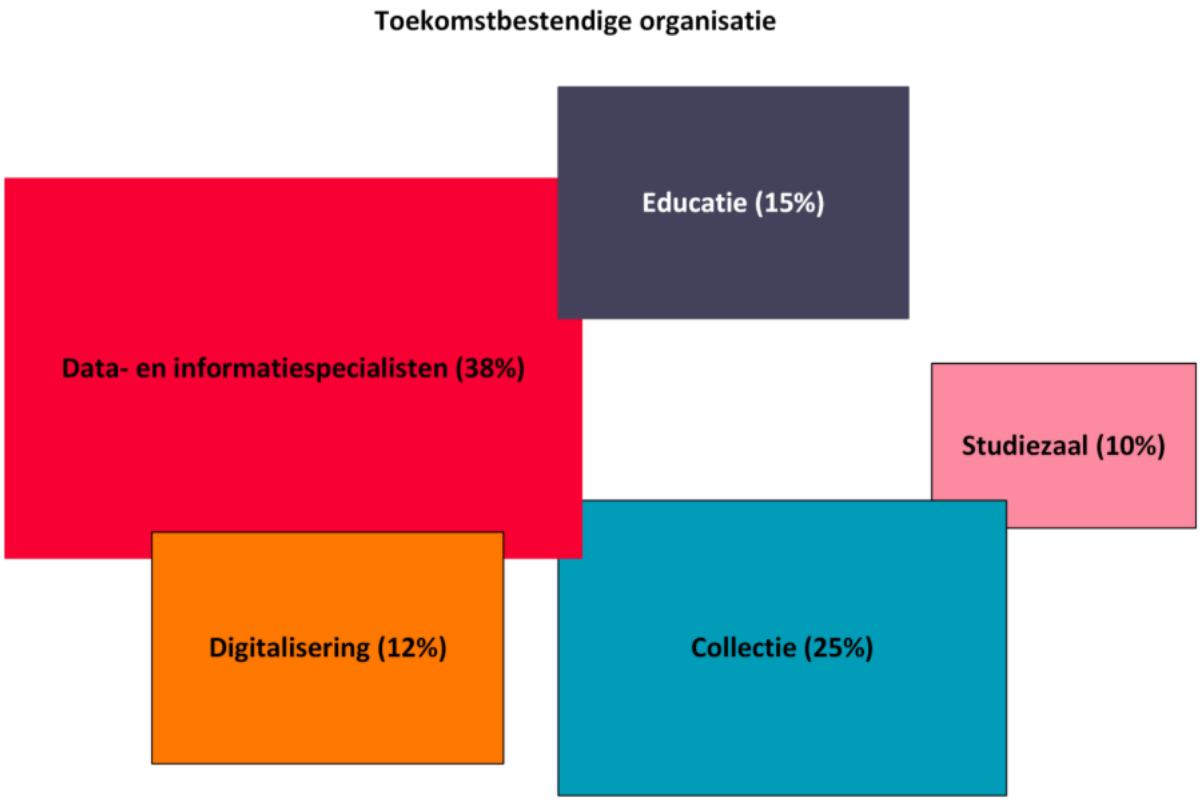

Zo'n grootschalig transformatie moet je klein beginnen.

Inmiddels is het WFA kennispartner en samenwerkingspartner voor alle zeven gemeenten van Westfriesland. Deze gemeenten zijn deelnemers in de gemeenschappelijke regeling die het eDepot mogelijk maakt en kunnen gebruik maken van de diensten (zoals uitplaatsing, e-mailarchivering, archieffunctionaliteiten). Naast individuele gemeenten zijn ook gemeenschappelijke regelingen (GR-en) betrokken als partners en afnemers van diensten zoals e-mailarchivering, Woo publicaties en openbaarheid.

Het Westfries Archief verwacht dat uitplaatsing zal gaan toenemen en dat de termijnen waarop informatie wordt overgedragen steeds korter wordt en uiteindelijk verdwijnt. De rol van WFA is ontzorgen op technisch, procedureel en wettelijk vlak.

17.3. Organisatie & Strategie

Visie en strategie: innovatie als lange termijn visie
Digitale ontwikkelingen volgen elkaar razendsnel op. Hoe het landschap erover drie of vier jaar uitziet, is nauwelijks te voorspellen. Juist daarom kiest het Westfries Archief voor **innovatie als langetermijnstrategie**. Wie flexibel inspeelt op technologische veranderingen, blijft toekomstbestendig. Volgens Anouk Schoemaker vraagt dit om meer vertrouwen in techniek.

De visie van het Westfries Archief is dat het archief regionale samenwerking stimuleert op het gebied van informatiemanagement. Heel praktisch houdt dit in dat het Westfries Archief het mogelijk maakt dat informatie niet onnodig of dubbel bij de deelnemers wordt beheerd en bewaard.

Deze heldere visie heeft er mede toe geleid dat overheidspartners inmiddels zelf aankloppen bij het Westfries Archief. Ook om mee te denken bij het informatiebeheer, zijn de medewerkers van het Westfries Archief daar om out-of-the-box en creatief mee te denken. Als toezichthouders worden hiermee ook de juridische kaders geborgd en dat het qua wetgeving klopt. Ook de eventuele creatieve oplossingen, voldoen aan de wettelijke eisen die daaraan gesteld worden. Het WFA is hierin echt sparringpartner en faciliteerder geworden.

Samenwerking
De samenwerking met overheidspartners zorgt voor een soepele en betrouwbare overdracht van informatie. Om dit te borgen heeft het WFA regionale overlegstructuren ingericht, waarin techniek, archiefbeheer en toezicht samenkomen. Als initiatiefnemer en voorzitter brengt het WFA de juiste partijen bij elkaar en fungeert het als verbinder in de regio.

Hierbij is toezicht al geïntegreerd, de archiefinspecteur zit ook bij de overleggen. Er zijn overleggen per gemeenten en 4 tot 6 keer per jaar met alle gemeenten bij elkaar. Wanneer er een migratie is of organisatiewijzigingen zijn, heeft dat veel impact op de informatiehuishouding. Het WFA denkt mee en adviseert. Dat is verstandig, want de impact die deze veranderingen hebben op de informatieoverdracht naar het archief, nu of op lange termijn, is meteen inzichtelijk. Het Westfries Archief kan op deze manier goed anticiperen en denkt breed mee met alle gemeenten. Daardoor krijgen ze veel informatie en weet het archief goed wat er gebeurt in de gemeente.

Gemeenten zien het WFA steeds meer als verbinder: zij zorgen ervoor dat de juiste mensen samenkomen om vraagstukken verder te brengen. En dat is van groot belang. In gremia waar bijvoorbeeld Woo-publicaties aan bod komen, brengen de gemeenten nu die gezamenlijke projecten als voorbeeld naar voren. Zulke praktijkvoorbeelden maken zichtbaar hoe succesvol de samenwerking is en helpt het WFA ook om andere gemeenten over de streep te trekken.

Toegevoegde waarde voor burgers

Door deze intensieve samenwerking, krijgen burgers en aangesloten instanties via één regionaal toegankelijk platform betrouwbare en actuele toegang tot openbare informatie. Zonder extra belasting van gemeentelijke processen, maar juist mét een verlichting van beheerstaken voor gemeente.

Toegevoegde waarde burgers:

- **Eén herkenbaar en centraal platform voor open overheidsinformatie**
- **Betrouwbare en actuele toegang tot alle vormen van openbare overheidsinformatie**
- **Actieve en laagdrempelige transparantie van gemeenten**

Toegevoegde waarde voor interne processen

Er is ook waarde toegevoegd op **het interne proces**. Door de samenwerking ontstaat er vermindering van versnipperde oplossingen én lagere kosten door schaalvoordeel. Bovendien is er beperking van commerciële partijen, ontzorging in technisch beheer én betere juridische borging en versiecontrole. Mede omdat er geïntegreerd toezicht is.

Toegevoegde waarde intern proces:

- **Minder versnippering door gezamenlijke oplossing**
- **Lagere kosten dankzij schaalvoordeel**
- **Minder afhankelijkheid van commerciële partijen**
- **Ontzorging in technisch beheer**
- **Betere juridische borging en versiecontrole**
- **Geïntegreerd toezicht door archiefinspectie**
- **Deskundige ondersteuning en advies bij datatechniek**

18. Projectplan

Aanpak

Het projectplan van het Westfries Archief kende een duidelijke route: starten met een pilot, zorgvuldig evalueren en vervolgens stapsgewijs opschalen. De pilot voor Woo-publicatie, uitgevoerd met gemeente Hoorn na het stopzetten van PLOOI, maakte gebruik van de bestaande eDepot-infrastructuur. Hierdoor kon het project snel en met lage kosten van start. Bij deze aanpak is er door het WFA bewust gekozen voor **iteratief en agile**: in kleine stappen werken, steeds toetsen in de praktijk, en op basis van de uitkomsten verder door ontwikkelen.

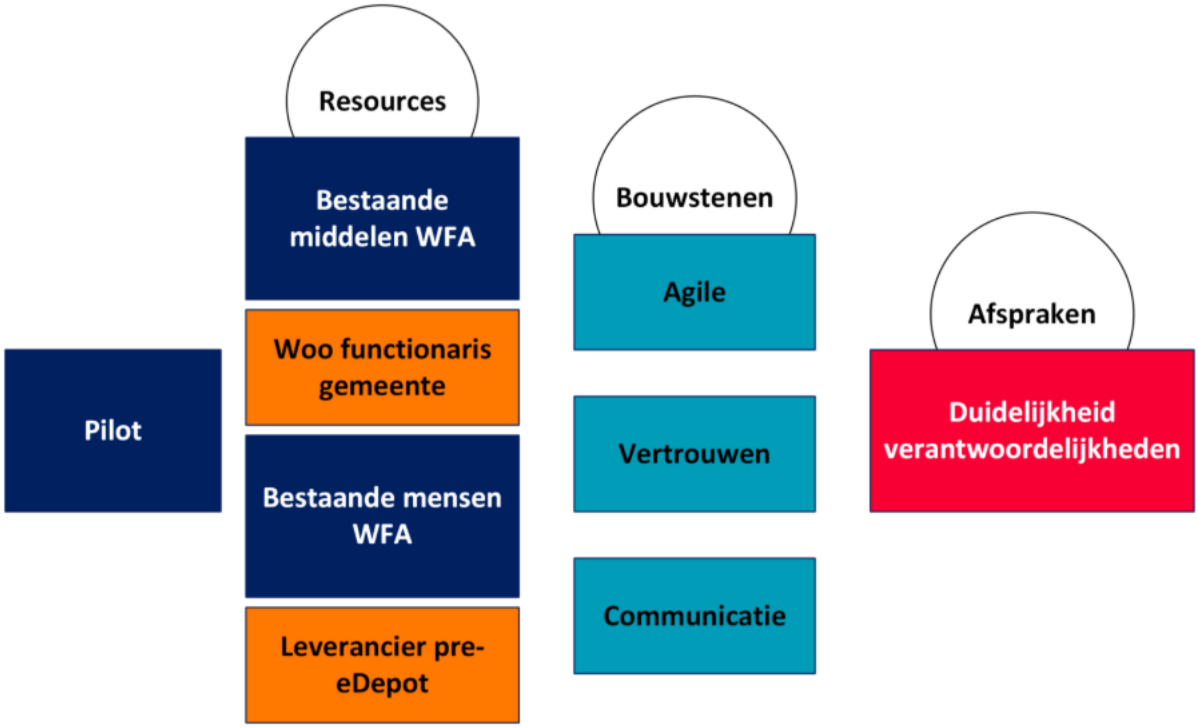

Aanpak Woo

Het voordeel van deze werkwijze is dat je risico's beperkt, omdat je met kleine stappen verder uitbouwt en er dus niet meteen een volledig systeem neergezet hoeft te worden. Tegelijkertijd wordt er ruimte gecreëerd voor leren en bijsturen, waardoor het eindresultaat beter aansluit bij de behoeften van de gemeenten en partners. Zo werd de transformatie een gezamenlijk proces waarin ervaring en feedback direct konden worden verwerkt.

Opbrengsten en voordelen

- Snelle resultaten dankzij hergebruik van bestaande infrastructuur
- Draagvlak en vertrouwen door nauwe samenwerking met gemeenten
- Lage instapdrempel door eenvoudige technische inrichting
- Beheersbare kosten door gebruik van bestaande techniek

Uitdagingen en lessen
Natuurlijk kent zo'n omschakeling naar regionale informatiehub niet alleen maar succeskanten. Anouk Schoemaker geeft aan dat er ook heel veel geduld bij komt kijken.

De grootste uitdagingen lagen bij de besluitvorming en personele wisselingen binnen gemeenten. Trajecten duurden hierdoor langer en afspraken moesten regelmatig worden herhaald. Ook vroeg de overgang van lokale systemen naar een regionaal model om extra begeleiding en uitleg. Van ‘eigen systemen’ naar gezamenlijk optrekken is onwennig in het begin.

Goede en heldere overlegstructuren zijn dan cruciaal. De vorming van expertteams heeft hierbij ook enorm geholpen.

Omdat wetgeving en technische wensen voortdurend veranderen, bouwt het WFA modulair en iteratief. Zo blijft de infrastructuur flexibel en toekomstbestendig.
Daarnaast blijft het Westfries Archief technische oplossingen uitbreiden en innoveren.
Deze werkwijze maakt het mogelijk om behoeften vroegtijdig te signaleren en daarop in te spelen.

Rolverdeling:

- **Westfries Archief: technische realisatie, beleidsadvies en beheer**
- **Gemeenten: inhoudelijke verantwoordelijkheid en regie op eigen informatie**
- **Samenwerking: multidisciplinair team van data- en informatieprofessionals, juristen, IT-experts en archiefprofessionals**

19. Meting en Validatie

Resultaten
Traditionele collectie beheersystemen zijn nauwelijks ingericht op rapportage. Voor datagedreven werken is dit een gemis: zonder cijfers over bijvoorbeeld het aantal raadplegingen of digitaliseringsvolumes ontbreekt een basis voor sturing. Daarom ontwikkelde het Westfries Archief een eigen datawarehouse. Hierin worden cijfers verzameld die helpen bij analyse, onderbouwing en besluitvorming.

Het toetsen van een Woo-publicatie in de pilot met gemeente Hoorn, was veel simpeler. Het simpelweg online plaatsen van een Woo-publicatie voldoet namelijk niet aan de wettelijke eisen en valt daarmee onder de Wet elektronische publicaties (Wep) en nog niet onder de Archiefwet. Met publicatie binnen een archiefomgeving wordt wél aan de wettelijke voorwaarden voldaan. Daarmee is de pilot in de kern al geslaagd. Maar naast juridische borging biedt deze oplossing ook meer gebruikersgemak en overheidspartners worden actief ontzorgd.

In 2022 zijn al bijna 360.000 digitale bestanden van het DMS-archief van gemeente Hoorn overgebracht naar het Westfries eDepot. Dit hield uitplaatsing in van wat voorheen in DMS stond, metadata structurering en openbare ontsluiting (voor zover wettelijk mogelijk).

Resultaten:

- **Wettelijke borging: voldoen aan wet- en regelgeving**
- **Gebruikersgemak: eenvoudige en betrouwbare toegang**
- **Ontzorging partners: minder dubbel werk en minder beheerlast**

Daarnaast zijn er ook doelen meetbaar gemaakt, zoals:
- Aantal aangesloten gemeenten
- Aantal en type informatie gepubliceerd
- Tevredenheid gebruikers (gemeenten en burgers)

Tijdsinvestering
Een ander doel dat het WFA graag meetbaar had gemaakt, is de mate waarin partners interne capaciteit besparen door samen te werken met het Westfries Archief. Ondanks dat het zeer waarschijnlijk lijkt, blijkt het toch lastig om dat in een businesscase te onderbouwen. Deze meting is dus nog niet gerealiseerd.

Een veelgehoorde zorg is dat ontzorging van overheidspartners juist méér werk oplevert voor het archief. De praktijk wijst anders uit: doordat processen grotendeels geautomatiseerd zijn en verantwoordelijkheden helder liggen, blijft de extra tijdsinvestering minimaal. Cruciaal daarbij zijn goede afstemming en communicatie met alle betrokkenen.

Ook Anouk Schoemaker geeft aan dat het weinig tot **geen extra werk** oplevert, de scheiding tussen archiefbeheer en de informatievormende organisaties is immers duidelijk geregeld. Zolang de

informatie op de juiste manier wordt aangeleverd, blijft de verwerking efficiënt. Het proces van opname (ingest) verloopt grotendeels geautomatiseerd: een druk op de knop en het systeem doet de rest.

Doorontwikkeling

Doorontwikkeling is bij het WFA structureel ingebouwd via periodieke evaluaties, expertteams en kennisdeling. Innovatie vraagt constante aandacht: er wordt vandaag al gewerkt met de technologie van morgen. Digitale wendbaarheid en inzet van **formatie op innovatie** zijn hierbij leidend. Innoveren gaat niet vanzelf. *"Niet afwachten, maar gewoon doen!"* geeft Anouk Schoemaker ons met veel enthousiasme mee.

20. Interview over Het Archief als Nutsvoorziening

KVAN dankt Anouk Schoemaker en Westfries Archief voor het delen van hun ervaringen met het project 'Het Westfries Archief als informatiecentrum´. We sluiten de showcase af met enkele vragen over het archief als nutsvoorziening. Anouk geeft antwoord:

Waarom moet een archief wendbaar zijn?

"Omdat wetgeving, technologie en informatiebehoeften voortdurend veranderen. Alleen met flexibiliteit kan een archief duurzaam toegevoegde waarde blijven bieden."

Waarom zet jij je in voor de realisatie van het archief als een verdeelstation?

"*Het biedt schaalvoordeel, juridische borging en gezamenlijke verantwoordelijkheid, waardoor lokale overheden goedkoper, efficiënter en toekomstbestendiger kunnen werken.*
Hierdoor gaan we met elkaar efficiënt om met middelen en capaciteit, zoals van een overheidsorganisatie verwacht mag worden. De regionale samenwerking leidt tot een gedeeld centraal distributieplatform waar zowel overheden als burgers direct profijt van hebben."

Wat is voor jou je werk purpose en wat is je droom nog binnen de archiefsector?

"*Nou, ik wil bijdragen aan een betrouwbare en toegankelijke overheid door een duurzame, transparante informatievoorziening mogelijk te maken. Daarin zou ik zelfs nog wel een stapje verder willen gaan. Nog meer helpen bij het aanleveren van de juiste informatie van gemeenten. Er zijn grote verschillen binnen gemeente, je hebt heel kleine gemeenten en steden. De een heeft veel meer expertise en kennis dan de andere. Dat verschil wil ik dichter bij elkaar proberen te brengen. Onderling kunnen de gemeenten niet voor elkaar ingezet worden, maar het archief kan hierin wél ondersteunen.*
Bijvoorbeeld door deze gemeenten de data ongestructureerd aan te laten leveren. Wij zorgen dat we het structureren en in het juiste format zetten. Dat doen we nu al redelijk veel, maar daarbij zou ik nog meer willen helpen of mogelijk maken. Nieuwe techniek moet dat mogelijk gaan maken."

Dus jouw droom is nog die extra stap te zetten door de regio technische te ondersteunen en te verbinden?
"Ja, ik wil meer een regionaal centrum worden op gebied van informatiebeheer. Door meer onze expertise te kunnen delen. Uiteindelijk is dat gunstiger voor iedereen. Wanneer er meer binnen ons depot geplaatst wordt, hoe meer de applicatie groeit, hoe veelzijdiger. Uiteindelijk heeft dat ook tot gevolg dat het team moet worden uitgebreid, maar daarmee wel met een beperkt FTE binnen de hele regio."

Risico nemen is een goede eigenschap wanneer je aan complexe zaken werkt. Het Westfries Archief heeft ook als kernwaarde 'betrouwbaarheid'. Hoe combineer je deze misschien schijnbaar tegenstrijdige waardes?
"Zonder pilots en experimenten kun je complexe informatie uitdagingen niet oplossen. Risico's zijn beheersbaar mits goed geborgd. Door de kaders die betrouwbaarheid borgen te respecteren en de wettelijke kaders te respecteren. Dat in de gaten houdend kun je risico's nemen."

Elke keer wanneer je 'iets oplevert' en daarna evalueert/analyseert, wordt de mate van complexiteit teruggebracht. Ben je het hiermee eens/oneens, licht toe.:
"Eens. Door iteratief werken ontstaat steeds meer duidelijkheid en eenvoud in een aanvankelijk complex vraagstuk. "

Wil je nog iets kwijt?
"Wacht niet tot iedereen begrijpt hoe je het doel wil bereiken, maar ga aan de slag en overtuig door middel van behaalde resultaten."

CONTACT

> Westfries Archief

> Anouk Schoemaker

Samenvatting –Westfries Archief Informatiecentrum

Regionaal informatieplatform: Eén centrale infrastructuur voor veilig digitaal informatiebeheer, publicatie en gecontroleerde vernietiging.

Transformatie: WFA groeide van archiefinstelling naar kennis- en samenwerkingspartner voor zeven gemeenten en gemeenschappelijke regelingen.

Innovatie & strategie: Flexibiliteit en vertrouwen in techniek staan centraal; toekomstbestendig door modulaire, iteratieve aanpak.

Samenwerking: WFA als verbinder, met overlegstructuren en geïntegreerd toezicht; gemeenten ervaren ontzorging en betrouwbaarheid.

Toegevoegde waarde burgers:

- Eén herkenbaar en centraal platform voor open overheidsinformatie.
- Betrouwbare en actuele toegang.
- Transparantie en toegankelijkheid.

Toegevoegde waarde interne processen:

- Lagere kosten en minder versnippering.
- Minder afhankelijkheid van commerciële partijen.
- Ontzorging technisch en juridisch.

Projectaanpak: Pilot → evaluatie → opschalen; agile en iteratief werken om risico's te beperken en behoeften beter te bedienen.

Resultaten:

- Voldoen aan wet- en regelgeving (Wep/Archiefwet).
- Gebruikersgemak en ontzorging van partners.
- Ruim 360.000 bestanden succesvol gemigreerd.

Uitdagingen: Besluitvorming en personele wisselingen bij gemeenten; overgang naar regionaal model vraagt begeleiding.

Doorontwikkeling: Continu leren en innoveren via evaluaties, expertteams en kennisdeling; digitale wendbaarheid als kern.

CBG Centrum voor familiegeschiedenis

Het archief als nutsvoorziening

Best practice 6:
Populariteit van het Indisch Oud-Paspoortarchief

Populariteit Indisch Oud-Paspoortarchief: project

Het **CBG | Centrum voor familiegeschiedenis** heeft met haar kennis en ervaring op het gebied van persoonsregistratie en genealogische ontsluiting een onmisbare rol gespeeld in de **toegankelijkheid** van het Indisch Oud-paspoortarchief.

Projecteigenaar, organisatie en materiaal

Naam:	**Roosje Keijser**
Organisatie:	**CBG | Centrum voor familiegeschiedenis**
Projecttitel:	**Populariteit van het Indisch Oud-Paspoortarchief**
Type materiaal:	**Paspoortaanvraagkaarten**
Ondersteuning software/toeleveranciers:	**Memorix gaat naar Atlantis, website Picturea, geïndexeerd met ondersteuning van het project Erfgoed voor de Oorlog, nadere indexering via Het Volk, Secudoc**
Publicatie best practice:	**september 2025**

21. Projectbeschrijving

21.1. Beschrijving

Het **CBG | Centrum voor familiegeschiedenis** heeft met haar kennis en ervaring op het gebied van persoonsregistratie en genealogische ontsluiting een onmisbare rol gespeeld in de **toegankelijkheid** van het Indisch Oud-paspoortarchief. Het CBG fungeert als **brug tussen archief en samenleving**, door persoonsinformatie te **contextualiseren** en het betrekken van relevante doelgroepen. De zichtbaarheid van de maatschappelijke waarde van het archief is enorm toegenomen en de populariteit van het archief gegroeid.

Er is gekeken naar het online plaatsen en beter vindbaar maken van het archief, onder andere door digitalisering en een vernieuwd indexeringstraject. Tegelijkertijd is er aandacht voor maatwerk en persoonlijke dienstverlening. Uitgangspunt is om bezoekers altijd een stap verder te helpen.
Het optimaliseren van toegankelijkheid en gebruiksvriendelijkheid is een continu proces gebleken dat uiteindelijk moet leiden tot het beschikbaar stellen van de collectie als open dataset. Daarmee kan de informatie ook op andere platforms aangeboden worden en ontstaat er een nóg bredere maatschappelijke meerwaarde.

Tegelijkertijd bevindt het CBG zich nu in een moeilijk fase. Het zoeken naar de juiste balans in **AVG-regelgeving** heeft aandacht getrokken, waardoor de positie van de collectie onderwerp van debat is geworden. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken wil de collectie terughalen en deze onder archiefwettelijk beheer van het Nationaal Archief plaatsen. Daarmee staat de vraag centraal hoe de oorspronkelijke visie – gericht op toegankelijkheid, context en participatie – in dit veranderende krachtenveld kan worden voortgezet, en hoe de ontwikkeling richting open data en brede ontsluiting toch duurzaam vorm kan krijgen.

21.2. Behaalde resultaat

Het behaalde resultaat is dat door maatwerk in dienstverlening en het online plaatsen van de collectie en de geïndexeerde namen, de collectie vindbaar is geworden. Er is geïnvesteerd in publieksgerichte ontsluiting afgestemd op de informatiebehoefte van de Nederlands-Indische gemeenschap. Samenwerkingsinitiatieven hebben hierin versterking geboden, waardoor de bronnen veel intensiever gebruikt worden. Er is een aanzienlijk bereik gegenereerd.

Door de combinatie van de integrale publicatie van de bestaande index en het online aanbod van een groot deel van de scans, kunnen veel mensen met de collectie goed uit de voeten. Voor wat betreft het niet-openbare deel is maatwerk dienstverlening ingericht, waardoor de bron altijd beschikbaar is voor eerste- en tweedelijns familieleden.

Door alle genoemde personen op de kaarten volledig te transcriberen (voor- en achterkanten) komt een waardevolle bron aan informatie omhoog. Daarnaast worden ook enkele andere belangrijke kenmerken op de kaarten overgenomen in de index. Bijvoorbeeld dat deze persoon op 29 juli 1955 is vertrokken met het schip de Johan van Oldenbarnevelt:

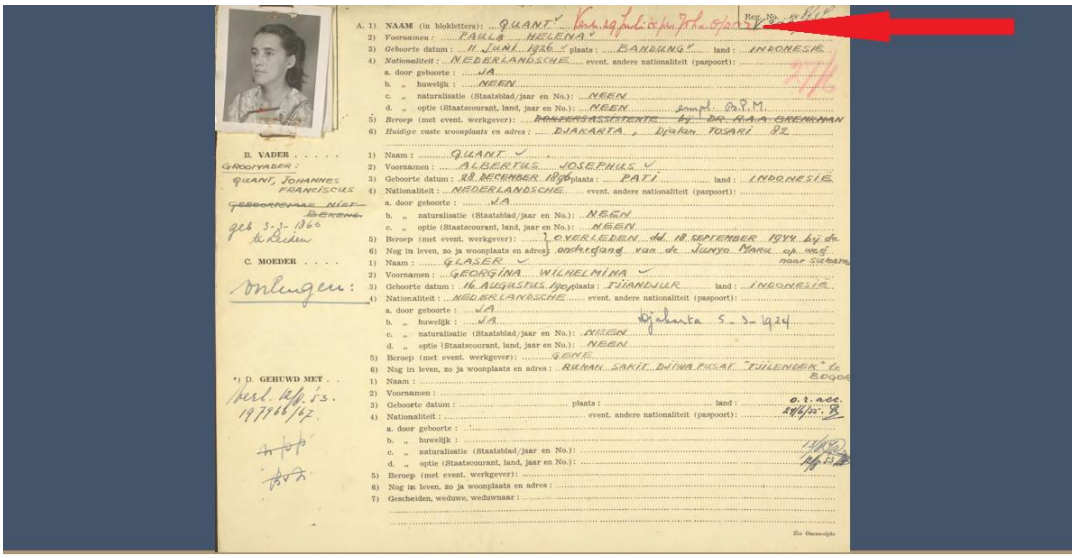
A. 1) NAAM (in blokletters): QUANT
2) Voornamen: PAULA HELENA
3) Geboorte datum: 11 JUNI 1926 plaats: BANDUNG land: INDONESIE
4) Nationaliteit: NEDERLANDSCHE event. andere nationaliteit (paspoort):
a. door geboorte: JA
b. „ huwelijk: NEEN
c. „ naturalisatie (Staatsblad/jaar en No.): NEEN
d. „ optie (Staatscourant, land, jaar en No.): NEEN
5) Beroep (met event. werkgever): BOEKERSASSISTENTE bij DR. R.A.A. GRENKMAN
6) Huidige vaste woonplaats en adres: DJAKARTA, Djalan TOSARI 92

B. VADER
GROOTVADER: QUANT, JOHANNES FRANCISCUS
geb 3-3-1860 te Leiden

C. MOEDER
onbekend

*) D. GEHUWD MET
huw. reg. 5s. 19796/42

1) Naam: QUANT
2) Voornamen: ALBERTUS JOSEPHUS
3) Geboorte datum: 22 DECEMBER 1896 plaats: PATI land: INDONESIE
4) Nationaliteit: NEDERLANDSCHE event. andere nationaliteit (paspoort):
a. door geboorte: JA
b. „ huwelijk: NEEN
c. „ optie (Staatscourant, land, jaar en No.): NEEN
5) Beroep (met event. werkgever): OVERLEDEN dd. 18 SEPTEMBER 1944 bij de
6) Nog in leven, zo ja woonplaats en adres: ontvluchting van de Nunyo Maru op weg
1) Naam: GLASER
2) Voornamen: GEORGINA WILHELMINA
3) Geboorte datum: 16 AUGUSTUS 1900 plaats: TJIANDJUR land: INDONESIE
4) Nationaliteit: NEDERLANDSCHE event. andere nationaliteit (paspoort):
a. door geboorte: JA
b. „ huwelijk: JA Djakarta 5-3-1924
c. „ naturalisatie (Staatsblad/jaar en No.): NEEN
d. „ optie (Staatscourant, land, jaar en No.): NEEN
5) Beroep (met event. werkgever): GEEN
6) Nog in leven, zo ja woonplaats en adres: RUMAH SAKIT DINAS PISAT TJILENDEK te BOGOR
1) Naam:
2) Voornamen:
3) Geboorte datum: plaats: land:
4) Nationaliteit: event. andere nationaliteit (paspoort):
a. door geboorte:
b. „ huwelijk:
c. „ naturalisatie (Staatsblad/jaar en No.):
d. „ optie (Staatscourant, land, jaar en No.):
5) Beroep (met event. werkgever):
6) Nog in leven, zo ja woonplaats en adres:
7) Gescheiden, weduwe, weduwnaar:

Zie Omzijde

CBG Centrum voor familiegeschiedenis

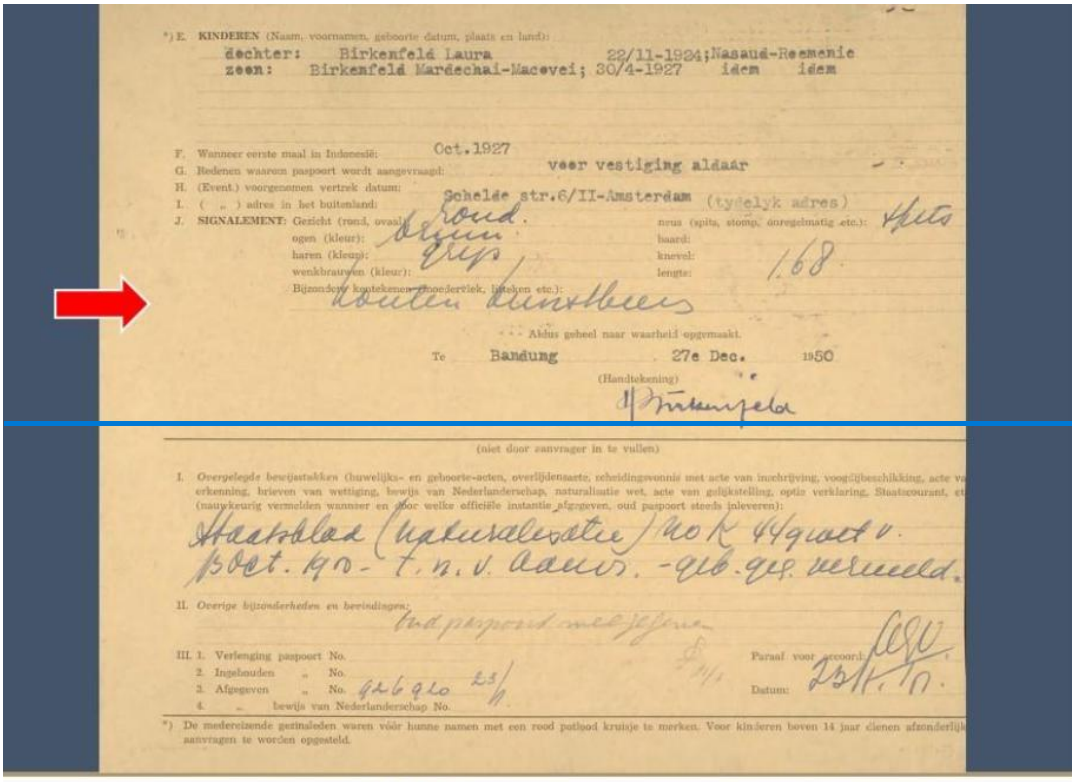
*) E. KINDEREN (Naam, voornamen, geboorte datum, plaats en land):
dochter: Birkenfeld Laura 22/11-1924; Nasaud-Resmenie
zoon: Birkenfeld Mardechai-Macovei; 30/4-1927 idem idem

F. Wanneer eerste maal in Indonesië: Oct. 1927
G. Redenen waarom paspoort wordt aangevraagd: voor vestiging aldaar
H. (Event.) voorgenomen vertrek datum:
I. („) adres in het buitenland: Schelde str. 6/II-Amsterdam (tydelyk adres)
J. SIGNALEMENT: Gezicht (rond, ovaal): rond. neus (spits, stomp, onregelmatig etc.):
ogen (kleur): bruin haard:
haren (kleur): grijs knevel:
wenkbrauwen (kleur): lengte: 1.68
Bijzondere kentekenen (moederzlek, litteken etc.): donkere donkerbruin

Aldus geheel naar waarheid opgemaakt.
Te Bandung 27e Dec. 1950
(Handtekening)

(niet door aanvrager in te vullen)

I. Overgelegde bewijsstukken (huwelijks- en geboorte-acten, overlijdensacte, echtscheidingsvonnis met acte van inschrijving, voogdijbeschikking, acte v erkenning, brieven van wettiging, bewijs van Nederlanderschap, naturalisatie wet, acte van gelijkstelling, optie verklaring, Staatscourant, et (nauwkeurig vermelden wanneer en door welke officiële instantie afgegeven, oud paspoort steeds inleveren):
Staatsblad (naturalisatie) nr K 44 quant v. Besl. nr - t.n.v. aanv. - geb. gegl. vermeld.

II. Overige bijzonderheden en beveiligingen:
Oud paspoort meegezonden

III. 1. Verlenging paspoort No.
2. Ingehouden „ No.
3. Afgegeven „ No. 926920
4. „ bewijs van Nederlanderschap No.
Paraaf voor accoord:
Datum: 28/12/50

*) De medereizende gezinsleden waren vóór hunne namen met een rood potlood kruisje te merken. Voor kinderen boven 14 jaar dienen afzonderlijk aanvragen te worden opgesteld.

CBG Centrum voor familiegeschiedenis

21.3. Organisatie & Strategie

Visie en digitale strategie
De visie van het CBG is geworteld in de overtuiging dat **iedereen het recht heeft te weten waar die vandaan komt**. Het CBG wil genealogisch onderzoek en familiegeschiedenis breed bevorderen en toegankelijk maken, niet alleen voor specialisten maar juist voor een breed publiek. Het CBG is dé autoriteit is op het gebied van historische persoonsgegevens, en ziet zichzelf als de beste bron voor familiegeschiedenis.

Daarbij staat een digitale strategie centraal die gericht is op het **samenbrengen, verrijken en ontsluiten van collecties en databronnen**.

De visie sluit aan bij de maatschappelijke behoefte aan betrouwbare, gebruiksvriendelijke en contextuele informatie over persoons- en familiegeschiedenis. Met als stip aan de horizon open erfgoeddata.

Vooraf gesteld doel
Vanuit de overtuiging dat iedereen het recht heeft te weten waar hij, zij of dien vandaan komt zijn activiteiten ondernomen. Een belangrijk **subdoel** was om de digitale ontsluiting van collecties zodanig in te richten dat familieleden en onderzoekers tijd en kilometers konden besparen door digitale toegang te faciliteren. Digitale toegang moest fysieke drempels wegnemen en een centrale ingang bieden tot persoonsgegevens, familienamen en stambomen, inclusief mogelijkheden tot downloaden.

De keuze voor een betaalmuur leverde middelen op voor kwaliteitsverbetering van de collectie. Gaandeweg is het inzicht gegroeid dat een open benadering meer in lijn ligt met de missie van het CBG. Daarom is besloten om de betaalmuur te verwijderen. Technisch gezien is dit nu nog afhankelijk van een geplande migratie van de infrastructuur, waarna de toegang volledig vrijgemaakt kan worden.

Het CBG past in de dienstverlening **maatwerk** toe bij het verlenen van toegang tot persoonskaarten. Er is een procedure ontwikkeld waarmee eerste- en tweedelijns familieleden privacygevoelige gegevens in kunnen zien. In de praktijk is het niet altijd mogelijk om die verwantschap formeel aan te tonen. Daarom kiest het CBG ervoor om de regels in de geest van de AVG toe te passen. Wanneer familiegegevens of contextuele details zo specifiek zijn dat ze overeenkomen met de informatie op de kaarten, wordt de verwantschap als aannemelijk beschouwd. In dergelijke gevallen krijgen aanvragers, voorzien van een duidelijke disclaimer, het materiaal in een beschermde omgeving online toegestuurd.

Toegevoegde waarde eindgebruikers
De toegevoegde waarde voor de eindgebruikers ligt in de combinatie van **toegankelijkheid, kwaliteit en menselijke maat**. Inmiddels is circa tachtig procent van de voorkanten van de persoonskaarten online beschikbaar, een aandeel dat voortdurend groeit en wordt aangevuld met gegevens verstrekt door de achterban. Zoals bijvoorbeeld overlijdensgegevens toegezonden vanuit het buitenland. Gebruikers geven geregeld correcties door, wat niet alleen de datakwaliteit versterkt maar ook bijdraagt aan hun gevoel van eigenaarschap en betrokkenheid.

Het maatwerk van het CBG komt ook tot uitdrukking in de behandeling van ontheffingsaanvragen. Ruim 95 procent van deze aanvragen wordt gehonoreerd, wat laat zien dat er oog is voor de persoonlijke situatie van gebruikers. En het CBG sterkt in het vertrouwen dat weinig mensen misbruik maken van de geboden dienstverlening.

Voor veel families is de toegang tot de kaarten een emotionele gebeurtenis met grote betekenis voor hun familie en identiteit. Het is daarom van groot belang dat de dienstverlener op de hoogte is van het feit dat het materiaal vaak gepaard gaat met enorme emotionele lading voor de gebruiker.

De **online catalogus wordt intensief gebruikt**: gemiddeld 1.415 raadplegingen per dag, goed voor circa 31.000 gebruikers per maand. Dit toont aan dat de collectie breed wordt benut en dat digitale ontsluiting daadwerkelijk het beoogde bereik realiseert.

Een belangrijke inhoudelijke meerwaarde is de verbeterde **datakwaliteit en het leggen van relaties** door het gebruik van het nieuwe datamodel PiCo. (Persons in Context). Dankzij contextuele metadata kan met zekerheid worden vastgesteld dat records betrekking hebben op dezelfde persoon. Als bijvoorbeeld de ene kaart aangeeft dat iemand een zus is, wordt die relatie gespiegeld, waardoor gegevens en metadata elkaar wederzijds verrijken.

Bij al deze inspanningen staat de menselijke maat en het **streven van het archiefwezen om informatie te ontsluiten ten behoeve van de gebruiker** centraal. Wanneer aanvragen of verzoeken niet kunnen worden ingewilligd, zoekt het CBG naar een zorgvuldige doorverwijzing.

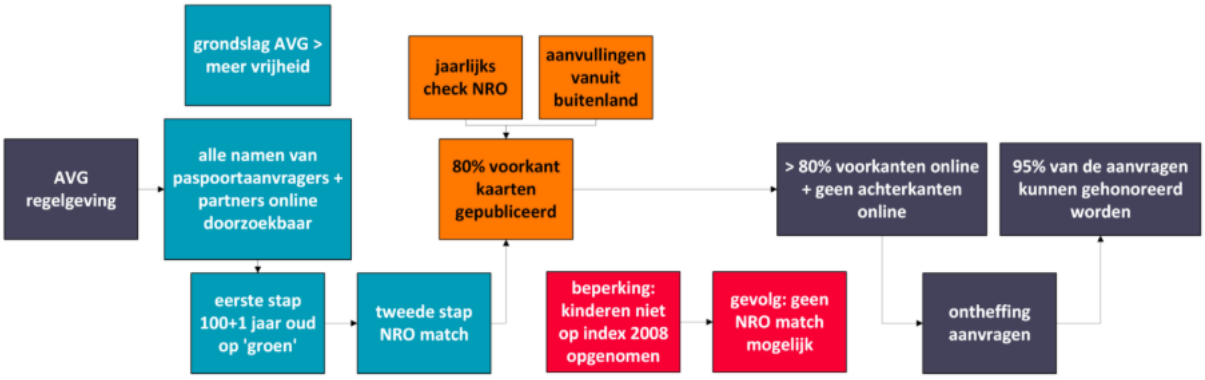

Familievormen zijn fluïde, de context van de collectie moet goed worden begrepen. Het komt bijvoorbeeld voor dat kinderen meereizen met ooms en tantes en dat deze personen als 'meereizend kind' op de kaarten worden vermeld. Het CBG hanteert daarom een ruimhartige interpretatie bij inzage verzoeken. Zolang het duidelijk is dat de gegevens betrekking hebben op de betreffende persoon, wordt toegang verleend. Het gaat erom dat de informatie beschikbaar komt voor direct betrokkenen, ook als de formele lijnen niet strikt te bewijzen zijn.

Toegevoegde waarde voor interne processen

Het traject rond digitale ontsluiting en maatwerktoegang tot de collecties heeft het CBG belangrijke inzichten opgeleverd in de werking van de eigen interne processen. Het was een leerzame oefening in het **vastleggen en stroomlijnen van procedures voor openbaarheid van documenten**, omdat deze

tot dat moment niet goed gestructureerd waren. Het bestaande collectiebeheersysteem was bijvoorbeeld niet ingericht op differentiatie; toegankelijkheid werd eenvoudigweg aan- of uitgezet, zonder rekening te houden met verschillende typen gebruikers of specifieke toegangsregels.

Het proces heeft duidelijk gemaakt dat procedurele afwegingen altijd moeten aansluiten bij de **relevante vraagstelling en de haalbaarheid binnen de organisatie**. Door taken op te schalen en verantwoordelijkheid expliciet vast te leggen bij de collectiebeheerder, is er nu een gestructureerde lijn ontstaan in hoe openbaarheid wordt toegepast. Dit leidde bovendien tot een **breder beleid over openbaarheid**, waarin toekomstige beslissingen systematisch kunnen worden genomen.

Het voorbeeld van deze maatwerktoegang heeft ook direct de ontwikkeling van een **open data-beleid** gestimuleerd. Het CBG heeft geleerd hoe datasets op een veilige, digitale manier ontsloten kunnen worden, waarbij de digitale beschikbaarheid het fysieke gebruik – zoals het aanbieden van losse foto's in de studiezaal – kan vervangen. Dit verkort arbeidsintensieve processen, voorkomt dat gebruikers moeten reizen en beperkt de risico's van diefstalgevoelige materialen.

Kortom, dit traject heeft geleid tot:

- **verbeterde procedures,**
- **een (toekomstig) robuuster collectiebeheersysteem,**
- **gestructureerde dienstverlening,**
- **meer eenduidigheid en efficiëntie in openbaarheid**
- **fundament voor toekomstig open data-beleid.**

Aanpak en werkwijze

De geïndexeerde namenlijst op het Indisch Oud-paspoortarchief ging online op 15 augustus 2023. Maar hiervoor en hierna werden al stappen gezet in betere toegankelijkheid. Het traject rond de digitale ontsluiting van de collectie is een **langlopend, doorlopend proces**, dat al in 2008 begon en zich sindsdien in verschillende fasen heeft ontwikkeld. In 2008 werd de collectie materieel verzorgd, ontzuurd, gescand en op hoofdlijnen geïndexeerd. Dat laatste is in het buitenland door niet-Nederlandstalige invoerders verricht en de transcripties zijn als gevolg daarvan van matige kwaliteit.

Met Buitenlandse Zaken was begin jaren '90 een beheersovereenkomst opgesteld, dat veel ter interpretatie overliet. Zo was er onduidelijkheid over welke vormen van dienstverlening toegestaan zijn. Dit leidde ertoe dat aanvragen veelal handmatig werden verwerkt: de belangrijkste gegevens werden overgetypt en als transcript aan de aanvrager verstrekt, terwijl inzage in pasfoto's niet was toegestaan. Een zeer tijdrovend en intensief proces en alles behalve gebruikersvriendelijk.

Vanaf 2023 heeft het CBG deze aanpak herzien en is besloten dat de pasfoto's wél digitaal toegankelijk gemaakt kunnen worden. Door de oorspronkelijke beheersovereenkomst te herinterpreteren en met een bredere visie naar het materiaal te kijken en het publiek te bedienen. Deze herinterpretatie sluit aan bij het uitgangspunt dat investeringen in de collectie – zoals die in 2008 zijn gedaan – primair bedoeld zijn om **onderzoek en publieke toegang te faciliteren**.

In een latere fase is de ontsluiting verder versterkt door samenwerking met partners zoals **Stichting WO2Net en Het Volk** (binnen het project *Indisch Erfgoed Digitaal*). Deze samenwerking maakt het mogelijk om de kwaliteit van de index verder te optimaliseren. Bij het CBG was onvoldoende menskracht om dit zelfstandig te realiseren, gelukkig kwam ondersteuning van *Project Indisch Erfgoed Digitaal* met **een crowdsourcing-benadering** via Het Volk. Hierbij dragen externe vrijwilligers bij aan het verrijken en toegankelijk maken van de collectie. De samenwerking met de Indisch Genealogische Vereniging heeft hier ook aan bijgedragen.

Deze aanpak kenmerkt zich door een combinatie van:

- Langdurige ontwikkeling en digitalisering van de collectie;
- Herinterpretatie van beheersafspraken in lijn met de missie om toegankelijkheid te bevorderen;
- Samenwerking met externe partners en crowdsourcing om capaciteit te vergroten en gebruikers en achterban actief te betrekken;
- Stapsgewijze openstelling van materiaal, waarbij eerst beperkingen golden, maar later meer digitale toegankelijkheid werd gerealiseerd.

Herdenking 15 augustus 2023 slachtoffers voormalig Nederlands-Indië
Op 15 augustus 2023 werd het Indisch Oud-Paspoortarchief voor het eerst digitaal toegankelijk aangeboden. Op deze dag wordt tijdens de Nationale Herdenking stilgestaan bij het formele einde van de Tweede Wereldoorlog voor het Koninkrijk der Nederlanden en de slachtoffers die tijdens die oorlog in het voormalig Nederlands-Indië zijn omgekomen. De index werd vanaf die dag voor iedereen toegankelijk, en de openbare scans van de documenten werden beschikbaar voor Vrienden van het CBG en mensen met een dagtoegang.

De publicatie van de index en scans leidde tot een enorme belangstelling en media-aandacht. Deze onverwachte belangstelling overrompelde het CBG, dat zich niet had kunnen voorbereiden op de grote toestroom van online bezoekers. De website van het CBG was tijdelijk overbelast.
Deze media-aandacht onderstreept de culturele en historische waarde van het Indisch Oud-Paspoortarchief voor genealogisch onderzoek. De digitalisering heeft het voor een breder publiek mogelijk gemaakt om inzicht te krijgen in de familiegeschiedenissen van Indische Nederlanders.
Deze ervaring heeft het CBG waardevolle inzichten gegeven in de behoefte aan digitale toegang tot archieven en het belang van goede voorbereiding bij het ontsluiten van gevoelige en historisch belangrijke collecties.

Lessen en vervolgstappen
Verwachtingsmanagement: de populariteit van de ontsluiting van het Indisch Oud-Paspoortarchief overtrof de inschattingen van het CBG, waardoor de organisatie tijdelijk overrompeld werd door media-aandacht en websiteverkeer.

Dienstverlening: het CBG kon de hoge vraag naar digitale toegang niet volledig bijbenen, wat zorgde voor vertragingen in de maatwerkverlening.

Volgordelijkheid en technische beperkingen: de aanpassingen in infrastructuur lieten niet toe dat alle gewenste functionaliteiten direct werden doorgevoerd. Afwegingen in kosten en efficiëntie waren beperkend op de gewenste dienstverlening.

Het CBG stelt dat **bronnen altijd op een manier moeten worden aangeboden die recht doet aan de eindgebruiker**. Daarbij mogen wettelijke en technische kaders geen onnodige beperking vormen. Daarbij stelt Roosje Keijser: "*Er is vrijwel altijd een werkbare oplossing te vinden.*"
De organisatie heeft geleerd dat het niet nodig is bang te zijn voor verlies van positie bij openstelling, maar dat het belangrijk is **actief de ruimte te zoeken om te bewegen, altijd met de gebruiker centraal**.

Bovenstaande heeft ertoe geleid dat er enkele praktische stappen zijn gezet. Zoals opschaling van de formatie en het aantrekken van nieuwe expertises om de dienstverlening en digitale ontsluiting beter te kunnen uitvoeren. En optimalisatie van interne processen en procedures, zodat maatwerk en grootschalige digitale toegang structureel mogelijk zijn.

Opstekers en vervolgstappen
De verhoogde toegankelijk heeft geleid tot verdere optimalisatie van digitale ontsluiting, verbeterde dienstverlening en heldere procedures voor toegangsverlening.

Successen brengen ook kritiek met zich, dat heeft het CBG mogen ervaren. Intern is besproken en gekeken hoe daarmee om te gaan. Het actief in gesprek gaan en blijven met kritische stakeholders heeft weer nieuwe inzichten gebracht. Het kritisch reflecteren op eigen handelen eveneens.

Op de website worden de Veel Gestelde Vragen continu aangevuld, waardoor gebruikers beter worden geïnformeerd en veel aanvragen zonder extra contact kunnen worden afgehandeld.
De belangrijkste gegevens uit de collectie zijn goed geïndexeerd en online doorzoekbaar. Er is goed gekeken naar de beweegruimte binnen het AVG-beleid zodat optimale dienstverlening mogelijk bleef.
Het gebruikersgericht denken werpt vaak nieuw licht op de zaak en opent deuren als het gaat om privacybescherming.

Aanpak

- **Proactieve communicatie**
- **Kritisch denken**
- **Integrale digitale ontsluiting**
- **Balans tussen AVG en toegankelijkheid**
- **Gebruikersgericht denken**

22. Interview over Het Archief als Nutsvoorziening

KVAN dankt Roosje Keijser en CBG | Centrum voor Familiegeschiedenis voor het delen van hun ervaringen met het project 'Populariteit van het Indisch Oud-Paspoortarchief'. We sluiten de showcase af met enkele vragen over het archief als nutsvoorziening. Roosje geeft antwoord:

Waarom is het van belang dat een archief wendbaar is en waar zit dat 'm in volgens jou?
"Onze samenleving en verschillende perspectieven daarop veranderen voortdurend. Wat vandaag vanzelfsprekend lijkt – bijvoorbeeld de juridische kaders of de manier waarop we naar het koloniale verleden kijken – kan morgen achterhaald zijn. Wendbaarheid betekent dat een archief niet star vasthoudt aan regels alleen, maar ook oog heeft voor maatschappelijke ontwikkelingen, nieuwe inzichten en de diversiteit van gebruikers. Het gaat erom telkens opnieuw te wegen wat recht doet aan de bronnen én aan de mensen voor wie ze betekenis hebben. Zo blijft een archief niet alleen een bewaarplaats van het verleden, maar ook een levend onderdeel van een steeds veranderende samenleving."

Waarom zet jij je in voor de realisatie van het archief als een verdeelstation van informatie?
"Omdat het CBG dé autoriteit is op het gebied van historische persoonsgegevens. Daarmee maken we het de gebruiker gemakkelijker om stamboomonderzoek te doen. Een archief moet een verdeelstation van informatie zijn zodat de relaties tussen bronnen worden ontsloten, verbonden en verrijkt. Daarmee democratiseren we stamboomonderzoek. Het wordt niet langer een niche voor ingewijden, maar een mogelijkheid voor iedereen die zijn of haar familiegeschiedenis wil ontdekken. Een archief kan actief bijdragen aan het begrijpen van ons verleden"

Waar ben je het meest trots op bij de realisatie van deze 'best practice'?
"Ik ben het meest trots op het enorme bereik van deze bron. Duizenden mensen hebben hierdoor voor het eerst iets over hun voorouders of hun geschiedenis geleerd – kennis die anders buiten hun bereik was gebleven. Dat raakt, want uiteindelijk doen we dit werk om mensen dichter bij hun verleden te brengen. En als je dan ziet hoeveel emotie, herkenning en betekenis dat oplevert, weet je dat het archief echt van waarde is."

Wat is jouw werk purpose, waarvoor kom jij je bed uit om aan het werk te gaan iedere dag?:
"Voor een organisatie als CBG én voor de gebruiker. We hebben echt een heel fijne club mensen, collega's en betrokkenen. Dat maakt het werken fantastisch."

Samenvatting – Populariteit van het Indisch Oud-Paspoortarchief'

Visie

- Iedereen heeft het recht om te weten waar die vandaan komt; breed toegankelijk
- Gebruiksvriendelijke, betrouwbare en contextuele genealogische informatie
- Digitale strategie richt zich op verrijking, ontsluiting en toewerken naar open erfgoeddata

Doel

- Collecties digitaal toegankelijk, zodat onderzoekers en families tijd en afstand besparen
- Centrale toegang tot persoonsgegevens/familieverbanden, incl. downloadmogelijkheden
- Balans vinden tussen AVG-regelgeving en optimale dienstverlening

Resultaat

- Sterk vergrote zichtbaarheid en maatschappelijke waarde archief
- Vindbaarheid door digitalisering, indexering en maatwerk in persoonsbeschrijvingen
- Brede inzet en betrokkenheid gebruikers, met correcties en aanvullingen uit gemeenschap
- Verbeterde interne processen: gestructureerde procedures, robuuster collectiebeheer en fundament voor open data

Aanpak

- Stapsgewijze ontsluiting: van scannen en indexeren (2008) tot volledige digitalisering en lancering in 2023
- Herinterpretatie van beheersafspraken om toegankelijkheid te vergroten
- Samenwerking partners en crowdsourcing (WO2Net, Het Volk, IGV).
- Proactieve communicatie, balans tussen AVG en toegankelijkheid, en gebruikersgericht

Lessen & Aanbevelingen

- Verwachtingsmanagement: houd rekening met publieke en media-aandacht en bereid capaciteit hierop voor
- Gebruikersgericht denken: zoek werkbare oplossingen binnen regelgeving met oog voor emotionele betekenis
- Samenwerking: benut partners en vrijwilligers om capaciteit en kwaliteit te vergroten, zoek je acherban actief op
- Procesoptimalisatie: structureer procedures en schaal infrastructuur op voor digitale ontsluiting
- Duurzame strategie: werk stap voor stap toe naar open data om brede maatschappelijke meerwaarde te borgen

CONTACT

> CBG | Centrum voor Familiegeschiedenis

> Roosje Keijser

CBG Centrum voor familiegeschiedenis

Slotnoot

De enorme populariteit van het Indisch Oud-Paspoortarchief heeft ook een keerzijde: het heeft de collectie in het licht gezet met als gevolg dat door het verantwoordelijke ministerie gekeken wordt langs formele, juridisch correcte lijnen naar het beheer en de ontsluiting van dit archief. Hierbij staat lang niet altijd het belang van de gebruiker centraal.

*Bij de lancering in 2023 vroegen binnen twee weken ruim **3.000 mensen een dagtoegang** aan – een overweldigend bereik dat het maatschappelijke belang en de betrokkenheid onderstreept. De catalogus wordt dagelijks gemiddeld **1.400 keer per dag geraadpleegd**. Daartegenover staan drie kritische Woo-verzoeken, die vooral een symbolisch karakter kennen.*

Deze spanning tussen formele openbaarheid en praktische toegankelijkheid speelt breder in het archiefwezen, zoals ook zichtbaar is in de discussies rond het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging (CABR). Daar staat eveneens de vraag centraal hoe je wettelijke beperkingen zorgvuldig kunt hanteren, zonder het maatschappelijk belang van toegang tot familie- en oorlogsverhalen uit het oog te verliezen.

Het archief als nutsvoorziening

Best practice 7: Woo dienstverlening door het Noord-Hollands Archief

Woo dienstverlening door

het Noord-Hollands Archief: het project

Het Noord-Hollands Archief positioneert zich als hét informatiecentrum voor inwoners van Noord-Holland.

Projecteigenaar, organisatie en materiaal

Naam:	**Lizanne Gille - van der Zweth (adviseur digitale archivering)**
Organisatie:	**Noord-Hollands Archief**
Projecttitel:	**Woo dienstverlening door het Noord-Hollands Archief**
Type materiaal:	**Actieve en passieve Woo-informatie Ondersteuning**
Software/toeleveranciers:	**Minimum Viable Product is gebouwd op basis van het CBS van De Ree.**
Publicatie best practice:	**november 2025**

23. Projectbeschrijving

23.1 Beschrijving

Het project Woo dienstverlening door het Noord-Hollands Archief richt zich op het opnemen, beheren en publiceren van zowel actieve als passieve Woo-informatie op een speciaal ingericht publicatieplatform. Dit platform biedt burgers, overheden, inwoners en andere gebruikers één centrale toegang tot alle relevante informatie. Dat publicatieplatform brengt het Noord-Hollands Archief naar het begin van de informatieketen, waardoor de latere overbrenging naar het archief zonder problemen verloopt. Uiteindelijk komt al het materiaal — analoog, digitaal, historisch en actueel — op vloeiende wijze bijeen. Het Noord-Hollands Archief ondersteunt het Woo-publicatieplatform met aanvullende diensten en een passende dienstverlening.

3 partners GR NHA
Rijk
gemeente Haarlem
gemeente Velsen

Totaal 18 overheidspartners
3 partners in GR NHA
provincie
9 gemeenten
5 gemeenschappelijke regelingen

23.2 Behaalde resultaat | Huidige stand van zaken

Ontwikkeling publicatieplatform

Het Noord-Hollands Archief heeft in samenwerking met de technische partners een publicatieplatform ontwikkeld en dit succesvol end-to-end getest. Hierbij werkte één van hun 18 overheidspartners actief mee aan de ontwikkeling en de andere overheidspartners waren betrokken. Er zijn zowel interne tests met fictieve data als tests met echte data uitgevoerd. Daarbij is er gekeken hoe het informatiepakket rondom Woo-informatie door de keten stroomt en uiteindelijk op het publicatieplatform verschijnt. De ervaringen en samenwerking tussen de overheidspartner, het Noord-Hollands Archief en de leverancier van het zaaksysteem waren zeer positief.

Lancering
Het Noord-Hollands Archief verwacht in december live te gaan met de eerste overheidspartner en het platform officieel te lanceren. Achter de schermen werkt het Noord-Hollands Archief intussen nog volop aan de overgang van project naar reguliere lijnwerkzaamheden.
Dit omvat onder andere:

- de inbedding in de organisatie,
- het verdelen van taken,
- het aanpassen van werkprocessen,
- het opstellen van werkinstructies.

Zo zorgt het Noord-Hollands Archief er op voorhand voor dat de **dienstverlening** goed kan worden voortgezet na de lancering. Hoewel het nu om één overheidspartner gaat, zet het archief zich in 2026 in op de aansluiting van meer partners.
De **infrastructuur is schaalbaar** en met de aansluiting van meer overheidspartners, kan het NHA beetje bij beetje opschalen.

Starten met één partner
Vanaf de start heeft het Noord-Hollands Archief de overheidspartners geïnformeerd over de ontwikkeling van het project en geïnformeerd naar wie interesse heeft in samenwerking. Verschillende partners hebben meegedacht, en met een partner is het ontwikkeltraject actief op gang gebracht. Deze partner is al aangesloten gebleven tijdens de eerste fase, bij de proof of concept, sinds 2023. Door kleinschalig te starten met één overheidspartner, zijn de **lijnen kort** en is er een **goed overzicht** op het verloop van het project behouden.

Minimum Viable Product
In dit project is de Proof of Concept gebruikt om het idee te testen, en de Minimum Viable Product (hierna: MVP) is de minimale eerste operationele versie van zowel de infrastructuur met het Woo-publicatieplatform.
De MVP bestaat uit een publicatieplatform waarin Woo-informatie kan worden opgenomen, beheerd, gepubliceerd en gedeeld met inwoners van Noord-Holland en daarbuiten.
Het is een schaalbare, toekomstbestendige oplossing die geschikt is voor verschillende typen informatie binnen de categorieën Woo-informatie en beschikt over een koppeling met de landelijke Woo-index.

Het platform biedt **één centrale plek** voor alle overheidspartners in de regio, waardoor inwoners en journalisten niet langer verschillende gemeentelijke websites hoeven te raadplegen. Gemeenten hoeven geen eigen oplossingen meer te bouwen of te onderhouden, omdat het platform volledige dekking biedt voor alle informatiecategorieën. Door de landelijke koppeling ondersteunt het platform overheidspartners bij hun beheerlast.

Daarnaast maakt het publicatieplatform het mogelijk om nu al ervaring op te doen met processen rondom digitaal te bewaren informatie. Dit helpt bij het gezamenlijk bouwen aan de pijplijn voor toekomstige overbrenging naar het E-depot. Het Noord-Hollands Archief richt zich hierbij op het **opnemen, beheren en publiceren van de informatie**; de samenstelling en inhoudelijke kwaliteit van de informatiepakketjes blijft de verantwoordelijkheid van de overheidspartners.

23.3 Organisatie & Strategie

Visie en digitale strategie

Het Noord-Hollands Archief wil één centrale plek bieden waar alle inwoners van Noord-Holland informatie kunnen vinden, gebruiken en hergebruiken—zowel historische als actuele informatie. Het uitgangspunt is dat het voor gebruikers niet uitmaakt of informatie afkomstig is uit de Archiefwet of de Woo; wat telt, is dat burgers toegang hebben tot die informatie en daardoor beter kunnen meedoen en participeren.

De visie richt zich enerzijds op het praktisch verbinden en toegankelijk maken van informatie en anderzijds op het gezamenlijk met overheidspartners bouwen aan een open en transparante overheid.

Toegevoegde waarde: Kansen voor archief, burger en overheid

Er liggen kansen voor alle partijen, zo omschrijft Lizanne Gille – van der Zweth.

In functionele zin is de Woo een logisch verlengde van de Archiefwet. Beide wetten gaan over immers over *openbaarheid van overheidsinformatie*, maar vanuit een ander moment in de levenscyclus:

- Woo: gaat over actuele informatie die een overheid in het heden beheert en openbaar moet maken.
- Archiefwet: gaat over informatie die blijvend moet worden bewaard en na verloop van tijd wordt overgebracht naar een archiefbewaarplaats.

Daarmee is de Woo eigenlijk een "voorportaal" van de Archiefwet, omdat goede openbaarmaking (Woo) vraagt om goed informatiebeheer, en dat sluit aan bij de doelen van de Archiefwet: duurzaam toegankelijk houden van informatie. Juridisch gezien zijn het uiteraard twee aparte regimes.

De kern blijft echter dat de burger recht heeft op toegang tot informatie.

Wanneer archieven hun rol iets verbreden en ook de Woo-dienstverlening verzorgen, profiteren burger, archief en overheid:

- Archieven kunnen de burger beter ondersteunen door **informatie eenvoudiger vindbaar** te maken en duurzaam te bewaren
- Bovendien ligt er een rijke kans voor archieven om aan het begin van de keten met overheids-partners mee te denken over hun informatiehuishouding, waardoor de overbrenging van digitaal materiaal beter kan worden ingericht en op lange termijn minder problemen ontstaan.
- Overheden profiteren doordat zij **beter aan wet- en regelgeving kunnen voldoen**;
- En overheden worden **deels ontzorgd** door de ondersteuning vanuit de archieven.

Het Noord-Hollands Archief begreep van veel overheidspartners dat er geworsteld wordt met een goede inrichting van die informatiehuishouding rondom Woo. Het archief pakte hierin haar rol op door overheidspartners te helpen.

Het hoort bij het stuk *archiving by design*, waarbij het Noord-Hollands Archief advies geeft over de **informatiehuishouding en duurzame opslag**. Vanuit het ‘Kenniscentrum overheid’ ondersteunt het Noord-Hollands Archief hun partners bij informatievraagstukken, en dit project maakt daar onderdeel van uit.

Goed beheerde en toegankelijke overheidsinformatie is randvoorwaardelijk om aan zowel passieve als actieve openbaarmaking te kunnen voldoen, dus ook daar ligt een gezamenlijke kans. Daarnaast biedt de Woo **urgentie** om samen te werken aan een transparante overheid, waarin overheidsinformatie niet alleen toegankelijk is, maar ook duurzaam vindbaar voor iedereen. Dat sluit aan bij de kracht van het archief: **nadenken over duurzame toegankelijkheid vanaf het moment dat informatie wordt gecreëerd**. Uiteindelijk helpt dat zowel de overheidspartner als de burger en iedereen die recht heeft op toegang tot informatie.

Toegevoegde waarde voor interne processen

Kennis genomen van het feit dat instappen als archief op de Woo-dienstverlening burger, overheid én archief ten goede komt. Is er nóg een groot voordeel voor archieven te benoemen. Het project heeft het Noord-Hollands Archief intern geholpen doordat het **eerder en gerichter in gesprek** is geraakt met overheidspartners over informatiehuishouding.

Een groot voordeel daarbij is dat het **hoog op ieders agenda** staat, daardoor krijgt het veel aandacht (en middelen). Het archief kan meer naar voren treden. Door **al vroeg met informatie aan de slag** te gaan, wordt het later makkelijker om dossiers samen te stellen, informatie terug te vinden en zowel passief als actief te publiceren. Bij overbrenging scheelt dit herstelwerk, omdat er al is nagedacht over hoe informatie gepubliceerd en gearchiveerd wordt.

Zo ontstaat de kans om technisch samen aan die informatie-pijplijn te bouwen en te onderzoeken hoe **processen soepeler** en beter kunnen worden ingericht. Dat gaat in de toekomst een **hoop geld, tijd en moeite besparen** en bovenal toegankelijkere informatie opleveren.

Zo'n informatie pijplijn werd al wel toegepast voor vervroegde overbrenging, maar door dit project werd die kennis uitgebreid en is er een waardevolle wisselwerking ontstaan die dat proces nog verder heeft verbeterd.

Het project versterkt ook de rol van **het archief als sparringspartner en kennispartner**. Overheidspartners kunnen bij het archief terecht met vragen en voor het meedenken zowel praktisch als inhoudelijk. Het archief ziet ook de kant van de partners en waar zij tegenaan lopen en waar hun behoeften liggen. Dat versnelt het proces om tot effectieve oplossingen te komen. Met **regiobijeenkomsten** ontstaan gesprekken, wordt kennis gedeeld en helpen ze elkaar verder. Dat is een enorme meerwaarde. Niet alleen over Woo- of Archiefwettelijk materiaal, maar breder dan dat. Alle expertises raken beter in gesprek met elkaar waardoor er een **bredere samenwerking** en versoepeling ontstaat. Die wisselwerking is erg waardevol.

Start van de Woo-dienstverlening

Het Noord-Hollands Archief heeft in de loop van de tijd veel kennis gedeeld met het Stadsarchief Amsterdam en het Westfries Archief. Zij hebben tijd genomen om hun **ervaringen te delen**, en die uitwisseling heeft het Noord-Hollands Archief enorm geholpen om op te starten.

Lizanne Gille - van der Zweth hoopt dat andere archiefbewaarplaatsen uiteindelijk dit voorbeeld gaan volgen, omdat dit niet alleen een Noord-Hollands vraagstuk is, maar een **landelijk vraagstuk**.

Ze nodigt dan ook andere archiefbewaarplaatsen uit om bij interesse gewoon eens contact te zoeken of die vragen te stellen. “Het is belangrijk dat kennis niet binnen één organisatie blijft, maar dat we elkaar inspireren en de samenwerking opzoeken. Een deel van hoe wij het hebben ingericht, is ontstaan in gesprekken met het Stadsarchief Amsterdam en het Westfries Archief.”

Het is belangrijk dat het management en projectgroepleden dezelfde visie delen. Het is geen initiatief van één groepje; de hele organisatie moet het omarmen. Binnen Noord-Hollands Archief is dat vanaf het begin het geval geweest en dat maakt ook dat medewerkers de ruimte kregen om hiermee aan de slag te gaan.

Daarnaast waren er ook al langer signalen vanuit overheidspartners. Doordat het Noord-Hollands Archief veel contact met hen hadden — onder andere rondom vervroegde overbrenging — zag het archief in dat er behoefte was aan ondersteuning bij Woo-informatie, zowel technisch als qua beheer. Die signalen hebben tijd nodig gehad om te landen, waarna het Noord-Hollands Archief begonnen is met een **Proof of concept** om te kijken of die vragen van de overheidspartners eenvoudig opgelost konden worden.

De visie van het MT speelde hierbij een grote rol. Het sluit aan op wat de organisatie al deed:

- kennispartner zijn,
- samenwerken aan een open en transparante overheid,
- informatie kunnen hergebruiken en duurzaam toegankelijk maken.

Dat 'denken’ zit al diep in de organisatie en haar medewerkers verankerd. Het oppakken van de Woo-dienstverlening was daarom een **logische ‘next step’**.

Projectaanpak

Binnen het Noord-Hollands Archief is een **projectgroep** ingesteld dat het project begeleidt. Ook is er heel actief gestimuleerd op een projectmatige aanpak en ontwikkelde het Noord-Hollands Archief een **interne toolkit** met documenten, procesbeschrijvingen, stroomschema’s en communicatie-instrumenten om projecten gestructureerd te kunnen uitvoeren.

Het Noord-Hollands Archief gebruikt een interne methodiek projectmatig werken, geïnspireerd op bestaande modellen, aangevuld met **trainingen in projectmatig werken**, projectleiderschap en projectmedewerker-rollen. Belangrijke pijlers zijn:

- duidelijke deadlines,
- goed verdeelde rollen,
- constructieve evaluatiemomenten,
- projectfasering.

Fasering en planning is belangrijk en ook ieder nieuw idee of concept moet getoetst worden. Dat begint met de vorming van een startdocument, een pitch en akkoord door het MT (getoetst op onder andere missie, visie). Daarbij wordt expliciet gekeken naar benodigde middelen: financieel én personeel.

Na de **Proof of concept** is er voor dit project gekozen voor een **externe projectleider**, ingezet om focus te houden op doorlooptijd en doelrealisatie. De inhoudelijke expertise blijft bij de organisatie; de projectleider bewaakt het proces en houdt afstand om objectief te sturen.

Kern visie

- Eén centrale toegangspoort tot actuele én historische overheidsinformatie
- Woo + Archiefwet als één logische informatieketen
- Focus op recht van de burger op informatie en participatie

Toegevoegde waarde voor burger, archief, overheid

- **Burger**: informatie makkelijker vindbaar en herbruikbaar
- **Archief:** eerder aan tafel, betere digitale overbrenging
- **Overheid:** beter voldoen aan wetgeving, deels ontzorgd

Toegevoegde waarde: interne impact Noord-Hollands Archief

- Eerder en gerichter gesprek over informatiehuishouding
- Efficiëntere processen, minder herstelwerk bij overbrenging
- Versoepeling processen bespaart in toekomst een hoop geld, tijd en moeite en draagt bij aan toegankelijkere informatie
- Versterkte positie als kennispartner

Opstarten project: Samen leren en opschalen

- Vooraf geleerd van Stadsarchief Amsterdam en Westfries Archief
- Uitnodiging aan andere archiefbewaarplaatsen om aan te haken
- Woo-dienstverlening als logische ‘next step’ voor archieven

Projectmatige aanpak

- Projectgroep + interne toolkit (processen, stroomschema’s, communicatie)
- Heldere rollen, deadlines, evaluatiemomenten en fasering
- Startdocument + pitch + MT-go voor nieuw idee of concept
- Externe projectleider voor focus; inhoud blijft bij Noord-Hollands Archief experts

24 Projectplan

24.1 Roadmap

Er is niet één projectplan. Er is een **roadmap**, waarin **één spoor** de Woo-dienstverlening beslaat. De **tussenstations** kun je zien als de drie grote onderdelen, die ieder een eigen projectplan vormen:

1. De **proof of concept**, waarin het NHA heeft onderzocht hoe haalbaar het is om op basis van de bestaande infrastructuren en de vraag vanuit de overheidspartners een Woo-dienstverlening in te richten.

2. Het **minimal viable product**, waarin de basisinfrastructuur is gebouwd en een eerste werkende versie (informatie-pijplijn en platform) is neergezet.

3. De **implementatiefase**, waarin de dienstverlening stap voor stap wordt ingericht, uitgerold en opgeschaald.

Binnen deze fasen hebben zich zowel momenten voorgedaan die de voortgang hebben versneld als uitdagingen die voor vertraging zorgden.

24.2 Tegenslagen in het opzetten van de Woo-dienstverlening

Het Noord-Hollands Archief dacht aanvankelijk te kunnen voortbouwen op de al aanwezige technische infrastructuur. Uit **gebruikersonderzoek** (met o.a. burgers) bleek echter dat deze oplossing niet voldeed aan de verwachtingen en niet voldoende geschikt was voor Woo-informatie. Bovendien had de organisatie de wens om de infrastructuur direct **schaalbaar** en daarmee toekomstbestendig in te richten. De bestaande systemen bleken niet schaalbaar genoeg voor grote aanleveringen en toekomstige groei. En ook de beoogde gebruikerservaring en vindbaarheid konden ermee niet worden gegarandeerd.

Met die bevindingen ontstond er een periode waarin een grote **strategische afweging** moest worden gemaakt. Investeren in een uitbreiding van het oude systeem of investeren in een nieuwe oplossing. Dat is een complexe afweging waar veel bij komt kijken. En vanzelfsprekend, niet op de laatste plaats omdat er **zorgvuldig met publieke middelen** moet worden omgegaan.

Er is vervolgens zeer zorgvuldig en uitgebreid in kaart gebracht aan welke **eisen zo'n infrastructuur** moet voldoen. Belangrijke pijlers hierin waren:

- betrouwbaarheid/beveiliging,
- goede zoek- en vindmogelijkheden (gebruikersvriendelijkheid),
- schaalbaarheid,
- toekomstbestendigheid.

Uiteindelijk koos het Noord-Hollands Archief voor een combinatie van bestaande software en een nieuwe module van een vertrouwde leverancier, zodat er verder gebouwd kon worden op een stabiele basis.

24.3 Geslaagde end-to-end test als groot mijlpaalmoment

Met de keuze voor gedeeltelijk nieuwe investering en ontwikkeling en met medewerking van de afdeling IT & Innovatie afdeling, accountmanager en externe projectleider is de MVP inmiddels gerealiseerd.

Het volledige proces — van informatiepakket klaarzetten, technische checks en uploaden tot publiceren — is door het Noord-Hollands Archief in één keer succesvol doorlopen.

Iedereen die vanaf het begin betrokken was, werd uitgenodigd en aanwezig.

Het vieren van zo'n mijlpaal werkt echt, geeft Lizanne Gille- van der Zweth aan: “dat geeft een enorme boost.” Een gezamenlijke succeservaring! Het live zien verschijnen van de publicaties zorgt voor een feestelijk moment en ieders inspanningen worden expliciet erkent op zo'n moment.

Het **afronden van projectfases** is door het NHA telkens heel bewust gedaan. Met bijbehorende evaluatiegesprekken en eindverslag. Zo'n duidelijke afronding helpt in het proces van **afbakenen en overzicht** behouden.

Doelen herijken

Na elke fase is er ruimte om met het team eerlijk naar de resultaten te kijken: werkt het, wat kan beter, en wat moet de volgende stap worden? Deze iteratieve manier van werken versterkte het project. En het geeft de mogelijk om doelstellingen te herijken op basis van de nieuwe verworven inzichten.

Inmiddels staat de livegang gepland voor december 2025. Dat wordt gezien als een belangrijk en positief moment voor de organisatie.

Veranderingen

De ambitie is consistent geweest, toch ziet Lizanne Gille – van der Zweth wel veranderingen.

Vooraf, in 2023, was de inschatting dat het Noord-Hollands Archief eerder een werkende Woo-dienstverlening in gebruik zou hebben gehad. De ambitie is echter niet gewijzigd geweest, maar de complexe, zorgvuldige afwegingen hadden meer tijd in beslag genomen dan wellicht gehoopt. De organisatie had **meer tijd nodig**, en dat is achteraf gezien eigenlijk heel goed geweest. De organisatie is, door de tijd te nemen, er nóg verder in meegegroeid.

24.4 Rollen binnen de Woo-dienstverlening

Accountmanager: Verantwoordelijk voor het opstellen van contracten, het juridisch correct regelen van de samenwerking, het organiseren van de kick-off en het versturen van het welkomstpakket. Deze rol fungeert als eerste aanspreekpunt voor de overheidspartner.

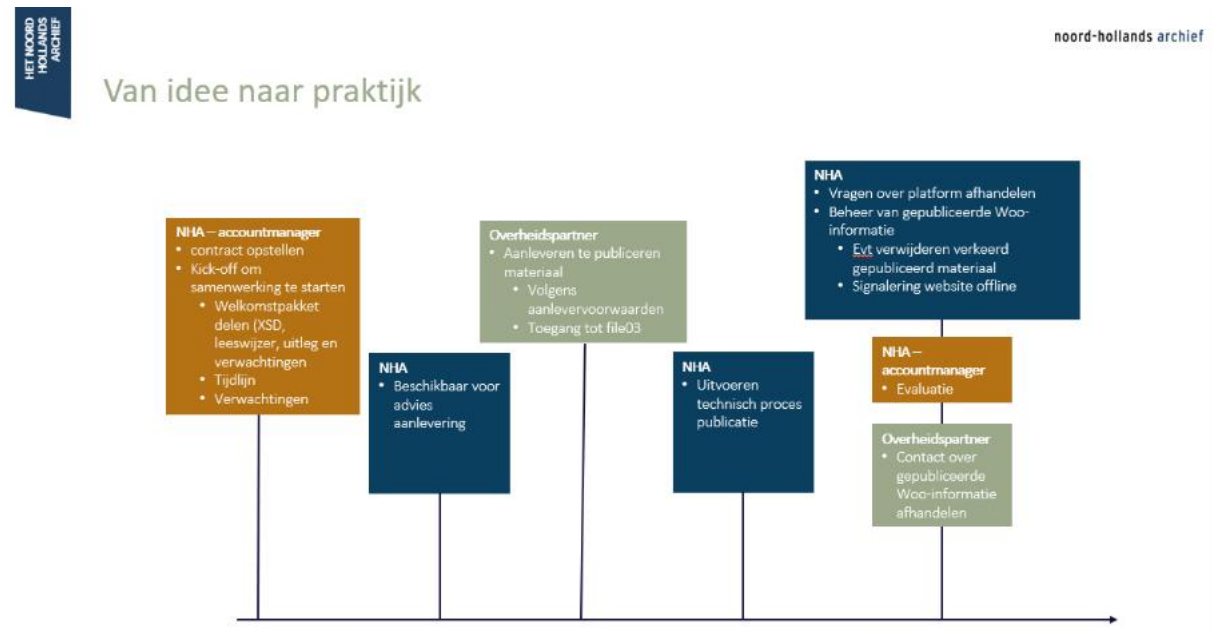

Technische uitvoering / beheer (IT & Innovatie afdeling): Medewerkers die zich bezighouden met de technische kant van het platform: het begeleiden van de aanleveringen, het beantwoorden van technische vragen en het organiseren van het beheer van gepubliceerde informatie. Plus de uptime garanderen van het platform.

Functieniveau / taakverdeling in ontwikkeling

Alle expertise is aanwezig, maar de precieze verdeling van werkzaamheden moet nog worden uitgekristalliseerd. NHA onderzoekt momenteel wie welke taken op zich neemt, hoeveel tijd daarvoor nodig is, en hoe de rollen structureel te beleggen om een stabiele dienstverlening te waarborgen.

Overheidspartner

De overheidspartner heeft eigen verantwoordelijkheden binnen het proces; er ligt een globale taakverdeling waarin staat welke onderdelen bij de overheidspartner en welke bij het Noord-Hollands Archief horen.

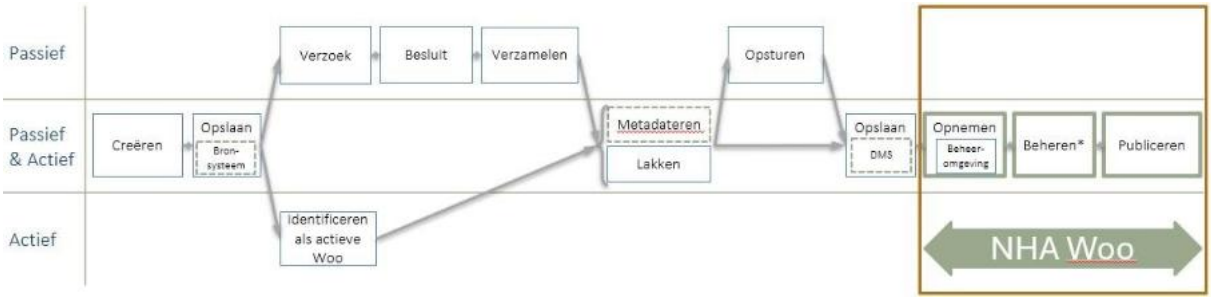

Roadmap Woo-dienstverlening

- Geen vast projectplan, maar **roadmap met Woo-spoor met 3 fasen**
- **1. Proof of concept:** haalbaarheid Woo op bestaande infrastructuur + vraag overheidspartners
- **2. MVP:** bouwen basisinfrastructuur, informatiepijplijn en eerste platformversie
- **3. Implementatie:** dienstverlening stap voor stap **inrichten, uitrollen, opschalen**
- Onderweg: **versnellers én vertragingen** in elke fase

Tegenslagen & keuzes infrastructuur

- Bestaande technische infrastructuur bleek **onvoldoende voor Woo** (gebruikerservaring, vindbaarheid, schaalbaarheid)
- **Strategische keuze:** oud systeem uitbreiden óf investeren in nieuwe oplossing
- Extra weging: **zorgvuldig omgaan met publieke middelen**
- Eisen infrastructuur: **betrouwbaar & veilig**, **vindbaarheid**, **schaalbaar**, **toekomstbestendig**
- Keuze voor **combinatie bestaande software + nieuwe module van vertrouwde leverancier**
- Oprichting **afdeling IT & Innovatie** → extra technische capaciteit en expertise

Mijlpalen, afronding en iteratief werken

- **Geslaagde end-to-end test:** van aanlevering tot publicatie in één keer goed
- **Mijlpaal vieren met hele team** → zichtbare successen, erkenning, energieboost
- Fases worden **bewust afgerond** met evaluaties en eindverslag → afbakening en overzicht
- Na elke fase: **doelen herijken** – wat werkt, wat beter kan, wat volgende stap wordt
- **Iteratieve aanpak** versterkt het project en maakt bijsturen mogelijk
- **Livegang gepland in december 2025** als belangrijk positief moment
- Ambitie bleef gelijk, maar **meer tijd nodig** door zorgvuldige afwegingen
- MVP gerealiseerd

25 Meting en Validatie

Inhoudelijke check bij partners
Het archief heeft voortdurend contact gehouden met overheidspartners via regiobijeenkomsten om te controleren of het project nog steeds aansluit bij hun behoeften en verwachtingen.

Technische checks
Binnen het project is bekeken welke informatie wordt aangeleverd, hoe deze verwerkt kan worden en of het systeemtechnisch kan omgaan met de gegevens. De end-to-end test heeft daarnaast het volledige proces getest, van informatiepakket tot publicatie.

Stapsgewijze uitrol
Om validatie en schaalbaarheid te combineren, is gekozen om klein te starten met één overheidspartner. Zo kan het project stapsgewijs worden opgeschaald en kan worden bekeken welke extra capaciteit (menselijk of technisch) nodig is voor een bredere uitrol.

Focus op schaalbaarheid en toekomstbestendigheid
Vanaf het allereerste begin, bij de start van het project, is rekening gehouden met de ambitie om later grootschalig te kunnen werken, zodat het proces stabiel en soepel blijft.
Er is doorlopende geëvalueerd, technische tests gedaan en een stapsgewijze aanpak gevolgd.

26 Interview over Het Archief als Nutsvoorziening

KVAN dankt Lizanne Gille – van der Zweth en Noord-Hollands Archief voor het delen van hun ervaringen met het project 'Woo dienstverlening door het Noord-Hollands Archief'. We sluiten de showcase af met enkele vragen over het archief als nutsvoorziening. Lizanne geeft antwoord:

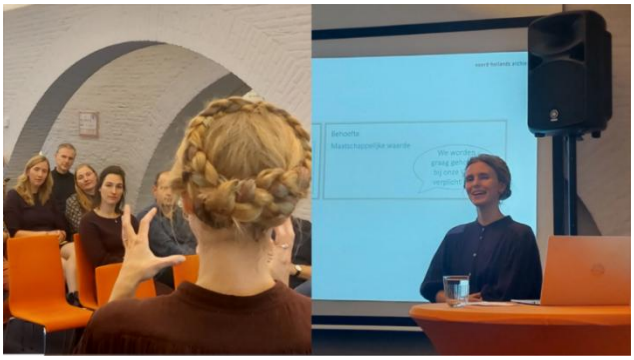

Denk jij dat een archief wendbaar moet zijn en waarom?
"Dat is zeker heel belangrijk. Een archief moet kunnen inspelen op de wensen van de samenleving, zoals het bieden van betrouwbare overheidsinformatie. Daarnaast spelen archieven een grote rol in het beschikbaar maken van gevalideerde, authentieke en transparante informatie. Daarin moeten we een plek bieden waar burgers onderzoek kunnen doen en zich kunnen verbinden met geschiedenis. Wendbaarheid is dus nodig zodat het archief zowel informatief, toegankelijk en educatief kan zijn en daarmee zichtbaar is voor de samenleving."

Waarom zet jij je in voor de realisatie van het archief als een verdeelstation?
"Zo'n archief als verdeelstation van informatie helpt de burger toegang te krijgen tot open en transparante overheidsinformatie die anders moeilijk te doorgronden is. Het archief hoort daarbij te helpen, er is maatschappelijke urgentie, het leeft in de samenleving. Als archief moeten we naar buiten treden en overheidspartners ondersteunen. Het archief biedt ook een fysieke plek waar mensen welkom zijn om vragen te stellen, onderzoek te doen en beter te kunnen participeren met de overheid. Ik denk dat dat ook een heel belangrijk punt is."

Waar ben je het meest trots op bij de realisatie van deze 'best practice'?
"Sowieso ben ik ontzettend trots dat we straks live gaan met onze Woo-dienstverlening!
En specifiek, ik in mijn rol als Adviseur digitale archivering, dat ik heb mogen bijdragen aan de verbinding tussen overheidspartners en archief. Daarin heb ik ook een dienstverlenende rol richting overheidspartners gehad om hen te helpen met hun informatie-vragen. Op die samenwerking ben ik ook trots."

Wat is jouw werk purpose?
"Ik vind het maatschappelijk belang wel echt heel belangrijk. De rol van het archief daarin en in alles wat we doen. En niet alleen ik, maar ook mijn collega's. In deze baan bij het archief heb ik 'mijn mensen' gevonden. De mensen die op de publiekskant zitten of werken aan de restauraties. Iedereen voelt dezelfde relevantie en passie, voor zowel analoge als digitale archiefstukken. Dat geeft energie om te werken, in een omgeving waar we werken aan transparantie en waar de betrokkenheid hoog is. Er is zo enorm veel passie.

Daarom ben ik ook enorm blij met het programma 'Het archief als nutsvoorziening' en de 'Nutsvoorziening on tour!' [noot redactie: de reeks van 4 evenementen op verschillende locaties in het land, georganiseerd door KVAN met best practices uit het archiefveld]. Dan wordt zichtbaar waar archieven allemaal al mee bezig zijn. Met het toegankelijk maken van actueel en historisch materiaal en hoe ontzettend maatschappelijk relevant dat is."

Risico nemen is een goede eigenschap wanneer je aan complexe zaken werkt. Ben je het hiermee eens/oneens en waarom?
"Daar ben ik het wel mee eens. Zeker als het gaat om het delen van je visie. Daar mag je als archief en persoon best wel stelling in nemen, ook al is dat soms spannend. Maar neem nou dit project, het voelt goed stellig te zijn in het positioneren van het Noord-Hollands Archief als hét informatiecentrum voor Noord-Hollanders. Binnen projecten is het uiteraard belangrijk dat het praktisch goed doordacht en ingericht is, zodat risico's op dat niveau zoveel mogelijk worden gemitigeerd."

Waarom hebben kleine stappen de voorkeur boven een groter geheel aanpakken?
"Ik bereid projecten liever eerst goed voor en doe onderzoek voordat we echt beginnen. Ik begin graag klein en zet stap voor stap kleine mijlpalen, dat houdt het resultaatgericht. En omdat jezelf en het team telkens iets kleins realiseren, blijft de motivatie goed aanwezig. Zo kunnen we bewust stilstaan bij zowel successen als bij momenten die minder goed gaan, zonder dat het project eindeloos lijkt."

Wil je verder nog iets kwijt?
"Wat ik nog wel wil benadrukken is dat we ontzettend veel hebben geleerd van andere archieforganisaties. Van Stadsarchief Amsterdam en het Westfries Archief [noot redactie: zie andere kennisdocumenten]. We staan hier echt niet alleen in, het is een beweging vanuit de hele sector. Het werk wordt gedragen door een heel team en ondersteund door onze directeur, Willeke de Groot. Zij heeft er enorm hard aan gewerkt. Net als alle lagen van de organisatie. Misschien staat mijn naam er nu bij, maar het is echt een gezamenlijke inspanning."

Tot slot
November staat in het teken van de Wet open overheid (Woo). #Woovember is een jaarlijks initiatief dat in het teken staat van openbaarheid, transparantie en kennisdeling rondom de Wet open overheid (Woo). Voor meer informatie: **https://noord-hollandsarchief.nl/woovember**

CONTACT

> Noord-Hollands Archief
> Lizanne Gille – van der Zweth

Samenvatting – Woo dienstverlening NHA

Eén poort naar overheidsinformatie

- Centrale toegang tot actuele én historische info
- Archiefwet + Woo als één keten
- Recht van de burger op informatie en participatie staat centraal

Meerwaarde voor alle partijen

- Burger: informatie makkelijk vindbaar en herbruikbaar
- Overheid: beter voldoen aan wetgeving, deels ontzorgd
- Archief: eerder aan tafel, betere digitale overbrenging

NHA als kennis- en projectmotor

- Kenniscentrum overheid & archiving by design
- Sparringspartner voor beleid én praktijk
- Versterkte positie als kennispartner

Slimme aanpak, stap voor stap

- Roadmap met POC → MVP → implementatie
- Iteratief werken: testen, leren, bijsturen
- Stapsgewijze opschaling met overheidspartners

Toekomstbestendige infrastructuur

- Bewuste keuze voor betrouwbare, schaalbare oplossing
- IT & Innovatie als nieuwe sleutelspeler
- End-to-end getest: van aanlevering tot publicatie

Schaalbaar en toekomstgericht

- Kleinschalig starten, gericht opschalen
- Continu evalueren en valideren met partners
- Fundament voor Woo-dienstverlening voor de hele regio

Uitgave van KVAN, Koninklijke Vereniging Archiefsector Nederland | december 2025
www.kvan.nl

Best practices - Het archief als nutsvoorziening | KVAN

Het archief van de toekomst is een nutsvoorziening. KVAN, Koninklijke Vereniging Archiefsector Nederland, neemt het voortouw in de transitie van een centrale naar een verdeelstation: het verdelen distribueren en verrijken van informatie. Er zijn al diverse voorbeelden, zowel van grotere als kleinere instellingen, elk met een eigen aanpak.

In deze reeks presenteren we inspirerende voorbeelden zoals Woo dienstverlening Noord-Hollands Archief dat de potentie van innovatie laat zien. Een inspirerend voorbeeld van een nutsvoorziening.

Wil je meer weten over het archief als nutsvoorziening?

Scan de QRcode en bezoek de projectpagina met alle informatie op de website van KVAN.